

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΘΕΜΑ

Η ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ – ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

“ΕΝΑ ΝΕΟ ΜΕΣΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ”

ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ

ΓΑΛΑΝΑΚΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

ΔΗΜΗΤΣΑΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ – ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της κοινότητας.(ΣΕΛ.3)

- Το πρόγραμμα της εσωτερικής αγοράς (ΣΕΛ.5)
- Αιτία για την δημιουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς (ΣΕΛ.7)
- Αναμενόμενα αποτελέσματα από τη δημιουργία της ενιαίας Εεσωτερικής αγοράς. (ΣΕΛ.10)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Περιφερειακή πολιτική

- Η ύπαρξη ανισοτήτων ανάμεσα στις περιφέρειες της Ε.Κ. (ΣΕΛ. 13)
- Η περιφερειακή πολιτική της κοινότητας.ΣΕΛ.16)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η διαπεριφερειακή – διασυνοριακή πολιτική συνεργασία στα πλαίσια της χωροταξίας. (ΣΕΛ. 21)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η διασυνοριακή συνεργασία (ΣΕΛ. 27)

- Παραμεθόριες περιοχές εσωτερικών συνόρων (ΣΕΛ. 32)
- Παραμεθόριες περιοχές εξωτερικών συνόρων (ΣΕΛ. 36)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η διαπεριφερειακή συνεργασία (ΣΕΛ. 40)

- Η περίοδος 1989 – 93 για την διαπεριφερειακή συνεργασία (ΣΕΛ. 45)
- Η περίοδος 1995 – 99 : το άρθρο 10 του ΕΤΠΑ (ΣΕΛ. 48)
- Χαρακτηριστικά στοιχεία της οργάνωσης και των μεθόδων νέων τα τύπων δράσεων διασυνοριακής συνεργασίας και καινοτομίας (ΣΕΛ.

50)

Οργάνωση των προγραμμάτων στην πράξη (ΣΕΛ. 55)

- Τα πειραματικά έργα στους τομείς διαπεριφερειακής συνεργασίας και καινοτομίας (ΣΕΛ 57)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η πολιτική της Ε.Ε για τις ΜΜΕ και τα Διευρωπαϊκά δίκτυα (ΣΕΛ. 68)

- Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΣΕΛ. 68)
- Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών (ΣΕΛ.74)
- Δίκτυα μεταφορών (ΣΕΛ. 77)
- Δίκτυα ενέργειας (ΣΕΛ 83)
- Δίκτυα πληροφοριών (ΣΕΛ 86)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Κοινοτικές πρωτοβουλίες και προγράμματα για την διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία (ΣΕΛ. 91)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η διαπεριφερειακή και διασυνοριακή συνεργασία στα Βαλκάνια. Ο ρόλος της Ελλάδας (ΣΕΛ. 94)

- Συμπεράσματα για την ελληνική περίπτωση (ΣΕΛ.97)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Ανασκόπηση της πολιτικής διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας (ΣΕΛ. 99)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG (ΣΕΛ. 104)

- Στόχοι και στρατηγική του INTERREG I για την Ελλάδα 1991 – 94

(ΣΕΛ. 106)

- Συνοριακές περιοχές που εντάσσονται στο INTERREG I για την Ελλάδα (ΣΕΛ.109)
- Αξιολόγηση του INTERREG I για την Ελλάδα (ΣΕΛ. 111)
- INTERREG II (ΣΕΛ. 121)
- Το INTERREG II για την Ελλάδα (ΣΕΛ. 124)
- Στρατηγική και στόχοι του INTERREG II για την Ελλάδα (ΣΕΛ.127)
- Προγραμματισμός και διαδικασίες εφαρμογές του προγράμματος INTERREG στην Ελλάδα (ΣΕΛ. 130)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Συμπεράσματα για την πολιτική διασυνοριακής διαπεριφερειακής συνεργασίας (ΣΕΛ. 132)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση κατέστησε αναγκαία την ενίσχυση των περιφερειακών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να υλοποιηθούν με τον καλύτερο τρόπο οι στόχοι που αυτή έθεσε.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία προέκυψε ένα νέο μέσο πολιτικής, η διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία.

Η πολιτική αυτή κινείται σε δυο άξονες. Ο πρώτος αφορά στην ενίσχυση ενός ειδικού τύπου προβληματικών περιοχών της κοινότητας, τις παραμεθόριες περιοχές. Ο δεύτερος κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης διαφόρων περιφερειών μέσα από την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ τους για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων και τη δημιουργία προϋποθέσεων συνεργασίας μεταξύ των εγκατεστημένων στα σύνορα επιχειρήσεων ώστε να διευρύνουν τον κύκλο εργασιών τους και πέρα από αυτά.

Σκοπός της εργασίας μας είναι να διερευνήσει τις δυνατότητες που έχει η πολιτική αυτή να υποβοηθήσει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ ομόρων κρατών (και περιφερειών), τόσο κοινοτικών, όσο και αυτών με χώρες και περιφέρειες της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης, συμβάλλοντας έτσι κατ' επέκταση στη καλύτερευση της θέσης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών και στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Για το λόγο αυτό θα καταγράψουμε τις δράσεις οι οποίες άπτονται της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας, καθώς και στις ιδιαίτερες μορφές της προκειμένου να εξαχθούν και τα απαραίτητα συμπεράσματα.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς όπως αυτή προέκυψε από την ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη, η οποία αποτελεί το επίκεντρο όλων των εξελίξεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις περιφερειακές πολιτικές της κοινότητας από το 1988 και μετά μαζί με μια καταγραφή των υφισταμένων ανισοτήτων στις περιφέρειες της. Σ' αυτό το κεφάλαιο εντοπίζεται και η πολιτική της διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο διερευνώνται οι δυνατότητες της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας για την επίτευξη ισορροπίας σε χωροταξικό επίπεδο δυνατότητες οι οποίες οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να προκρίνει και να ενισχύσει την πολιτική αυτή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο κάνουμε ειδική αναφορά στη διασυνοριακή συνεργασία και εντοπίζουμε την προβληματικότητα και τα χαρακτηριστικά των παραμεθόριων περιοχών, καθώς και τις μεταβολές του ρόλου τους όπως αυτές προκύπτουν από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στη διαπεριφερειακή συνεργασία και εξετάζουμε τη φιλοσοφία και το περιεχόμενο αυτής της πολιτικής, δίνοντας έμφαση στις δυο περιόδους 1989 – 93 και 1994 – 99. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά σε καινοτόμες πειραματικές που λαμβάνουν χώρα την περίοδο 1994 – 99.

Στο κεφάλαιο έξι εξετάζονται οι πολιτικές για την ανάπτυξη των ΜΜΕ και διευρωπαϊκών δικτύων οι οποίες έχουν στενή σχέση με τη διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία, αποτελώντας σε πολλές περιπτώσεις αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτικής αυτής. Εδώ γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθεί ο σημαντικός ρόλος που μπορούν να παίξουν οι πολιτικές για τις ΜΜΕ και τα Δίκτυα στην άρση της απομόνωσης και την ενίσχυση της ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών.

Στο κεφάλαιο επτά αναφέρουμε συνοπτικά τα κυριότερα προγράμματα και πρωτοβουλίες για τη διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία, ενώ στο κεφάλαιο οκτώ γίνεται μια ειδική αναφορά στα Βαλκάνια και τον πρωταγωνιστικό ρόλο που μπορεί να αναλάβει η χώρα μας στην περιοχή μέσα από πρωτοβουλίες διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας, εκμεταλλευόμενη επιπρόσθετα την πολύ σημαντική γεωγραφική της θέση.

Στο κεφάλαιο εννιά (ανασκόπηση πολιτικής) εξετάζουμε κάποια παραδείγματα περιοχών που εμπίπτουν στο θέμα μας, κάνοντας παράλληλα κάποιες σκέψεις για την εφαρμογή και την αποδοτικότητα αυτής τη πολιτικής.

Στο κεφάλαιο δέκα κάνουμε μια εκτενή αναφορά στην κοινοτική πρωτοβουλία interreg I και II που αποτελεί την πιο σημαντική πρωτοβουλία της κοινότητας στο θέμα της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας. Εδώ γίνεται και ειδική αναφορά στην περίπτωση της Ελλάδας.

Τέλος , στο κεφάλαιο έντεκα προχωράμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων για την αποτελεσματικότητα του νέου αυτού μέσου περιφερειακής πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

« Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ »

Το Δεκέμβριο του 1986 η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα υιοθετεί την Ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη, η οποία θέτει ως στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής κοινοτικής αγοράς έως το 1992 και έτσι γίνεται η πρώτη σημαντική αναθεώρηση της συνθήκης της Ρώμης.

Η εξέλιξη αυτή για την οικοδόμηση μιας ενιαίας αγοράς σηματοδοτεί φόβους και ελπίδες για το μέλλον της ευρωπαϊκής οικονομίας. Οι ελπίδες προέρχονται από την αναμενόμενη αναζωπύρωση και ενίσχυση του δυναμισμού της ευρωπαϊκής οικονομίας μέσα από την ανάπτυξη της παραγωγικότητας και επιχειρηματικότητας, αλλά και συνεργασίας σε κρίσιμους τομείς, ιδιαίτερα αυτούς της υψηλής τεχνολογίας. Έτσι προσδοκάται αύξηση της ευημερίας σε όρους πραγματικού εισοδήματος αλλά και κατανάλωσης. Οι φόβοι προέρχονται από την προοπτική και τον κίνδυνο μεγαλύτερης περιθωριοποίησης των ήδη λιγότερο ανεπτυγμένων οικονομικά περιφερειών, εμφάνιση ανισοτήτων σε βιομηχανικούς κλάδους, επιχειρήσεις κ.λ.π. , με αποτέλεσμα αρνητικά όχι μόνο στο οικονομικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο.

Παράλληλα με αυτό το διαμορφούμενο πλαίσιο, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (η οποία επικυρώθηκε από τα κράτη μέλη και άρχισε να ισχύει από την 1η Ιουλίου 1987) άνοιξε καινούργιους ορίζοντες στην πορεία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, για την οποία μέχρι στιγμής ήταν το κυριότερο βήμα (η ενιαία πράξη).

Στο θέμα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΕ) με σκοπό την πολιτική ενοποίησης, η Ενιαία Πράξη δημιούργησε ένα ενιαίο πλαίσιο, καταργώντας τη διάκριση ανάμεσα σε θέματα “χαμηλής πολιτικής” (οικονομικά θέματα) που ανήκουν στο πεδίο δράσης της Κοινότητας και σε θέματα “υψηλής πολιτικής” , που εμπίπτουν στο πεδίο της κυβερνητικής συνεργασίας.

Στον θεσμικό τομέα, ενίσχυσε το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην τόσο με τη θέσπιση της “διαδικασίας συνεργασίας” (συμμετοχή του Κοινοβουλίου στην υιοθέτηση του προγράμματος της ενιαίας αγοράς) όσο και με την πρόβλεψη της “σύμφωνης γνώμης” για την ένταξη νέων μελών στην κοινότητα. Επίσης η αναγνώριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που μέχρι τότε λειτουργούσε άτυπα, είναι μια θεσμική πρόθεση της ΕΕΠ.

Όμως, το πιο σημαντικό βήμα της ΕΕΠ για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι το ίδιο πρόγραμμα και η δέσμη ρυθμίσεων για την εγκαθίδρυση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς μέχρι το 1992, το οποίο δεν θα περιορίζεται αυστηρά στο οικονομικό πλαίσιο, αλλά όπως θα δούμε, ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και τη μείωση διαφορών ανάμεσα στις αναπτυγμένες και καθυστερημένες περιοχές του Ευρωπαϊκού χώρου¹.

Μέσα από αυτή την οπτική, η Ευρωπαϊκή κοινότητα, από την εγκαθίδρυση της Ευρωπαϊκής Πράξης και μετά, εγκαινιάζει μια σειρά πρωτοβουλιών, μέτρων και πολιτικών, που με άξονα τις περιφερειακές ενισχύσεις προωθούν την ενοποιητική διαδικασία. Αυτές οι δραστηριότητες γίνονται πιο επιτακτικές από το γεγονός ότι λίγο μετά την υπογραφή της ΕΕΠ αρχίζει η διαδικασία προς την πλήρη οικονομική και νομισματική ένωση, ενώ το 1992 εγκαθιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη συνθήκη του Μάαστριχ, γεγονός που πάει την ενοποιητική διαδικασία ακόμα πιο πέρα.

Αυτά τα θέματα θα εξετάσουμε πιο αναλυτικά. Δίνεται παράλληλα μια εικόνα των περιφερειακών ανισορροπιών και πολιτικών για την εξέλιξη τους, πολιτικές που έχουν σαν κύριο συστατικό την ανάπτυξη της συνεργασίας ειδικότερα σε επίπεδο περιφερειακό και τοπικό.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Τις θέσεις για την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς, μέσα από την ψήφιση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ) έδινε ένα πρόγραμμα δράσης για την αναζωπύρωση της Ευρωπαϊκής οικονομίας, το οποίο παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1985 με τον τίτλο “η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς”, γνωστό σαν “Λευκή Βίβλος”. Στο Λευκό Βιβλίο υπήρχαν προτάσεις (περίπου 300 νομοθετικά κείμενα) που αποτελούσαν ένα πρόγραμμα εξάλειψης μέσα σε επτά χρόνια όλων φυσικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων της κοινής αγοράς. Με βάση λοιπόν τις προτάσεις αυτές, το 1986 υπογράφηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, αυτό το φιλόδοξο πρόγραμμα για την εσωτερική αγορά, η οποία αποβλέπει στην κατάργηση κάθε μέτρου που λειτουργεί ως φυσικός, φορολογικός φραγμός στην ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, ανθρώπων και κεφαλαίων, έως το 1992².

Πιο αναλυτικά, το πρόγραμμα της ενιαίας αγοράς (η άρση δηλαδή κάθε μορφής εμποδίου) προέβλεπε ότι μέχρι το 1992 θα έπρεπε να έχουν καταργηθεί όλοι οι έλεγχοι που διενεργούνται στα σύνορα των κρατών - μελών (εμπορευμάτων, προσώπων κ.λπ.) κάτι που τελικά σήμανε την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων (άρα και τον περιορισμό των εισαγωγών, εισαγωγικών ποσοστώσεων, έλεγχου στα σύνορα κ.λπ.).

Επίσης, έως το 1992 έπρεπε να έχουν καταργηθεί οι τεχνικοί φραγμοί (νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις πάσης φύσεως), πράγμα που σημαίνει την ελεύθερη εισαγωγή εμπορευμάτων από το ένα κράτος - μέλος σε άλλο, ανεξαιρέτως προδιαγραφών, άνοιγμα κρατικών προμηθειών στον κοινοτικό ανταγωνισμό, ελεύθερη διακίνηση επαγγελματιών, φιλελευθεροποίηση στις υπηρεσίες. Το τελευταίο επεκτείνεται και στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (τράπεζες, χρηματιστήρια κ.λπ.) όπου πλέον η προσφορά υπηρεσιών και η εγκατάσταση σε χώρες μέλη είναι ελεύθερη (άρα και η αντίστοιχη μεταφορά κεφαλαίων). Επίσης, η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς έχει σαν σημαντικό στοιχείο την κατάργηση των φορολογικών συνόρων, μέσω εξειδικευμένων προτάσεων και μέτρων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι από την υπογραφή της ΕΕΠ το 1992, που ήταν έτος ορόσημο μέχρι και σήμερα οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί στον οικονομικό-κοινωνικό χώρο είναι τεράστιες, από αυτή την απελευθέρωση της αγοράς και τις επιπτώσεις της.

Πριν όμως δούμε τις αλλαγές αυτές ας δούμε τους λόγους που συντέλεσαν στη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς, με δεδομένο ότι ήδη

βρισκόμαστε στην πορεία προς την εγκαθίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης, ένα τελικό στάδιο εκείνης του κοινοτικού χώρου, τα χαρακτηριστικά του οποίου θα εξετάσουμε αργότερα.

ΑΙΤΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η πολιτική της εσωτερικής αγοράς θεωρείται ως ο βασικότερος άξονας μιας στρατηγικής για την αναζωογόνηση της κοινοτικής οικονομίας, η οποία σε όλη τη δεκαετία του '70, αλλά και στη δεκαετία του 80, ήταν πολύ πίσω σε όρους ανταγωνιστικότητας, παραγωγικότητας και αντιμετώπισης της ανεργίας σε σχέση με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, ενώ η προσήλωση σε παραδοσιακούς τομείς της οικονομίας δεν άφηνε περιθώρια για την ανάδειξη νέων δυναμικών τομέων. Επειδή το περιεχόμενο της εσωτερικής αγοράς περιστρέφεται και επικεντρώνεται κυρίως στις δυνάμεις της αγοράς, θα αναφέρουμε κυρίως οικονομικούς λόγους που συνέβαλαν στην εξέλιξη αυτή³.

1) Η αυξανόμενη εξάρτηση του διακοινοτικού εμπορίου (εμπορία δηλαδή μεταξύ των κρατών – μελών και με τον υπόλοιπο κόσμο).

Ο χαρακτήρας των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σαν “ανοικτές οικονομίες”, τις έκανε (σε όρους εμπορίου) να έχουν μεγάλη εξάρτηση από το διεθνές εμπόριο, τόσο σαν εξαγωγείς (κυρίως) αλλά και σαν εισαγωγείς προϊόντων. Κάνοντας μια ιστορική ανάδρομη σημειώνουμε τα ακόλουθα

Την περίοδο 1960 – 85 ο δείκτης εξαγωγών στο συνολικό παραγωγικό προϊόν αυξανόταν περισσότερο για τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας παρά για τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, και αυτό δείχνει τη μεγαλύτερη εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο διεθνές εμπόριο, άρα και την ανάγκη για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Με τον ίδιο τρόπο, τα κράτη – μέλη ήταν εξαρτημένα σε όρους εμπορίου και μεταξύ τους, αφού οι μεταξύ συναλλαγές τις δεκαετίες πριν την πρωτοβουλία για την ίδρυση της ΕΕΠ έφτασαν σε υψηλά επίπεδα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία, το 1960 έκαναν το λιγότερο από το 30% των εξαγωγών τους σε χώρες της κοινότητας, ενώ το 1985 ο δείκτης ανέβηκε στο 50%. Τα στοιχεία αυτά, όπως και η γενικότερη εικόνα της Ε.Κ. σαν εξαγωγέων (μέσα και έξω από αυτήν) αύξησε την προσοχή των εθνικών πολιτικών και οικονομικών παραγόντων για βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των ευρωπαϊκών προϊόντων, ειδικότερα όταν η παρατηρημένη απώλεια της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας άρχισε να συνδέεται με τον κατακερματισμό της αγοράς (ενδοκοινοτικά) λόγω ύπαρξης μη δασμολογικών εμποδίων και ύπαρξης μεγάλων βιομηχανιών καλά

προστατευμένων από εθνικές πολιτικές (οι λεγόμενοι εθνικοί πρωταθλητές)

2) Διεθνείς και εθνικές οικονομικές συνθήκες.

Στη δεκαετία του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80, ιδιαίτερα μετά τη δεύτερη μεγάλη αύξηση των τιμών του πετρελαίου, οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής κοινότητας εισήλθαν σε περίοδο κρίσης, με αρνητικά αποτελέσματα στο θέμα της ανεργίας (διπλασιασμός σε διάστημα πέντε μηνών), της ανάπτυξης του εμπορίου (στασιμότητα σε ενδοκοινοτικό επίπεδο και απώλεια μεριδίων στη διεθνή αγορά) και στην ανταγωνιστικότητα των Ευρωπαίων παραγωγών. Ειδικότερα στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας η Ευρωπαϊκή οικονομία έμεινε πίσω, ιδιαίτερα σε σχέση με Αμερική και Ιαπωνία ενώ ήδη βρισκόμαστε στην εποχή της μεγάλης τεχνολογικής προόδου και βιομηχανικής αναδιάρθρωσης. Αλλά και οποιεσδήποτε άλλες συγκρίσεις έδειχναν τη δυσμενή θέση της ευρωπαϊκής οικονομίας έναντι της Αμερικής και της Ιαπωνίας.

Το ίδιο συνέβη και με τον τομέα της βιομηχανίας (παραδοσιακοί αλλά και νέοι τομείς), όπου εμφανίστηκε πτώση της ανταγωνιστικότητας στο διεθνή χώρο, σαν αποτέλεσμα της αδυναμίας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες (εμπορικές σχέσεις και διεθνοποίηση της παραγωγής). Στην περίοδο λοιπόν αυτής της μεγάλης κρίσης έγινε η σύλληψη του προγράμματος της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς έως το 1992 και βελτιώθηκε περαιτέρω όταν η οικονομική ανάκαμψη άρχισε (στα μέσα της δεκαετίας του 1980), σαν ένα "οικονομικό πήδημα" στην καθυστέρηση της ευρωπαϊκής οικονομίας στον παγκόσμιο χώρο.

3) Οι επιδιώξεις των δυνάμεων της ευρωπαϊκής αγοράς.

Η δημιουργία της ενιαίας αγοράς εκτιμάται να προσφέρει στους παραγωγούς και τις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να αναπτύξουν δραστηριότητες σε μια αγορά 500 εκ. Ανθρώπων, χωρίς κανένα εμπόδιο (δασμολογικό, φορολογικό η άλλο). Έτσι, η φιλελευθεροποίηση και απορύθμιση των κανόνων της αγοράς τους ενθαρρύνει να αναπτύξουν διεθνικές και να ξεπεράσουν τα περιορισμένα όρια, που τα σύνορα και ο κατακερματισμός της αγοράς (μέσο ρυθμίσεων) τους επέβαλαν. Έτσι δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις επηρέασαν ως προς τη δημιουργία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς εξ' αλλού, όπως έχουμε πει, το οικονομικό στοιχείο ήταν ο βασικός παράγοντας για την εξέλιξη αυτή (ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας) και βάση του οποίου οι μεμονωμένοι παραγωγοί, επιχειρήσεις κ.λπ. έχουν ένα σημαντικό ρόλο να παίξουν.

Επίσης η δημιουργία και λειτουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος το 1998, σαν παράγοντα διατήρησης των συναλλαγματικών

ισοτιμιών σε σχετικά ανεκτά επίπεδα για την καλή λειτουργία του εμπορίου, θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει μια αναγκαία προϋπόθεση για την ελεύθερη διακίνηση Αγάθων, υπηρεσιών και κεφαλαίου, για τη λειτουργία μιας κοινής αγοράς, με απώτερο σκοπό την ύπαρξη (στο τελικό στάδιο της ΟΝΕ) ενός κοινού νομίσματος.

Ωστόσο διαχρονικά εξετάζοντας το Ευρωπαϊκό γίνεσθαι δεν φαίνεται ότι ο στόχος της κοινωνικής συνοχής σταδιακά επιτυγχάνεται, απεναντίας διαπιστώνεται ένα συνεχώς διευρυνόμενο χάσμα (GAP) ανάμεσα στο Χρυσό Τρίγωνο (Ολλανδία, Γαλλία, Γερμανία) και της περιφέρειας την Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ας δούμε λοιπόν τώρα τα αναμενόμενα αποτελέσματα από τη δημιουργία εσωτερικής αγοράς.

ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Κατά την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η ολοκλήρωση της κοινοτικής αγοράς θα έπρεπε να έχει θετικά αποτελέσματα στις επενδύσεις, στη διεθνή ανταγωνιστικότητα και στους ρυθμούς μεγένθυσης της συνολικής κοινοτικής οικονομίας. Ιδιαίτερη μνεία γινόταν για τις Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, οι οποίες σε ένα ενιαίο χώρο, που πλέον χαρακτηρίζει την αγορά, θα έχουν τα ίδια οφέλη και πλεονεκτήματα με τις αμερικανικές και ιαπωνικές, ενισχύοντας έτσι την ανταγωνιστική τους θέση.

Σύμφωνα με τις μελέτες που έγιναν, οι επιπτώσεις από τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς εκτιμάται ότι συνιστούν αυτό που ονομάζουμε “κέρδος ευημερίας”, το ποιο αναλύεται σε άμεσες επιπτώσεις (μείωση του κόστους παραγωγής και της διακίνησης προϊόντων και σύγκλιση τιμών σε ανταγωνιστική επίπεδα) και έμμεσες (αναδιάρθρωση παραγωγής, τεχνολογική ανανέωση, καλύτερη χρησιμοποίηση διαθέσιμων πόρων⁴).

Μια πιο σαφή, αλλά και πιο αισιόδοξη εικόνα των αναμενόμενων συνεπειών μας δίνει η έκθεση με τίτλο “το κόστος της μη ενοποιημένης Ευρώπης”, γνωστή και ως έκθεση CECCHINI, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάστηκαν το 1988. Εδώ γίνεται διάκριση σε μικροοικονομικές και μακροοικονομικές συνέπειες⁵. Οι πρώτες είναι οι εξής:

- Με τη μείωση και τελικά την κατάργηση των περιορισμών στο εμπόριο, έχουμε μείωση του επιχειρηματικού κόστους και άρα (μέσω του ανταγωνισμού) μείωση των τιμών, οι οποίες με τη σειρά τους αυξάνουν την παραγωγή και οδηγούν σε ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας.

- Εξ’ αιτίας του ανταγωνισμού έχουμε αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων και περιορισμό του κόστους (εξάλειψη των λεγόμενων “χ αναποτελεσματικότητων”).

- Ο ανταγωνισμός προωθεί τη δραστηριότητα σε τομείς καινοτομίας Στα προϊόντα και την παραγωγή. Αυτός ο “κύκλος” των αλυσιδωτών αποτελεσμάτων επαναλαμβάνεται και έτσι έχουμε συνέχεια το μοτίβο αυτό: Μείωση κόστους – μείωση τιμών – αύξηση ζήτησης – αύξηση παραγωγικότητας – μείωση κόστους κ.λπ.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, οι επιπτώσεις θεωρείται ότι είναι:

- Παροχή κινήτρων για ιδιωτικές επενδύσεις, μείωση των επιτοκίων (λόγο της φιλελευθεροποίησης των χρηματιστικών υπηρεσιών), εντατικοποίηση του ανταγωνισμού.
- Αύξηση της πραγματικής αγοραστικής δύναμης λόγω μείωσης των

τιμών

- Ελάφρυνση των δημόσιων προϋπολογισμών λόγω της Φιλελευθεροποίησης των δημοσίων προμηθειών.
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών επιχειρήσεων στις παγκόσμιες αγορές
- Δημιουργία θέσεων εργασίας και κατάλληλη πολιτική σε δημοσιονομικό επίπεδο από τα κράτη – μέλη.

Παρά την κριτική και τις αντιρρήσεις που εκφράστηκαν για την έκθεση αυτή και τον αισιόδοξο χαρακτήρα των αποτελεσμάτων της, έχουμε μια καλή εικόνα για τις εκτιμήσεις και προσδοκίες της Ε.Κ. σχετικά με τα θετικά αποτελέσματα από την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Όμως ο κίνδυνος για την επιδείνωση των κρατών - μελών και περιφερειών με χαμηλότερη ανάπτυξη ήταν και είναι ορατός. Έτσι, η σχετική προβληματική που έχει αναπτυχθεί συνδέεται με τις ανισότητες στην αφετηρία, δηλαδή τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης που υπάρχουν στο εσωτερικό της Ε.Κ. με το ξεκίνημα της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και που σήμερα εξακολουθούν να υφίστανται.

Έτσι, και η μέχρι τώρα εμπειρία, αλλά και οι μελέτες, έχουν δείξει ότι δεν μπορεί να υπάρξει επίλυση των περιφερειακών ανισορροπιών μόνο μέσα από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς. Ειδικά ο χώρος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ήταν ένας χώρος που χαρακτηριζόταν (και χαρακτηρίζεται) από τη συνύπαρξη διαφορετικών επιπέδων ανάπτυξης και οικονομικών επιδόσεων. Χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ισπανία κ.λπ. “είχαν μεγαλύτερο βαθμό προβληματικότητας” από τις υπόλοιπες χώρες-μέλη. Αυτές λοιπόν οι διαφορές εντείνουν τις ανησυχίες και τροφοδότησαν την προβληματική μήπως η εσωτερική αγορά τελικά ενισχύσει ή διευρύνει τις ανισορροπίες (σε όλα τα επίπεδα) που υφίστανται.

Επίσημα, από άποψη Ε.Κ. το θέμα εκφράστηκε στην έκθεση Padoa-Schioppa, όπου οι αναδιανεμητικές λειτουργίες της Κοινότητας δεν αμφισβητούνται μεν ότι θα φέρουν βελτίωση στη χρησιμοποίηση των πόρων από την Κοινότητα, αλλά όμως σημειώνεται ότι η ίδια διαδικασία θα έχει ενδεχομένως αποδιοργανωτικές και αρνητικές συνέπειες για τις πιο καθυστερημένες περιφέρειες⁶.

Πράγματι, η εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων επιβεβαίωσε τους παραπάνω φόβους οδηγώντας σε μια αναπροσαρμογή της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής με αντισταθμίσιμες παρεμβάσεις, τις οποίες θα εξετάσουμε.

Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι η δημιουργία της ΕΕΠ έφερε και άλλου είδους προβληματισμούς. Για παράδειγμα, ο χαρακτήρας των

φραγμών που καταργούνται δεν ήταν μόνο στενά οικονομικής φύσεως αλλά απεικόνιζαν και αντιλήψεις για την κοινωνία και τη φύση και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της ζωής, ορμώμενη μάλιστα συχνά από εθνικά κέντρα. Ο κίνδυνος ισοπέδωσης κάτω από τη στυγνή οικονομική λογική ίσως να είναι ένα σοβαρό μειονέκτημα της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, μια και αυτές οι αντιλήψεις – φραγμοί αφορούν ευρύτερα (μη οικονομικά) θέματα, όπως η υγεία, η προστασία του περιβάλλοντος, η παιδεία, η ασφάλεια των εργαζόμενων κ.λπ.. Όμως στα πλαίσια της ΕΕΠ, το θέμα αυτό αντιμετωπίστηκε με την υιοθέτηση της αρχής ότι το πρόγραμμα του 1992 δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην ολοκλήρωση της Κοινής Αγοράς, αλλά και στην κοινωνική ολοκλήρωση μέσω θεμελιωδών κανόνων για την εξασφάλιση κοινωνικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Έχουμε μάλιστα και τη θέσπιση του “Κοινοτικού Χάρτη Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζόμενων” που ψηφίστηκε (εκτός από τη Μ. Βρετανία) στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Στρασβούργου στο όπιο περιλαμβάνονται θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζόμενων όλων των ηλικιών και κατηγοριών (ηλικιωμένοι, νέοι, ανάπηροι κ.λπ.)⁷. Επίσης έχουμε και άλλων μορφών δράσεων με το ίδιο θέμα (οδηγίες, ψηφίσματα κ.λπ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

«ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Η ΥΠΑΡΞΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Κ.

Οι φόβοι που είχαν εκφραστεί σχετικά με αρνητικές συνέπειες της ολοκλήρωσης της Ενιαίας Αγοράς για τη διεύρυνση των ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη – μέλη της ΕΚ και των περιφερειών της, φαίνεται ότι έχουν ισχυρή βάση.

Έτσι, σύμφωνα και με την 4^η περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας (1991), οι περιφερειακές διαφορές εξακολουθούν να υφίστανται! Έτσι, ως προς την παραγωγικότητα και τα εισοδήματα βλέπουμε ότι εξακολουθούσαν να υπάρχουν ανισότητες, τόσο στη δεκαετία του '80 (όταν με την διεύρυνση η ΕΚ έγινε πιο ετερογενής και σε θέματα επιπέδου ανάπτυξης, πληθυσμού, ανεργίας), όσο και στις αρχές της δεκαετίας του '90, όπου οι δέκα λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (που βρίσκονται κυρίως στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία) είχαν μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα κατώτερο από το ένα τρίτο του μέσου εισοδήματος στις πιο προηγμένες περιφέρειες (υπάρχει όμως μια τάση βελτίωσης για Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισπανία μετά το 1985, αλλά οι ανισότητες εξακολουθούν να είναι σημαντικές). Στο θέμα της ανεργίας οι περιφερειακές ανισότητες ήταν υψηλές και στο τέλος της δεκαετίας του 1980, ενώ με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Ιανουάριο του 1995 και την προσθήκη της Σουηδίας, Φινλανδίας και Αυστρίας (χώρες με υψηλό επίπεδο ανάπτυξης) οι θέσεις των φτωχότερων περιφερειών φαίνεται δυσμενέστερη σε σύγκριση με τον κοινοτικό μέσο όρο⁸.

Αντίστοιχα, έχουμε να πούμε ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της 5^{ης} έκθεσης για την κατάσταση περιφερειών (1994), έχει διευρυνθεί η διάφορα μεταξύ των φτωχών και πλούσιων χωρών και περιφερειών για την περίοδο 1991 – 93. Η Ελλάδα πέφτει κάτω από το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, η Πορτογαλία στο 60%, ενώ σε περιφερειακό επίπεδο οι διαφορές είναι ακόμα μεγαλύτερες σε σχέση με συγκρίσεις μεταξύ κρατών – μελών, κάνοντας τις περιφερειακές ανισότητες σε κοινοτικό επίπεδο ευρύτερες από ότι στο εσωτερικό κάθε χώρας. Είναι ενδεικτικό ότι για τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι φτωχότερες περιφέρειες των

πλουσιότερων χωρών έχουνε υψηλότερο εισόδημα από τις πλουσιότερες των φτωχότερων χωρών⁹.

Οι διαφορές αυτές μεταφράζονται (εκτός από τη μέτρηση του ΑΕΠ) και σε δείκτες παραγωγικότητας όπου, παρά τη τάση σύγκλισης στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80, οι διαφορές παραμένουν και σε δείκτες ανεργίας, όπου αυτές είναι τεράστιες (και ειδικά σε περιφέρειες της Γαλλίας και Ιταλίας εκτός από αυτές των τεσσάρων κρατών – μελών Ισπανίας, Ελλάδας, Πορτογαλίας και Ιρλανδίας). Είναι ενδεικτικό, για να επανέλθουμε σε δείκτες ΑΕΠ, ότι τον κατάλογο των 25 ασθενέστερων περιφερειών για τις αρχές της δεκαετίας του 90, απαρτίζουν περιφέρειες της Ελλάδας, Πορτογαλίας, Ισπανίας, Γαλλίας και Αν. Γερμανίας. Μερικές από τις σημαντικότερες αιτίες αυτών των ανισοτήτων, όπως γενικά περιγράφονται στην 4^η περιοδική έκθεση, είναι η ανεπάρκεια των υποδομών στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες (δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών κ.λπ.), η εμφάνιση υψηλών επιπέδων ανεργίας σε βιομηχανικά παρακμάζουσες περιφέρειες (ιδιαίτερα μετά από προσπάθειες αναδιάρθρωσης αλλά και με δεδομένο το υψηλό κόστος εργασίας που δημιούργησε στρατιές άνεργων, οι οποίοι λόγω έλλειψης εξειδίκευσης δεν κατόρθωσαν να απασχοληθούν αλλού), τα υψηλά επίπεδα “κόστος πίστωσης” (υψηλά επιτόκια) για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων στις καθυστερημένες περιφέρειες και η γενικότερη καθυστέρηση στην οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών αυτών με αρνητικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων τους.

Τα αρνητικά αυτά φαινόμενα έκαναν (από την ίδρυση της ΕΕΠ) έκδηλη την ανάγκη για παρέμβαση ειδική με τις εξελίξεις, δηλαδή την ίδρυση της Ε.Ε. με την συνθήκη του Μάαστριχ (1992), αλλά και το δεδομένο ήδη φτάσαμε στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Σε αυτά τα τελευταία θα σταθούμε ιδιαίτερα.

Έτσι, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι ένα ακόμα σημαντικό βήμα για την ενοποιητική διαδικασία του ευρωπαϊκού χώρου, επεκτείνοντας τις αρμοδιότητες της Ε.Κ. σε άλλους τομείς αλλά και τη δημιουργία (το 1999) της ΟΝΕ, άρα και την εκπλήρωση των αυστηρών κριτηρίων και προϋποθέσεων που έχουν θεσπιστεί για τη συμμετοχή των κρατών – μελών σε αυτήν (μέσο τριών σταδίων και ενώ τώρα διανύουμε το τρίτο στάδιο), δηλαδή τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και την εναρμόνιση της νομισματικής πολιτικής κ.λπ. των κρατών – μελών έως ότου φτάσουμε σε ένα ενιαίο νομισματικό χώρο με κοινό νόμισμα, ήταν αμφίβολο πόσες χώρες – μέλη (από τις λιγότερο ανεπτυγμένες) θα πρόφταναν να εναρμονιστούν και να συνοδέψουν τις υπόλοιπες στη διαδικασία αυτή. Έτσι υπήρχε ο κίνδυνος

μιας Ευρώπης δυο ταχυτήτων, με συνέπειες σε όλους τους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής και ακόμα ο πιο σημαντικός ρόλος της αναπροσαρμογής των περιφερειακών κοινοτικών πολιτικών προς μια κατεύθυνση αναδιανομής πόρων, που θα εξετάσουμε αμέσως μετά.

Η ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Λίγο μετά την ψήφιση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, η κοινοτική περιφερειακή πολιτική εισέρχεται στην πιο σημαντική και αξιοσημείωτη φάση στη μέχρι σήμερα πορεία της (1988). Πράγματι, μέσα από όλο το πλαίσιο των ανισοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο που περιγράφηκε, η ΕΕΠ αναγνώρισε τη σημασία και τη συμβολή της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής για την ενίσχυση της κοινοτικής και οικονομικής συνοχής της Κοινότητας και θεσμοθέτησε συγκεκριμένους στόχους και διαδικασίες για την υλοποίηση αυτού του σκοπού.

Στο αρμόδιο άρθρο 130 για την οικονομική και κοινωνική συνοχή προβλέπονται οι εξής ρυθμίσεις για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς:

- Ανάληψη δράσεων από την κοινότητα με σκοπό την αρμονική ανάπτυξη και μείωση των περιφερειακών διαφωρων.

- Προβλέπονται τα μέσα για το σκοπό αυτό: 1) Ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών. 2) Οι κοινές πολιτικές και η κοινή αγορά. 3) Οι χρηματοδοτήσεις μέσω των τριών διαρθρωτικών ταμείων (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο, Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

- Θεσπίζεται ειδική Αποστολή για το ΕΤΠΑ (διόρθωση περιφερειακών ανισοτήτων σε περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση και βιομηχανική παρακμή).

- Προβλέπεται η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων και η έκδοση ενός κανονισμού για την αποτελεσματικότητα των δράσεων της.

- Ορίζεται διαδικασία λήψεως αποφάσεων για τη λειτουργία των ταμείων.

Σημαντικό εδώ είναι να αναφέρουμε ότι πλέον η περιφερειακή πολιτική αποκτά καινούργια διάσταση. Με την αποδοχή της έννοιας της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, πρώτον αναγνωρίζεται ως κοινοτική πολιτική και δεύτερον αποκτά κεντρική θέση ανάμεσα στις κοινοτικές πολιτικές.

Ο στόχος των κοινοτικών πολιτικών δεν είναι να αντικαταστήσουν τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές, αλλά να τις συμπληρώσουν και να τις συντονίσουν. Η μείωση λοιπόν των περιφερειακών διαφορών γίνεται ένα ζήτημα που απασχολεί την κοινότητα, τόσο γιατί η ύπαρξή τους είναι μεγαλύτερη σε κοινοτικό επίπεδο, παρά σε εθνικό, αλλά και γιατί η εξομοίωση των περιφερειακών διαφορών και η επίτευξη του στόχου της

οικονομικής και κοινωνικής συνοχής είναι απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το οποίο ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1975, μέχρι την περίοδο εκείνη είχε σημαντική δραστηριότητα σε περιφερειακές ενισχύσεις. Το ίδιο είχε συμβεί και μέσω άλλων κοινοτικών δράσεων, όπως η εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ). Όμως από την περίοδο αυτήν και μετά, και ειδικότερα το έτος ορόσημο 1988, η περιφερειακή πολιτική αλλάζει χαρακτήρα και περιεχόμενο τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά.

Πράγματα, με βάση τις αρχές της ΕΕΠ για την περιφερειακή πολιτική, το 1988 (R2052/88 κανονισμός κορμός με εκτέλεση τους κανονισμούς του 4253, 4, 5, 6/88) αποφασίστηκε η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων, όπου αποφασίστηκε ο διπλασιασμός των πόρων των τριών ταμείων σε πραγματικούς όρους, μεταξύ του 1987 και 1993. Αυτό ήταν αποτέλεσμα μιας δέσμης μέτρων του Προέδρου Delors, που επίσης περιλάμβανε το μετασχηματισμό της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (που μέχρι τότε απορροφούσε τα σημαντικότερα κονδύλια) και του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Ο διπλασιασμός των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων, μια εξέλιξη που αποτελεί τη σημαντικότερη απόφαση στο επίπεδο της κοινοτικής αναδιανομής, περιλάμβανε όπως είπαμε και αρκετά ποιοτικά στοιχεία. Αυτά συνοψίζονται σε πέντε αρχές: Τη συγκέντρωση, την εταιρική σχέση, τη συνοχή, την καλύτερη διαχείριση των ταμείων και την απλοποίηση των δράσεων¹⁰.

Αναφέροντας πολύ περιληπτικά τα γενικά χαρακτηριστικά αυτών των αρχών έχουμε να πούμε σχετικά με τη συγκέντρωση ότι καθορίστηκαν πέντε είδη περιοχών (πέντε στόχοι) στις οποίες έπρεπε να συγκεντρωθεί η προσπάθεια των ταμείων για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα:

ΣΤΟΧΟΣ 1: Λιγότερο αναπτυγμένες αγροτικές περιοχές.

ΣΤΟΧΟΣ 2: Περιοχές που χαρακτηρίζονται από βιομηχανική παρακμή

ΣΤΟΧΟΣ 3: Περιοχές με μακροχρόνια ανεργία.

ΣΤΟΧΟΣ 4: Περιοχές με σκοπό την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων και της διευκόλυνσης της επαγγελματικής ένταξης αυτών.

ΣΤΟΧΟΣ 5: Περιοχές συγκέντρωσης της προσπάθειας για επιτάχυνση προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων.

ΣΤΟΧΟΣ 5β: Ανάπτυξη εύθραυστων αγροτικών περιοχών.

Για τη εταιρική σχέση έχουμε να πούμε ότι βασίζεται στη συνεργασία της Επιτροπής των κρατών – μελών και των περιφερειών, ενώ η συνοχή είναι μια αρχή που σαν σκοπό έχει να εξασφαλίσει την αποτελεσματική συνεργασία των δράσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μέσα από το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών.

Η αρχή της καλύτερης διαχείρισης έχει να κάνει με τον διπλασιασμό των πόρων (από 7 σε 14 δισ. ECU έως το 1993) με μεγαλύτερη συγκέντρωση στις περιφέρειες του στόχου 1 (80% των πόρων του ΕΤΠΑ), ενώ η απλοποίηση, παρακολούθηση και ευελιξία έχει σαν σκοπό να εξασφαλίσει την αύξηση της αποτελεσματικότητας και την ενοποίηση των ενεργειών του Ταμείου, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δράσεων.

Βάση αυτών των αρχείων (ειδικά της αρχής της διαχείρισης) προβλέπονται πολυετή προγράμματα για κάθε κράτος – μέλος χωριστά (πακέτα Delors), προσθετικός χαρακτήρας των χρηματοδοτήσεων με τις εθνικές – δημόσιες ενισχύσεις, κανόνες δημοσιονομικών ελέγχων κ.λπ..

Το άρθρο 11 του κανονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης R 4253/88 (εκτελεστικού του κανονισμού 2052/88 εξουσιοδοτεί την Ευρωπαϊκή πολιτική να λαμβάνει νομοθετικές και κοινοτικές πρωτοβουλίες οι οποίες είναι περισσότερο ευέλικτες από τους κανονισμούς).

Όλες αυτές οι δράσεις, με κύριο άξονα τα πολυετή προγράμματα (κοινοτικά πλαίσια στήριξης), εφαρμόστηκαν για την πρώτη περίοδο 1989 – 1993 με αξιόλογα αποτελέσματα, ιδιαίτερα ενίσχυσης υποδομών σε μη αναπτυγμένες περιφέρειες.

Η περιφερειακή πολιτική της νέας περιόδου (1994 – 1999) καταρχήν χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1992 με τη συνθήκη του Μάαστριχ, η οποία προώθησε περισσότερο την οικονομική αγορά και ανταγωνιστικότητα.

Έτσι, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλέον η περιφερειακή πολιτική ενισχύεται. Η οικονομική και κοινωνική συνοχή αποτελεί επίσης σημαντικό στόχο για την Ε.Ε., ενώ έχουμε δημιουργία ενός νέου ταμείου, του ταμείου Συνοχής, με σκοπό τη χρηματοδότηση δικτύων μεταφορών και έργα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης, δημιουργείται η Επιτροπή των Περιφερειών, ένα έργο εκπροσώπησης των περιφερειών των κρατών – μελών στην Ε.Ε., ενώ οι στόχοι και τα μέσα για την επίτευξη της περιφερειακής ισορροπίας είναι βασικά στοιχεία του άρθρου 130 της Συνθήκης. Σχεδόν με την ψήφιση αυτής, προτείνονται χρηματοδοτικά μέσα κατά τα πρότυπα της πρώτης περιόδου 1989 – 1993 για την περίοδο 1993 – 1997, ενώ αποφασίζεται

αύξηση των πόρων (μέσω κοινοτικών πλαισίων στήριξης, πρωτοβουλιών, προγραμμάτων κ.λπ.).

Παράλληλα, το 1993 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει ένα σχέδιο δράσης, τη Λευκή Βίβλο, για την ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και απασχόληση που επιδιώκει να είναι πλαίσιο δράσης για τη δράση των κρατών – μελών έως σήμερα. Βασικός λόγος για την έκδοση της Λευκής Βίβλου είναι η ανεργία, και είναι χαρακτηριστικές οι κατευθύνσεις που δίνονται για την οικονομία (ειδικά στην πορεία προς την ONE), την απασχόληση και τις κοινοτικές δράσεις. Επίσης η Λευκή Βίβλος περιλαμβάνει επιμέρους πολιτικές για τη δράση της ευρωπαϊκής οικονομίας, αφού προτείνει την ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών, κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της κοινοτικής βιομηχανίας, προώθησης της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, προσαρμογή συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης κ.λπ.¹¹.

Η Λευκή Βίβλος με άλλα λόγια, είναι ένα πλαίσιο ανάπτυξης για τη νέα ευρωπαϊκή οικονομία, επικεντρωμένη στους τομείς της ανταγωνιστικότητας, της απασχόλησης και της ίδιας της ανάπτυξης, για την οποία προτείνει ότι αυτή πρέπει να βασιστεί σε ένα νέο πρότυπο, αυτό της “βιώσιμης ανάπτυξης”, βασιζόμενο στην προσεκτική διαχείριση των φυσικών πόρων μέσω χρήσεως ανάλογων τεχνολογιών. Το επιχειρησιακό αυτό πνεύμα της λευκής βίβλου μπορούμε να πούμε ότι βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με την πορεία ONE, η ολοκλήρωση της οποίας απαιτούσε μια αναπροσαρμογή και επιτάχυνση της βελτίωσης της θέσης όλης της ευρωπαϊκής οικονομίας, με προεξάρχον στοιχείο την επίλυση – ή βελτίωση των περιφερειακών διαφορών.

Μέσα στις περιφερειακές αυτές ανισορροπίες, ιδιαίτερη θέση έχουν οι περιφέρειες οι οποίες συνόρευαν μέσα στα όρια της κοινότητας είτε με άλλη χώρα εκτός Ενωμένης Ευρώπης (βέβαια αυτά δεν ισχύουν μέσα στα όρια του Χρυσού Τρίγωνου) . Πράγματι, η μεθοριακή θέση των περιφερειακών ανέκαθεν θεωρούνταν ένα στοιχείο που συμβάλει στη δυσχέρεια της ανάπτυξης τους. Άρα η ιδιαίτερη προσοχή σε αυτές από την πλευρά της περιφερειακής πολιτικής είναι επιτακτική προς το στόχο της εξάλειψης των περιφερειακών διαφορών. Παρατηρώντας τις δράσεις του ΕΤΠΑ αλλά και των προγραμμάτων, ήδη την πρώτη περίοδο παρατηρούμε σχέδια που ευνοούν την διασυνοριακή συνεργασία (π.χ , 70 περιπτώσεις ανταλλαγής εμπειριών το 1990 μεταξύ διασυνοριακών περιφερειών). Αντίστοιχα, προωθείται και η ανάπτυξη της (ήδη από το 1989) της συνεργασίας μεταξύ περιφερειών (διαπεριφερειακή συνεργασία

) με σκοπό τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ περιφερειών.

Ο σκοπός αυτών των δράσεων έχει βαθύτατα περιφερειακό χαρακτήρα. Έχει σαν σκοπό να βοηθήσει περιφέρειες (και μεθοριακές) οι οποίες ανήκουν κατ' εξοχήν στις λιγότερο αναπτυγμένες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες της ενιαίας αγοράς αναπτύσσοντας συνεργασίες μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ή μεταξύ των φορέων των διαφορετικών περιφερειών.

Αυτές, οι δράσεις οι οποίες αποτελούν μια ξεχωριστή, θα μπορούσαμε να πούμε πολιτική, ως ένα νέο μέσο περιφερειακής πολιτικής, τη “διασυνοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία”, είναι απόλυτα εναρμονισμένες με όσα προηγούμενος περιγράψαμε, πηγάζουν από την ίδια φύση και τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής όπως αυτή λαμβάνει χώρα (ποιοτικά και ποσοτικά) μετά το 1988 και γίνεται όλο και πιο επίκαιρη στη πορεία της ΟΝΕ.

Πέρα όμως από όλα αυτά, η επιλογή αυτής της πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (και αργότερα Ευρωπαϊκή Ένωση) ανταποκρίνεται σε μια ξεχωριστή πτυχή της περιφερειακής πολιτικής. Τη χωροταξία, τη χωροταξική δηλαδή οργάνωση και διευθέτηση των δραστηριοτήτων στον κοινοτικό χώρο προς την κατεύθυνση συγκεκριμένων στόχων, όπως η άρση της απομόνωσης ορισμένων περιφερειών (με προεξάρχουσες τις συνοδικές), την ανάπτυξη των επαφών σε περιφερειακό επίπεδο, την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης.

Το γιατί η πολιτική, ή ακριβέστερα το μέσο της διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας έχει σημασία για τη χωροταξική, την περιφερειακή εξισορρόπηση του κοινοτικού χώρου, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους έχει επιλεγεί, εξετάζουμε στο αμέσως επόμενο τμήμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

«Η ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ – ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ»

Στο κείμενο που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τη σημασία της χωροταξικής οργάνωσης των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στην Ε.Ε. και τη διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία, σαν ένα συνειδητό μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού, με βαθύτατες επιπτώσεις περιφερειακής ανάπτυξης.

Έτσι μπορούμε να πούμε ότι ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται και χρησιμοποιείται το ευρωπαϊκό έδαφος είναι ένας σημαντικότερος παράγοντας που επηρεάζει την ανάπτυξη και ευημερία ολόκληρου του ευρωπαϊκού χώρου, ιδιαίτερα μετά τις εξελίξεις που περιγράψαμε, και συνδέονται με τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς. Θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε περιληπτικά το κοινό περιφερειακό πρότυπο χωροθέτηση και ύστερα να δούμε τις αλλαγές που συντελούνται.

Παρατηρώντας λοιπόν την κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων στην κοινότητα, βλέπουμε ότι αυτή ποικίλει σημαντικά ανάμεσα στα κράτη – μέλη και τις περιφέρειες. Η ανομοιογένεια αυτή είναι αποτέλεσμα των συνθηκών ανάπτυξης και εγκατάστασης των δραστηριοτήτων αυτών, που έχουν να κάνουν κυρίως με τα κίνητρα που δημιουργούν ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Έτσι, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η παραδοσιακή κεντρική περιοχή της οικονομικής δραστηριότητας στο έδαφος τη Ε.Ε. βρίσκεται στο τρίγωνο Λονδίνο – Παρίσι – Άμστερνταμ και την κοιλάδα του Ρουρ, με μια επέκταση του στη δεκαετία του '80 μέσω της Benelux έως τη Βόρεια Ιταλία (η γνωστή μας "Blue Banana"). Στα χρόνια που διανύουμε, έχει σχηματιστεί ένα τόξο αναπτυσόμενων περιφερειών, κυρίως σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, που ξεκινάει από τη Βόρεια Ιταλία, εκτείνεται στη Νότια Γαλλία και φτάνει στη Βόρεια Ισπανία (ζώνη του Ήλιου)¹².

Επίσης, έχουμε εξελίξεις (μικρότερης σημασίας) σε περιοχές της Σκωτίας, της Γαλλίας, της Ν. Ουαλίας, της Ισπανίας, με τη χωροθέτηση πολυεθνικών βιομηχανιών, ενώ οι περιφέρειες της Ν. Ιταλίας, Ισπανίας, Ιρλανδίας και Ελλάδας κατά κανόνα έχουν μικρή οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη και ευρύ γεωργικό τομέα. Όπως είδαμε, το παραδοσιακό πρότυπο (τρίγωνο) ανάπτυξης και συγκέντρωσης τείνει να διαφοροποιηθεί. Ήδη η δημιουργία της Ζώνης του Ήλιου τείνει να

διασπάσει αλλά και να διαφοροποιήσει τον πυρήνα οικονομικής δραστηριότητας στην Ευρώπη.

Έτσι, μπορούμε να μιλήσουμε για μια χωροταξική οργάνωση στα πλαίσια της Ε.Ε. που χαρακτηρίζεται από μια πολυπλοκότητα, η οποία συμβαίνει παράλληλα με τις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της.

Σαν τέτοιες εξελίξεις μπορούμε να διακρίνουμε τις καινούργιες μεθόδους οργάνωσης των επιχειρήσεων, την τεχνολογική πρόοδο, τους μετασχηματισμούς της οικονομικής δραστηριότητας και την ύπαρξη ενός πλέον κοινού ευρωπαϊκού χώρου. Παράλληλα έχουμε ενίσχυση του ρόλου των μεγάλων αστικών κέντρων (και με αρνητικές συνέπειες, όπως η ρύπανση), τη διαφοροποίηση ορισμένων αγροτικών ζωνών και την εμφάνιση νέων πόλων ανάπτυξης σε περιφερειακές περιοχές. Επίσης, άλλες εξελίξεις, όπως η γερμανική ενοποίηση, η προσχώρηση των χωρών της ΕΖΕΣ (πλην Νορβηγίας) και οι εξελίξεις με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, διαμορφώνουν καινούργιο σκηνικό: εμφάνιση πιθανός καινούργιων κέντρων βάρους, αναβάθμιση του ρόλου ορισμένων πόλεων, π.χ. Βερολίνο, και απαίτηση για συντονισμένες πολιτικές για την αναδιάρθρωση δικτύων επικοινωνίας και αντιμετώπιση προβλημάτων.

Αν θα θέλαμε να διακρίνουμε τους παράγοντες που συνηγορούν υπέρ της διαμόρφωσης ενός καινούργιου προτύπου χωροθέτησης οικονομικών δραστηριοτήτων στο εσωτερικό της κοινότητας, θα υπογραμμίζαμε σαφώς το ρόλο ενός καινούργιου τρόπου οργάνωσης της παραγωγής των επιχειρήσεων και μια τάση για μεγαλύτερη κινητικότητα αυτών ως προς το θέμα των τόπων εγκατάστασης τους.

Ως προς το πρώτο θέμα, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι οι τωρινές απαιτήσεις καταναλωτών και αγοράς (χαμηλές τιμές, ποιότητα, ποικιλία, άμεση παράδοση) έφεραν μια πτώση του συστήματος της μεγάλης παραγωγής και τη σταδιακή αντικατάσταση του με ευέλικτες μορφές αυτής, με κύρια χαρακτηριστικά τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, εξειδικευμένους χώρους εργασίας, οργάνωση υπεργολαβικών συστημάτων, συλλογική οργάνωση αντί ιεραρχική, εξειδίκευση του προσωπικού και περισσότερες προσλήψεις για μικρότερο χρόνο. Αναπόσπαστο στοιχείο αποτελεί η χρήση νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, καθώς και η ανάπτυξη της ερευνάς. Μέσα από αυτές τις εξελίξεις ωφελήθηκαν πολύ οι ΜΜΕ, οι οποίες αποτελούν και τον κορμό του νέου συστήματος ευέλικτης παραγωγής, μέσα από την αύξηση τη ζήτησης για ειδικές υπηρεσίες (παραγωγής, αναψυχής, μεταφοράς) κάνοντας τες να αναζητούν ευκαιρίες και έξω από τα εθνικά τους σύνορα.

Έτσι, μέσα από αυτές τις εξελίξεις της μεταβολής της δομής των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, έχουμε το αποτέλεσμα της μεγαλύτερης ελευθέριας επιλογής τόπου εγκατάστασης. Έτσι, τρεις φαίνεται να είναι οι κύριοι παράγοντες χωροθέτησης των επιχειρήσεων σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη δεκαετία που διανύσαμε οι παράγοντες που έχουν σχέση με την αγορά (πρόσβαση σε αγορές της Ε.Ε., καλό οικονομικό κλίμα κ.λπ.), η υποδομή (μεταφορές και επικοινωνίες) και το εργατικό δυναμικό. Μάλιστα, φαίνεται ότι στην τελική αυτή φάση οι ποιοτικοί παράγοντες υπερισχύουν των ποσοτικών (καλό περιβάλλον έναντι κόστους), δεδομένου ότι ο χαρακτήρας της σημερινής παραγωγής προϋποθέτει εκτεταμένη και εξειδικευμένη γνώση, άρα και η ποιότητα του εργατικού δυναμικού είναι σημαντική για τις επιχειρήσεις οι οποίες επηρεάζονται στο να χωροθετούνται ανάλογα με τις προτιμήσεις των εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών.

Εξ' αιτίας αυτών των παραγόντων έχουμε την ανάπτυξη του νότιου τόξου από Κορσική και Ν. Ιταλία έως Β. Ισπανία μέσω Ν. Γαλλία και άλλοι βέβαια παράγοντες συντέλεσαν, όπως για παράδειγμα στη Ν. Γαλλία μια ενεργός δημόσια πολιτική και η παρουσία τεχνολογικών πάρκων, αλλά και γενικότερα τα βελτιωμένα συστήματα μεταφορών σε αυτές τις περιφέρειες. Επίσης, η διεύρυνση της Ε.Ε. (που έγινε με Σουηδία, Αυστρία και Φιλανδία) θα οδηγήσει πιθανότητα σε επέκταση του πυρήνα προς βορρά, αλλά και προς νότο (λόγω Αυστρίας).

Οι εξελίξεις αυτές στη χωρική οργάνωση, που με τη σειρά τους επηρεάζουν και επεκτείνονται τόσο στον αστικό χώρο, όσο και στην ύπαιθρο, αλλά και σε άλλες περιοχές της Κοινότητας (παραμεθόριες περιοχές, παράκτιες περιοχές και νησιά) με επιπτώσεις που μπορεί να είναι και αρνητικές (ενίσχυση κέντρου σε βάρος της περιφέρειας, αύξηση των μεγάλων πόλεων σε βάρος των μικρών και μεσαίων, οι τάσεις συγκέντρωσης τεχνογνωσίας και καινοτομίας σε προνομιούχες ζώνες), οι οποίες φαντάζουν πιο πιθανές μέσα από τις περιφερειακές ανισότητες που δημιουργούν οι διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μας δίνουν τη δικαιολογία για το αυξημένο ενδιαφέρον της Ε.Ε. σε θέματα χωροταξικού σχεδιασμού.

Πράγματι, όπως ήδη έχουμε δει, οι επιπτώσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θα επιφέρουν αύξηση των περιφερειακών ανισοροπιών.

Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγουν και μελέτες σχετικές με το νέο πρότυπο χωροταξικής οργάνωσης που υπογραμμίζουν ότι οι ανισότητες της εδαφικής ανάπτυξης μπορεί να μεγαλώσουν τις χωρικές ανισοροπίες μέσα στην Ε.Ε., αλλά και μεταξύ αυτής και γειτονικών χωρών. Η Ε.Ε. προσπαθεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα εισάγοντας στην περιφερειακή

πολιτική της την έννοια της χωροταξίας. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική (τυπικά), η Συνθήκη του Μάαστριχ στο άρθρο για την κοινωνική και οικονομική συνοχή μέριμνα για πολιτικές χρηματοδοτήσεις με στόχο την εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων και της αντιμετώπισης των επιπτώσεων της Κοινής Αγοράς σε μειονεκτικές περιοχές, πολιτικές που σαφέστατα έχουν χωρικό χαρακτήρα. Έτσι, παρά την απουσία τυπικής ευρωπαϊκής χωροταξικής πολιτικής (στηριγμένη δηλαδή σε νομική βάση), η ανάγκη αυτής γίνεται σήμερα όλο και περισσότερο αποδεκτή από τα κράτη-μέλη και τα επίσημα όργανα της Ε.Ε. (μέσα από γνωμοδοτήσεις και ψηφίσματα), αλλά και μέσα από τις πιέσεις που η ίδια η ενωμένη αγορά πλέον προκαλεί για επέμβαση στη χωρική Οργάνωση ώστε να μειωθεί το κόστος¹³.

Το σημαντικό στοιχείο μέσα στην όλη προσπάθεια για διευθέτηση των χωρικών οικονομικών δραστηριοτήτων, το οποίο θα επιτρέψει να δημιουργηθεί το πρότυπο της ανάπτυξης της Λευκής Βίβλου, βασισμένο σε ένα ομοιογενή οικονομικό χώρο της Ε.Ε. ώστε να υπάρχουν ίσες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις να αναπτυχθούν, να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες αλλά και να ευνοείται ο αποκεντρωμένος ανταγωνισμός και η δημιουργία παντού νέων επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας, είναι η συνεργασία που πρέπει να αναπτύξουν τα κράτη-μέλη ή οι περιφέρειες σε θέματα σχετικά με τη χωροταξία.

Η Ε.Ε. λοιπόν θεωρεί την ευρωπαϊκή συνεργασία σαν τη μόνη μέθοδο που θα οδηγήσει σε μια ανάπτυξη του ευρωπαϊκού εδάφους, ικανή να μειώσει τις περιφερειακές ανισότητες και να ευνοήσει την ανταγωνιστικότητα, μέσα από συντονισμό εθνικών, περιφερειακών, τοπικών πολιτικών μαζί με τις ευρωπαϊκές αποφάσεις, πάντα στη βάση της αρχής της επικουρικότητας.

Βέβαια αυτή δεν είναι μια εξέλιξη χωρίς προβλήματα. Ζητήματα (που δεν περιορίζονται στενά μόνο στην εφαρμογή ενός πλαισίου χωροταξικής πολιτικής αλλά επεκτείνονται και σε άλλους τομείς) σχετικά με το ρόλο του εθνικού κράτους σαν μηχανισμός ρύθμισης των ζητημάτων του χώρου που φαίνεται να χάνει το ρόλο του όντας στο επίκεντρο μιας 'ευρωπαϊκής' χωροταξικής πολιτικής από τη μια και της ενίσχυσης και αυτονόμησης των περιφερειακών εξουσιών από την άλλη (δυο επίπεδα όμως που δεν έχουν αποδείξει μέχρι τώρα την ικανότητα τους να "αναλάβουν" πλήρως τη διαμόρφωση μιας ενιαίας πολιτικής, που να περικλείει και κοινωνικούς στόχους), οι αναστολές που προέρχονται από την αντίθεση μεταξύ του φιλελευθέρου μοντέλου της ευρωπαϊκής αγοράς έναντι του προστατευτισμού της χωροταξικής πολιτικής, αλλά και κάποιος αντίλογος σχετικά με το ότι οι τάσεις ρύθμισης του χώρου τείνουν να μεροληπτούν

υπέρ των κεντρικών περιφερειών χωρίς να αντιμετωπίζουν προβλήματα που στόχευε να λύσει η “κλασική” περιφερειακή πολιτική, υπάρχουν και τροφοδοτούν με γόνιμους προβληματισμούς ίσως συμμετέχουν στη χάραξη μιας τέτοιας πολιτικής¹⁴.

Όμως, και σύμφωνα με την Ε.Ε. πολλά επίπεδα συνεργασίας είναι αναγκαία ανάλογα με την περιοχή αρμοδιότητας του κάθε φορέα, σε ένα πλαίσιο γενικών κατευθύνσεων.

Για να επανέλθουμε στο θέμα της συνεργασίας, αυτή θεωρείται ότι θα συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και εδώ μπαίνουν θέματα οργάνωσης του χώρου μέσω των υποδομών (διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας), οργάνωση δικτύων τηλεπικοινωνιών (κοινωνία της πληροφορίας), προώθηση ανάπτυξης πόλεων μεσαίου μεγέθους (για να αποφευχθεί κίνδυνος παρακμής αυτών) και εξασφάλιση ανάπτυξης υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης το πρότυπο που προβλέπεται είναι τέτοιο που να συμφωνεί με αυτό της αειφόρου ανάπτυξης που υιοθέτησε η Λευκή Βίβλος (συνετή διαχείριση φυσικών πόρων με εξοικονόμηση και ανανέωση αυτών), ενώ ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (άρση της διαφορετικότητας οικονομικού επιπέδου, περιφερειακότητα και κοινοτικού αποκλεισμού) είναι πολύ σημαντικός.

Η συνεργασία νοείται σαν ένα πλέγμα διακρατικών επιλογών το οποίο κινείται σε τέσσερις κατευθύνσεις, η διασυνοριακή συνεργασία, ο απεγκλωβισμός και η βελτίωση της προσπελασιμότητας των περιφερειακών περιοχών, η ισόρροπη ανάπτυξη του αστικού συστήματος, η διατήρηση της υπαίθρου, ενώ η συνεργασία με γειτονικές χώρες της Ε.Ε. βρίσκεται σε κύρια θέση¹⁵.

Βλέπουμε λοιπόν πως η συνεργασία ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και η ανάγκη συνεκτικής κοινοτικής προσέγγισης έχει προκριθεί σαν ένα “μέσο” που θα οδηγήσει σε ένα περιφερειακό χωροταξικό πλαίσιο με βαθύτατες επιπτώσεις στα θέματα της περιφερειακής ισορροπίας, αφού ουσιαστικά η σχέση με την περιφερειακή πολιτική είναι άμεση, αν όχι ταυτόσημη. Η διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία αναδεικνύεται έτσι σε ένα νέο μέσο περιφερειακής πολιτικής αφού η συνεκτική προσέγγιση της χρήσεως του κοινοτικού εδάφους θεωρείται ότι θα βοηθήσει να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από την ενιαία αγορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

« Η ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ »

Η διασυνοριακή συνεργασία είναι μια ουσιαστική δραστηριότητα εναρμόνισης των ευρωπαϊκών εδαφών. Μπορούμε να την κατατάξουμε σε εσωτερική (δηλαδή δράσεις που αφορούν παραμεθόριες περιοχές που συνορεύουν μεταξύ τους στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και εξωτερικής (ανάμεσα σε παραμεθόριες περιοχές της Ε.Ε. και τρίτων χωρών¹⁶).

Μιλώντας πολύ γενικά, μπορούμε να πούμε για την εσωτερική διασυνοριακή συνεργασία ότι οι κοινές δράσεις θα ενισχύσουν την συμπληρωματικότητα της και θα βοηθήσουν στη διαμόρφωση συντονισμένων μέτρων στο χωροταξικό επίπεδο (παράδειγμα οι πολιτικές για τις οδικές μεταφορές), ενώ η εξωτερική συνεργασία μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική για τις περιφερειακές περιοχές της Ε.Ε. όπου υπάρχει η γειτνίαση με τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και των νέων κρατιδίων (π.χ., Τσεχία) και όπου οι επιπτώσεις της ενιαίας αγοράς οξύνουν τις αντιθέσεις αντί να τις μετριάσουν.

Η διασυνοριακή συνεργασία λαμβάνει πολλές μορφές ανάλογα με τα είδη των περιφερειών που περιλαμβάνει. Θα ήταν χρήσιμο εδώ να εξετάσουμε το χαρακτήρα των παραμεθόριων περιφερειών της Κοινότητας, καθώς και τους διάφορους τύπους περιοχών στις οποίες επεκτείνεται η διασυνοριακή συνεργασία, καθώς και τη μεταβαλλόμενη θέση τους στα πλαίσια της Ενιαίας Αγοράς.

ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Ο κοινοτικός ευρωπαϊκός χώρος αποτελείται από 10.000 χμ. συνόρων, το 60% των οποίων είναι εσωτερικά σύνορα μεταξύ κρατών-μελών και αντιπροσωπεύουν περίπου το 15% της έκτασης του ευρωπαϊκού εδάφους (παραμεθόριες περιοχές) στο οποίο ζει το 10% του συνολικού πληθυσμού της Ε.Ε. (στοιχεία πριν την ένταξη της Αυστρίας, Σουηδίας και Φιλανδίας).

Υπάρχουν μεγάλες διάφορες ανάμεσα στις παραμεθόριες περιοχές όσον αφορά στη γλώσσα, τα οικονομικά, πολιτιστικά και φυσικά χαρακτηριστικά τους. Έτσι έχουμε περιοχές με υπανάπτυκτες (σε κοινοτικούς όρους) οικονομίες (περιοχές της Ιρλανδίας και του Νότου της Κοινότητας, μεταξύ Ισπανίας και Πορτογαλίας, Ισπανίας και Γαλλίας, Γαλλίας και Ιταλίας και κατά μήκος των εξωτερικών συνόρων της Ελλάδας), με ορεινά χαρακτηριστικά. Η πυκνότητα σε αυτές τις περιοχές είναι 40-100 το πολύ κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, ενώ ο κοινοτικός μέσος όρος (στοιχεία πριν τη διεύρυνση της Ε.Ε.) ήταν 145 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Αντίθετα, οι βόρειες παραμεθόριες περιοχές (κατά μήκος των συνόρων Γαλλίας-Γερμανίας, Ολλανδίας-Βελγίου) είναι πυκνοκατοικημένες (240-430 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο), με οικονομίες σε γενικές γραμμές ανεπτυγμένες και χωρίς διαχωρισμούς από φυσικά εμπόδια¹⁷.

Σε γενικές γραμμές πάντως οι συνοριακές περιφέρειες είναι συχνά ένα τυπικό παράδειγμα περιφερειακών περιοχών, που η ανάπτυξη τους εμποδίζεται από την απομονωμένη τους χωροθέτηση και γεωγραφική θέση. Αυτές οι περιφέρειες προσανατολίζονται μόνο στις κεντρικές περιοχές των χωρών στις οποίες ανήκουν, αγνοώντας την ύπαρξη των γειτονικών τους περιοχών για την ανάπτυξη περαιτέρω σχέσεων.

Η θέσπιση και ύπαρξη τελικά συνόρων στο χώρο της Ευρώπης για παραπάνω από έναν αιώνα διαμόρφωσε την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική εικόνα των παραμεθόριων περιοχών και πόλεων ως εξής.

- Βρίσκονται στην περιφέρεια των κρατών-μελών στα οποία ανήκουν, με αποτέλεσμα την απομόνωση τους από τα κύρια κέντρα οικονομικής δραστηριότητας και λήψης αποφάσεων.

-Υπάρχει έντονος διαχωρισμός ανάμεσα στα εμπορικά τους κέντρα και την ενδοχώρα (σαν αποτέλεσμα της γεωγραφικής τους θέσης) με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στη διεξαγωγή του εμπορίου και στην παροχή υπηρεσιών.

- Χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια στις υποδομές εξ' αιτίας του ότι βρίσκονται στα άκρα των εθνικών δικτύων (μεταφορικών και επικοινωνιακών). Το πρόβλημα αυτό είναι οξύτερο για περιοχές που βρίσκονται στην περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια φυσικών πόρων και μικρή ανάπτυξη υπηρεσιών προς επιχειρήσεις (με κάποιες όμως εξαιρέσεις στη Γαλλία και στην Ισπανία, στη γραμμή συνόρων με τα Πυρηναία). Αυτό ασφαλώς αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη τους και εντείνει την εξάρτησή τους από κεντρικές περιφέρειες (ή και την απομύζηση τους από αυτές).

- Έχουν μεγάλες διαφορές στα νομικά διοικητικά συστήματα, καθώς και στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας με τις διπλανές τους περιοχές. Επίσης, το ίδιο συμβαίνει στο θέμα της γλώσσας και των πολιτιστικών παραδόσεων. Αυτά τα στοιχεία έχουν σαν αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ διπλανών παραμεθόριων περιοχών, με μεγαλύτερη έμφαση του προβλήματος στις περιοχές που συνορεύουν με χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, όπου για πολλά χρόνια δεν υπήρχαν καθόλου επαφές.

Έτσι, τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα οι συνοριακές περιφέρειες της Ε.Ε. να έχουν ένα χαμηλότερο επίπεδο κατά κεφαλήν εισοδήματος και έναν υψηλότερο δείκτη ανεργίας απ' ότι οι άλλες περιφέρειες των χωρών τους. Οι σοβαρότερες μάλιστα επιπτώσεις εμφανίζονται στις φτωχότερες περιοχές της Κοινότητας, στην Πορτογαλία, στην Ελλάδα και στην Ιρλανδία, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ των παραμεθόριων περιοχών των χωρών αυτών ανάμεσα στο 40 και 60% του κοινοτικού μέσου όρου (εκτός της Καβάλας).

Μέσα από αυτήν την εικόνα γίνεται φανερό ότι οι παραμεθόριες περιοχές αποτελούν έναν ειδικό τύπο προβληματικών περιοχών για την Κοινότητα, που θα πρέπει μέσα από δράσεις διασυνοριακής συνεργασίας να διευθετήσουν το χώρο τους έτσι ώστε να αξιοποιήσουν τις επιπτώσεις της ενιαίας αγοράς και των νέων πολιτικών που εφαρμόζονται (διευρωπαϊκά δίκτυα, υποδομές κ.λπ.).

Σε σχέση με τις παραμεθόριες περιοχές εξωτερικών συνόρων, βλέπουμε να κυριαρχεί μια ποικιλία περιπτώσεων¹⁸. Έτσι έχουμε:

- κοινοτικές περιοχές που συνορεύουν με χώρες που υπέβαλαν αίτηση έναρξης και τελικά εντάχθηκαν ή όχι στην Ε.Ε. είναι περιοχές της Δανίας που συνορεύουν με Σουηδία και Νορβηγία και περιοχές της νότιας Γερμανίας και βόρειας Ιταλίας που συνορεύουν με την Αυστρία. Αυτές οι κοινοτικές περιφέρειες περνούν μια μεταβατική φάση, γιατί από παραμεθόριες περιοχές εξωτερικών συνόρων μεταβάλλονται σε εσωτερικές παραμεθόριες περιοχές (σε σχέση με την κοινότητα).

- Κοινοτικές περιοχές που συνορεύουν με ένα κράτος της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθερών Συναλλαγών το οποίο δεν προτίθεται να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι περιοχές της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας που συνορεύουν με την Ελβετία και έτσι έχουν να αντιμετωπίσουν κάποιους περιορισμούς στις συναλλαγές με τη χώρα αυτή.

- Κοινοτικές περιοχές τις Γερμανίας, Ιταλίας, Δανίας και Ελλάδας που συνορεύουν με Ανατολικές χώρες, οι οποίες μετά την πτώση των καθεστώτων βρίσκονται σε μια διαδικασία “ανοίγματος” με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εδώ έχουμε μια ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς υπάρχουν πολλές ανισότητες ανάμεσα στις δυο πλευρές των συνόρων (επίπεδα απασχόλησης, εισοδήματος), μεταναστευτικά ρεύματα από τις χώρες αυτές προς τις κοινοτικές, με όλα τα προβλήματα που συνεπάγονται, και ξαφνική μετάβαση από συνθήκης απομόνωσης σε συνθήκες συναλλαγών και ελεύθερης διέλευσης για τις ανατολικές χώρες.

Τέλος, έχουμε περιοχές της κοινότητας στο χώρο της Μεσόγειου (Ισπανία, Ελλάδα, Ιταλία) που έχουν θαλάσσια σύνορα με πρώην κομμουνιστικές χώρες ή με χώρες της νότιας μεσόγειου. Εδώ τα χαρακτηριστικά είναι πολιτική αστάθεια, οι δημογραφικές πιέσεις, οι οικονομικές ανισότητες. Βλέπουμε λοιπόν ότι η διασυνοριακή συνεργασία έχει να αντιμετωπίσει ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων. Για να επίτευξη καλύτερα τους σκοπούς της έχει εξαπλωθεί γεωγραφικά έτσι ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα σε ένα τρισδιάστατο πλαίσιο: α) ανάπτυξη κατά μήκος των εσωτερικών συνόρων, β) μείωση των ανισοτήτων των περιφερειακών περιοχών της κοινότητας, γ) ανάπτυξη σχέσεων και συνεργασίας με τρίτες χώρες με τις οποίες η κοινότητα συνορεύει.

Αλλά ας δούμε τις επιπτώσεις της ενιαίας αγοράς πιο αναλυτικά στις εξωτερικές και εσωτερικές περιφέρειες. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, η οικονομική ενοποίηση, αλλά και η πορεία προς την ΟΝΕ για την δεκαετία του '90, είναι τα βασικά χαρακτηριστικά στο οικονομικό και πολιτικό-κοινωνικό επίπεδο για την Ε.Ε, σαν οι πιο σημαντικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων.

Οι εξελίξεις αυτές με την κατάργηση κάθε είδους φραγμού τη διακίνηση και τις συναλλαγές ανάμεσα στα κράτη μέλη, τείνουν να μεταβάλλουν τις εθνικές και περιφερειακές οικονομίες προς μια κατεύθυνση δικτυωμένης και ανοικτής οικονομίας στην οποία κυριαρχούν μορφές εργασίας που στηρίζονται στην τεχνολογία, στη μεταφορά πληροφοριών, στα συστήματα δικτύων έτσι ώστε τα εθνικά και περιφερειακά οφέλη να μεγιστοποιηθούν από τις επιπτώσεις της ύπαρξης ενός ανοικτού ολοκληρωμένου οικονομικού συστήματος σύμφωνα και με

τις επιταγές της Λευκής Βίβλου για την αύξηση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής οικονομίας.

Ένα τέτοιο σκηικό, μιας χωρίς σύνορα Ευρωπαϊκής Ένωσης, σαν απαραίτητη πλέον προϋπόθεση για τη λειτουργία της οικονομικά ολοκληρωμένης αγοράς, επιφέρει δραματικές αλλαγές στην κατάσταση των παραμεθόριων περιφερειών (εσωτερικών και εξωτερικών) σαν αποτέλεσμα της αλλαγής της θέσης και της κοινωνικό-οικονομικής υπόστασης του προφίλ που τις χαρακτηρίζει. Διάφοροι τύποι συνοριακών προβλημάτων πρέπει πλέον να επιλυθούν, ενώ νέες στρατηγικές ανταγωνισμού γίνονται αναγκαίες από το γεγονός ότι πλέον οι περιφέρειες αυτές αναπτύσσουν στενούς δεσμούς τόσο με εθνικά όσο και με υπερεθνικά δίκτυα συνεργασίας. Πιο αναλυτικά, οι επιπτώσεις στους διάφορους τύπους περιφερειών φαίνονται να είναι οι εξής:

ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Για τις εσωτερικές παραμεθόριες περιοχές, το πρώτο στοιχείο που μπορούμε να αναφέρουμε σχετικά με τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς και την οικονομική ολοκλήρωση, είναι η μετάβαση σε μια νέα θέση στον Ευρωπαϊκό χώρο, που θα τις καταστήσει εσωτερικές περιοχές μιας ολοκληρωμένης Κοινότητας. Έτσι, θα έχουν την ευκαιρία να εξοπλιστούν με νέες λειτουργίες αλλά και δυνατότητες αποκομιδής ωφελειών από την ολοκλήρωση. Όσες από αυτές χαρακτηρίζονται από μία κεντρικότητα μέσα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (από γεωγραφική άποψη) και μπορέσουν να ξεπεράσουν “κλασικά” εμπόδια (γλώσσα, νοοτροπία, παραδόσεις κ.λπ.) σε σχέση με τις γειτονικές τους περιφέρειες, θα έχουν τη δυνατότητα να εκμεταλλευτούν καλύτερα την ελευθέρια κινήσεων που προβλέπει η Ενιαία Αγορά, την ανασυγκρότηση των μορφών παραγωγής, τα δίκτυα υποδομών, διανομής κ.λπ. Έτσι, για όσες παραμεθόριες περιοχές θα έχουν τη δυνατότητα ενημέρωσης και πρόσβασης τουλάχιστον με άλλη μια συνοριακή περιφέρεια (διαπολιτιστική αρμοδιότητα), η πρόσβαση σε δίκτυα μεταφορών ή σε άλλες αγορές, καθώς και η διάχυση της γνώσης αλλά και της επικοινωνίας, αλλά και η γνωστοποίηση ποιοτικών χαρακτηριστικών νέων περιφερειακών αγορών, θα επιφέρει τεράστια οφέλη στις περιφέρειες αυτές. Τελικά, σε τρία επίπεδα οι εσωτερικές περιφέρειες αντιμετωπίζουν δραστικές αλλαγές: στο επίπεδο των αποτελεσμάτων της οικονομικής ολοκλήρωσης, που οδηγούν σε μια αύξηση των διασυνοριακών ροών εμπορίου και υπηρεσιών σε μια διεθνή κινητικότητα της εργασίας, στο επίπεδο των υποδομών, όπου έχουμε μια εξάπλωση δικτύων μεταφορών, δημόσιων δαπανών, υπηρεσιών και ένα νέο πρότυπο οικονομικής δραστηριότητας, και στο επίπεδο των νομικών και διοικητικών ρυθμίσεων, όπου έχουμε μια ομοιομορφία που οδηγεί σε μια ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας μεταξύ γειτονικών συνοριακών περιοχών και στην ανάπτυξη διασυνοριακών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών¹⁹. Αυτοί θεωρούνται τρεις παράγοντες, που ανάλογα με την εξέλιξη τους, θα επιφέρουν και την ανάπτυξη ή όχι στις παραμεθόριες περιφέρειες. Αλλά ας τους δούμε αναλυτικότερα:

- Οικονομική ολοκλήρωση: Όπως φάνηκε και από τα προηγούμενα, η άρση των εμποδίων και η ολοκλήρωση των αγορών διευκολύνει την απρόσκοπτη λειτουργία του εμπορίου, ενώ αναμένεται να οδηγήσει σε αναδιοργάνωση των εμπορικών πρότυπων, μια και τώρα οι παραγωγοί και οι επιχειρήσεις μπορούν να κινούνται και έξω από τα εθνικά σύνορα αναζητώντας κατάλληλους τρόπους προώθησης των προϊόντων τους σε νέες αγορές, χωρίς περιορισμούς, δασμούς, φορολογικές επιβαρύνσεις

κ.λπ.. Επίσης οι σταθερές ισοτιμίες συναλλάγματος, αλλά και το κοινό νόμισμα θα είναι μια ακόμα πηγή σταθερότητας και σιγουριάς στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Επίσης οι περιφέρειες οι οποίες στα πλαίσια του εθνικού κράτους είναι περιφερειακές (ειδικά αυτές στα σύνορα της δυτικής πλευράς της Γερμανίας και οι παραμεθόριες περιοχές μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας) θα έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν κεντρικότερες θέσεις στον ευρωπαϊκό χώρο²⁰. Ακόμη, αναμένεται να διευκολυνθεί η ελεύθερη διακίνηση των πολιτών με αποτέλεσμα να αυξηθεί η διασυνοριακή κινητικότητα, με πιθανό αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων περιοχών απασχόλησης κοντά στη γραμμή των συνόρων. Αυτό θα προκύψει πιθανός και σαν αποτέλεσμα της κατάργησης των συνοριακών ελέγχων (δηλαδή οι διασυνοριακές ροές πάσης φύσεως). Ήδη έχουν αυξηθεί οι ροές για αγορές και επιχειρήσεων που λαμβάνουν χώρα στην άλλη πλευρά των συνόρων. Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι σε άλλους τομείς η κατάργηση των ελέγχων δεν ενόησε τη διασυνοριακή ροή, μια και οι περισσότερες μετακινήσεις εξαρτώνται από θέματα που σχετίζονται με την απασχόληση και την πραγματική διάφορα των εισοδημάτων. Έτσι έχουμε παροχές εκατέρωθεν συνοριακών γραμμών, όπου χιλιάδες εργαζόμενοι περνούν από την μια πλευρά προς την άλλη (προς τον τόπο εργασίας δηλαδή), ενώ η αντίστροφη ροή περιλαμβάνει μερικές εκατοντάδες μόνο μισθωτούς (π.χ. Αλσατία με Βορειοδυτική Ελβετία). Οι ροές επηρεάζονται και από την κατάσταση ανεργίας που επικρατεί (εκτός και αν οι διασυνοριακές ενέργειες έχουν ευεργετικά αποτελέσματα), ενώ ένα καινούργιο πρότυπο ζωής έχει αρχίσει να διαμορφώνεται, το οποίο συνίσταται στη διατήρηση της εργασίας ορισμένων κατοίκων στη χώρα τους, αλλά και στη μόνιμη διαμονή τους στην άλλη πλευρά των συνόρων όταν το φορολογικό καθεστώς είναι πιο ευνοϊκό. Βλέπουμε λοιπόν ότι για αυτούς τους κατοίκους των παραμεθόριων περιοχών διαμορφώνεται μια νέα κατάσταση με βαθύτατες κοινωνικές προεκτάσεις (αλλαγή τρόπου ζωής, κοινωνικών πρότυπων, συνηθειών κ.λπ.) σαν αποτέλεσμα των νέων διαδικασιών ενοποίησης και ολοκλήρωσης.

- Υποδομές: Η καλύτερευση της θέσης και η ανάπτυξη των παραμεθόριων περιφερειών εξαρτάται σε ύψιστο βαθμό από τις επενδύσεις σε έργα υποδομής και παραγωγικό δυναμικό. Η διαπίστωση αυτή αποτελεί κοινό τοπίο και ήδη έχουμε επισημάνει τις κινήσεις της Κοινότητας για την ενίσχυση των υποδομών και της κατάρτισης του δυναμικού των ασθενέστερων περιφερειών, μέσα από τις οποίες οι παραμεθόριες αποκτούν ιδιαίτερη θέση. Με την αύξηση των υποδομών βελτιώνεται η προσπελασιμότητα προς και από τις περιοχές αυτές,

διευκολύνεται η λειτουργία των αγορών και αίρεται σε μεγάλο βαθμό η περιθωριακότητα που τις χαρακτηρίζει.

Η εικόνα που έχουμε για τις συνοριακές περιφέρειες, ειδικά στη Νότια και Δυτική Ευρώπη, σε αντίθεση με τις πιο αναπτυγμένες του Βορρά, χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια δικτύων μεταφορών (οδικών και σιδηροδρομικών), αλλά και υποανάπτυκτη οικονομική δραστηριότητα. Έτσι, από τη μια μεριά δεν γίνονται επενδύσεις σε έργα υποδομής (και λόγω του αυξημένου κόστους για τα κράτη- μέλη), ενώ από την άλλη “κυριαρχούν” παρηκμασμένες βιομηχανίες και δραστηριότητες χαμηλής τεχνολογίας (κλωστοϋφαντουργία, τουρισμός), ενώ η χωροθέτηση επιζήμιων για το περιβάλλον βιομηχανιών (χημικά εργοστάσια, μονάδες διάθεσης απόβλητων κ.λπ.) στα σύνορα συντέινει στην υποβάθμιση των περιφερειών αυτών²¹.

Επίσης, υποανάπτυκτες έως ανεπαρκείς χαρακτηρίζονται οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, η υγεία, η εκπαίδευση κ.λπ., κυρίως λόγω της χαμηλής πυκνότητας των παραμεθόριων περιοχών. Έτσι, ο συνδυασμός των παραγόντων αυτών δεν επέτρεψε την ανάπτυξη μιας επαρκούς υποδομής (σε βασικές υποδομές και παραγωγικό δυναμικό), αποτελώντας ένα εμπόδιο τελικά στην ίδια την διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, αφού δεν θα είναι σε θέση οι περιφέρειες αυτές να αποτελέσουν ένα “ισότιμο” μέρος ενός ολοκληρωμένου φυσικού και οικονομικού κοινοτικού χώρου. Έτσι, η Κοινότητα λαμβάνει μέτρα και καθορίζει σχέδια για επενδύσεις σε παραμεθόριες περιοχές στα πεδία των μεταφορών και επικοινωνιών της βιομηχανίας και της προστασίας του περιβάλλοντος και διαχείρισης απόβλητων. Επίσης, σημαντική θεωρείται η βελτίωση της αποδοτικότητας των περιοχών αυτών μέσα από την εξάπλωση της παροχής δημόσιων υπηρεσιών και την προώθηση της οργάνωσης κοινών συστημάτων για την ανάπτυξη των υποδομών, κάτι που ήδη αναφέραμε. Σε αυτή τη προσπάθεια η Κοινότητα, καθώς και οι Εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές πρόκειται να συνεργαστούν²².

- Νομικές - Διοικητικές Ρυθμίσεις: Η ύπαρξη νομικών και διοικητικών εμποδίων εκατέρωθεν των συνόρων, σαν αποτέλεσμα μιας εθνικής ή τοπικής πρακτικής που έχει ισχύσει, είναι πιθανό ότι προκαλεί εμπόδια στη διασυνοριακή-διαπεριφερειακή συνεργασία. Πολλές δράσεις επίσης εννοούνται σαν διεθνούς χαρακτήρα παρά διασυνοριακού ή διαπεριφερειακού, όταν αυτές προωθούν την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ περιφερειών και πόλεων στο εσωτερικό της Κοινότητας. Είναι όμως φανερό ότι οι νομικές, θεσμικές και διοικητικές ρυθμίσεις θα παίξουν σοβαρότατο ρόλο για την πορεία της διασυνοριακής-διαπεριφερειακής συνεργασίας. Για το λόγο αυτό η κοινότητα, μέσα από τα αρμοδία όργανα

της (Συμβούλιο της Ευρώπης και Ένωση Ευρωπαϊκών Παραμεθόριων Περιοχών), προώθησε τη ρύθμιση των ζητημάτων αυτών για τη διασυνοριακή συνεργασία. Οι ρυθμίσεις αυτές έχουν τρεις μορφές:

- Προσεγγίσεις ανεπίσημου χαρακτήρα ανάμεσα σε διασυνοριακές ομάδες με εκπρόσωπους από τοπικές και περιφερειακές αρχές, για θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Πιο συχνά αυτό συμβαίνει με εκπρόσωπους μεταξύ Ισπανίας-Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας και Γαλλίας – Ιταλίας.

- Δημιουργία μόνιμων ομάδων εργασίας και διασκέψεις περιφερειακών και τοπικών αρχών, σαν αποτέλεσμα συχνά διακρατικών συμφωνιών. Ο ρόλος τους είναι συμβουλευτικός, γνωμοδοτικός ή και άσκησης πιέσεων. Κυρίως συναντάμε αυτή τη μορφή στα γαλλικά σύνορα και στα σύνορα μεταξύ Ολλανδίας-Γερμανίας.

- Σύσταση επιτροπών διασυνοριακού περιφερειακού σχεδιασμού. Αυτές είναι επιτροπές που έχουν συσταθεί από επίσημες συμφωνίες μεταξύ κρατών – μελών και σαν σκοπό έχουν την εναρμόνιση του τομειακού και περιφερειακού σχεδιασμού και την ανάπτυξη σχεδίων δράσης διασυνοριακού χαρακτήρα. Συναντάμε τέτοιες επιτροπές στα σύνορα μεταξύ Γαλλίας – Γερμανίας και Γαλλίας – Ισπανίας.

Αυτές οι προσπάθειες εναρμόνισης των οργανωτικών θεμάτων και ανάπτυξης της συνεργασίας στα επίπεδα των νομικών – διοικητικών – θεσμικών ρυθμίσεων, είναι λογικό να ενταθούν και διευρυνθούν, χωρίς να αποκλείεται η θέσπιση κοινοτικού πλαισίου για τη δημιουργία διασυνοριακών διαρθρώσεων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Για τις παραμεθόριες περιοχές εξωτερικών συνόρων, τα πράγματα είναι πιο ασαφή. Το βέβαιο είναι ότι με τη διεύρυνση που ήδη έγινε στην Ε.Ε. (προσθήκη Αυστρίας, Φιλανδίας, Σουηδίας), τις αλλαγές που έχουν λάβει χώρα στην Α. Ευρώπη και την αβεβαιότητα που επικρατεί στο Βαλκανικό χώρο (μετά τον πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία) οι κοινοτικές αυτές παραμεθόριες περιοχές θα έχουν να αντιμετωπίσουν περισσότερα προβλήματα, που έχουν να κάνουν τόσο με την αλλαγή, για πολλές από αυτές, τις κοινωνικοοικονομικής τους θέσης σαν απόρροια της μετάβασης σε μια θέση εσωτερικών πλέων περιοχών στο σύνολο της Κοινότητας (εφόσον συνορεύουν με χώρες – μέλη τα οποία πριν δεν ήταν), όσο και με τη διάφορα στο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών στις δυο πλευρές των συνόρων (ειδικά με τις χώρες της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης).

Το μεγαλύτερο πρόβλημα, το οποίο έχει ήδη εκδηλωθεί εδώ και αρκετά χρόνια ακόμα είναι η αύξηση της ροής των μεταναστών από χώρες ιδιαίτερα της πρώην Αν. και Κεντρικής Ευρώπης, οι οποίοι, προσβλέποντας σε ένα καινούργιο μέλλον, κατακλύζουν τα ευρωπαϊκά εδάφη επιφέροντας όμως ταυτόχρονα πλήθος προβλημάτων και πιέσεων σε επίπεδο τόσο οικονομικό όσο και κοινωνικό²³. Η μετανάστευση αυτή και λόγω πολιτιστικών, εθνικών, γλωσσικών συγγενειών, αλλά και γεωγραφικών αιτιών, συγκεντρώνεται στις περιοχές της Β. Ελλάδος, Νότιας και Νοτιοανατολικής Ιταλίας, Αυστρίας και Γερμανίας. Με δεδομένο ότι η Β. Ελλάδα και η Ν. Ιταλία είναι λιγότερο κατάλληλα εξοπλισμένες περιοχές για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής ροής, αλλά και τον κίνδυνο να αντιμετωπίσουν προβλήματα πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, το Μπάρι, η Τεργέστη, το Γκρας και το Βερολίνο, βλέπουμε την επίπτωση που η εξέλιξη αυτή θα έχει για τις περιοχές που συνορεύουν με τις χώρες της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης.

Άλλο σημαντικό θέμα είναι η πιθανότητα αύξησης του αριθμού των εργαζόμενων στις παραμεθόριες περιοχές εντός της Κοινότητας, οι οποίοι όμως μένουν σε χώρες εκτός αυτής, με συνέπεια την πίεση των οικονομιών των παραμεθόριων περιοχών και των δημόσιων υπηρεσιών τους. Επίσης, η διάφορα στα διοικητικά συστήματα και στο νομικό επίπεδο θα περιορίσει στα πρώτα χρόνια την από κοινού συνεργασία και ανάπτυξη των δημόσιων οργανισμών και υπηρεσιών στις δυο μεριές των συνοριακών γραμμών.

Τέλος, ένα άλλο πρόβλημα, το οποίο υπήρχε και υπάρχει, είναι η μόλυνση του περιβάλλοντος, η οποία προκαλείται από βιομηχανίες ή γεωργικές εγκαταστάσεις σε περιφέρειες εκτός κοινότητας, με επιπτώσεις όμως και μέσα σε αυτήν και τις παραμεθόριες περιοχές της, κάτι για το οποίο θα απαιτηθεί ασφαλώς συντονισμένη προσπάθεια και συνεργασία²⁴.

Ας εξετάσουμε όμως πιο αναλυτικά τις εξωτερικές παραμεθόριες περιοχές, διακρίνοντας τις σε δυο κατηγορίες: αυτές που συνορεύουν με τις χώρες ΕΖΕΣ και αυτές που συνορεύουν με χώρες της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης.

- Παραμεθόριες περιοχές με χώρες της ΕΖΕΣ: Εδώ έχουμε παραμεθόριες περιοχές εξωτερικών συνόρων, μερικές από τις οποίες έχουν μεταβληθεί σε παραμεθόριες περιοχές εσωτερικών πλέων συνόρων. Αυτές είναι οι περιφέρειες που συνορεύουν με την Αυστρία, την Σουηδία και την Φιλανδία (από θάλασσα με τις δυο τελευταίες), ενώ η Νορβηγία και η Ελβετία δεν προσχωρήσαν, δίνοντας μια ποικιλία καταστάσεων στις σχέσεις των χωρών μεταξύ τους και με την Κοινότητα.

Εδώ έχουμε να πούμε ότι μεταβάλλεται ρητά ο ρόλος της Δανίας, η οποία είχε μια θέση περιφερειακή σε σχέση με την Ε.Ε., ενώ τώρα γίνεται πιο κεντρική, αφού “συνορεύει” πλέων με εδάφη της Σουηδίας και Φιλανδίας (μέσο θαλάσσης). Και αυτή η παραμεθόριος ζώνη (που περιλαμβάνει και τη Νορβηγία), αλλά και η συνόρευση των κεντρικών περιοχών με την Αυστρία (που είναι τώρα και αυτή μέλος της Ε.Ε.), χαρακτηρίζονται από χώρες και περιοχές με υψηλό επίπεδο ανάπτυξης που πάντα διατηρούσαν μεταξύ τους σημαντικές συναλλαγές. Έτσι, οι περιφέρειες της Γερμανίας και της Ιταλίας που συνορεύουν με την Αυστρία χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό κεντρικότητας, με σημαντικές συναλλαγές διαπεριφερειακού χαρακτήρα. Το ίδιο συμβαίνει και με την διέλευση. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η συμφωνία των γύρω περιφερειών για τη βέλτιστη διαχείριση της κυκλοφορίας μέσω των Άλπεων, που περιλαμβάνει τις μεταφορές των εμπορευμάτων και τις συναλλαγές.

Επίσης, κάπως ιδιαίτερη είναι η σχέση με την Ελβετία, η οποία δεν ανήκει ούτε στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Από τη μια μεριά υπάρχουν στενές διασυνοριακές σχέσεις μεταξύ Ελβετίας και κοινοτικών παραμεθόριων περιοχών (σε θέματα διακίνησης εργαζόμενων και σε οικονομικές συναλλαγές και στο εμπόριο), ενώ από την άλλη υπάρχει αντίθεση σε θέματα νομικά-διοικητικά. Βλέπουμε λοιπόν ένα τυπικό παράδειγμα αναγκαιότητας διασυνοριακής συνεργασίας με μια τρίτη χώρα, σε όλα τα επίπεδα²⁵.

Πάντως, το κυρίαρχο θέμα εδώ παραμένει η μεταβολή της θέσης και του ρόλου όσων περιφερειών μεταβληθούν σε εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας. Η αλλαγή των σχέσεων με τις χώρες που πριν αντιμετώπιζαν σαν τρίτες (έξω από την Ε.Ε.), θα επιφέρει μεταβολές στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό και μια ανάγκη επανατοποθέτησης του ρόλου τους μέσα στο πεδίο της Ε.Ε.. Αντίστοιχα, οι νέες ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν μια νέα προέκταση των ευρωπαϊκών συνόρων, αποκτώντας ένα νέο ρόλο που φέρνουν σε επαφή την Ε.Ε. με νέα γεωγραφικά σημεία (Αρκτική Ζώνη) και για το οποίο τόσο οι χώρες αυτές όσο και η ίδια η Ε.Ε. θα πρέπει να αναπτύξουν πλέον νέες σχέσεις και νέες στρατηγικές ανάπτυξης της συνεργασίας τους²⁶.

- Παραμεθόριες περιοχές με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης: Εδώ έχουμε τις πλέον ριζικές μεταβολές ανάμεσα στη σχέση των κοινοτικών παραμεθόριων περιοχών με τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης. Έχουμε όμως και τα σημαντικότερα προβλήματα, τα οποία εστιάζονται στους ακόλουθους τομείς²⁷:
  - Υπάρχει τεραστία διάφορα επιπέδου εισοδήματος, κάτι που κάνει τη λαθρομετανάστευση, αλλά και τη μαζική μετεγκατάσταση επιχειρήσεων να αποτελούν παράγοντες προβλημάτων αστάθειας.
  - Η συνεργασία βρίσκει εμπόδια από την ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων διοικητικών, θεσμικών και πολιτικών.
  - Υπάρχουν σημαντικές διαφορές σε επίπεδα υποδομής, κάτι που κάνει αναγκαία την ενίσχυση των κοινοτικών παραμεθόριων περιοχών στο θέμα αυτό.

Στο θέμα της διασυνοριακής συνεργασίας έχουμε διάφορες μορφές. Έτσι στο βόρειο τμήμα της Κοινότητας έχουμε τυποποιημένες δομές συνεργασίας, ενώ στο νότιο τμήμα ο ιδιωτικός τομέας παίζει συχνά σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη διασυνοριακών ενεργειών.

Ειδικά στο νότο υπάρχουν πολλά εμπόδια για την ανάπτυξη αρμονικών διασυνοριακών σχέσεων που έχουν να κάνουν με την αυξημένη (όπως είδαμε) ροή λαθρομετανάστευσης, με την παράνομη απασχόληση μεταναστών (σε τομείς όπως στις οικοδομές, κατασκευές κ.λπ.) ενώ η μετεγκατάσταση επιχειρήσεων από κοινοτικές παραμεθόριες περιοχές προς τις περιοχές των χωρών αυτών (για εξεύρεση φθηνότερης εργατικής δύναμης και μείωση του κόστους παραγωγής) φέρνουν απώλεια θέσεων εργασίας στις κοινοτικές παραμεθόριες περιοχές (π.χ. μετεγκατάσταση επιχειρήσεων από Κ. Μακεδονία και Θράκη σε τομείς υφαντουργίας).

Η κοινότητα προσπαθεί όμως να αναπτύξει τη συνεργασία και με τις χώρες αυτές μέσα από πρωτοβουλίες, για τις οποίες όμως θα αναφερθούμε χωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Όπως ήδη έχουμε δει, μια από τις σημαντικότερες μορφές συνεργασίας που έχει προκρίνει η Ε.Ε., με σκοπό τη χωροταξική και περιφερειακή εναρμόνιση των Ευρωπαϊκών εδαφών, είναι η διαπεριφερειακή συνεργασία. Έτσι, στον ενιαίο Ευρωπαϊκό χώρο που έχει δημιουργηθεί και συνεχώς μεταλλάσσεται, η ανάγκη για συνεργασία δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ των παραμεθόριων περιοχών, αλλά επεκτείνεται σε ευρύτερες συνεργασίες.

Έτσι, έχουμε ανάπτυξη διαπεριφερειακής συνεργασίας, δηλαδή συνεργασία τοπικών και περιφερειακών αρχών για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων και την ανταλλαγή εμπειρίας, μεταφοράς τεχνογνωσίας, καινοτομιών, προώθηση οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών θεσμών, διοικητικών πρακτικών κ.λπ. και με την συμμετοχή των εθνικών αρχών. Σημαντικό στοιχείο εδώ είναι ότι αυτή η μορφή συνεργασίας- όπως και η διασυνοριακή - επεκτείνεται και σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρίως Ανατολικές), αποσκοπώντας έτσι στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των χωρών αυτών και της Ε.Ε., αλλά και του γενικότερου οικοδομήματος της Ενιαίας Ευρώπης που πλέον είναι “ανοικτό” προς τις χώρες αυτές²⁸.

Πράγματι, και σε αυτήν την περίπτωση θεωρείται (σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία) ότι η βελτιστοποίηση της θέσης των περιφερειών (ιδιαίτερα των λιγότερο αναπτυγμένων), αλλά και η μεγιστοποίηση των ωφελειών από την ενιαία αγορά, μπορεί να προέλθει αν υπάρξει μια συνεκτική κοινοτική προσέγγιση στη χρήση του ευρωπαϊκού εδάφους, η οποία εξυπηρετείται σε μεγάλο βαθμό από τη διαδικασία της διαπεριφερειακής συνεργασίας όσο και της διασυνοριακής. Η συνεργασία αυτή – η οποία αποβλέπει όχι τόσο σε μεγάλα έργα υποδομής, όσο σε ανταλλαγή εμπειριών, τεχνογνωσίας και καινοτομιών – μπορεί να βελτιώσει τη θέση των περιφερειακών και τοπικών κοινωνιών, με άμεσες συνέπειες στη περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, αφού είναι κοινή η θέση ότι θα δώσει σε αυτές την ευκαιρία να αποκτήσουν τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία θα τις καταστήσουν κατάλληλες στο να προσελκύσουν νέες επιχειρήσεις και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, προωθώντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη και ανακόποντας την απομυζητική λειτουργία των κεντρικών περιοχών της κοινότητας. Έτσι, με την ανάπτυξη (σαν αποτέλεσμα της συνεργασίας) των κατάλληλων

υπηρεσιών και κοινωνικών εγκαταστάσεων, της επαγγελματικής κατάρτισης και των επικοινωνιών και με την παροχή κατάλληλων μορφών βοήθειας (θα δούμε παρακάτω), οι περιφέρειες μπορούν να πετύχουν το στόχο της οικονομικής ανάπτυξης και καλυτέρευσης της θέσης τους, όπως και την αντιμετώπιση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν από κοινού με άλλες.

Οι σχέσεις μεταξύ περιφερειών από διαφορετικά κράτη – μέλη ευνοούνται στην ανάπτυξη τους από την- πλέων- χωρίς σύνορα Ευρώπη. Και οι ίδιες όμως οι περιφέρειες και πόλεις, έχοντας επίγνωση των νέων καταστάσεων δημιουργούν δίκτυα συνεργασίας, για να επωφεληθούν από την ανταλλαγή εμπειριών, τεχνολογιών, κατακτήσεων, οικονομίας κλίμακας κ.λπ. αν θα θέλαμε να δούμε χονδρικά, πως ο κοινοτικός χώρος “διαχωρίζεται” με βάση την ανάπτυξη σχέσεων, αλλά κυρίως την γεωγραφική συνέχεια ανάμεσα σε διάφορες περιοχές (χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι οι δράσεις διαπεριφερειακής συνεργασίας και τα ανάλογα δίκτυα περιφερειών- πόλεων και τοπικών αρχών περιορίζονται στενά από την κατάταξη αυτή) θα καταλήξουμε (σύμφωνα με την ευρωπαϊκή επιτροπή) σε ένα σύνολο από επτά περιφερειακές ομάδες²⁹:

- Πρώτη ομάδα είναι αυτή που περιλαμβάνει τις Κεντρικές περιφέρειες και πρωτεύουσες του Κοινοτικού χώρου (Ην. Βασίλειο, Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο).

- Δεύτερη ομάδα είναι οι περιφέρειες των Άλπεων (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία)

- Τρίτη ομάδα αυτή των περιφερειών του Ατλαντικού (Ην. Βασίλειο, Ισπανία, Γαλλία, Πορτογαλία, Ιρλανδία).

- Τετάρτη ομάδα οι περιφέρειες της Δύτ. Μεσόγειου (Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία)

- Πέμπτη ομάδα οι κεντρικές περιοχές της Κεν. Ιταλίας και Ελλάδας

- Έκτη ομάδα οι περιφέρειες της Βόρειας θάλασσας (Δανία, Γερμανία, περιφέρειες Ολλανδίας, Ην. Βασίλειο).

- Έβδομη ομάδα τέλος, οι μεσογειακές ηπειρωτικές περιφέρειες (Γαλλίας, Ισπανίας)

Επίσης, μέσα σε όλο το δίκτυο των σχέσεων αυτών δεν πρέπει να παραλείψουμε τα πέντε νέα Γερμανικά Landet που προέκυψαν από την ενοποίηση Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας, ενώ στενό είναι το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη σχέσεων της Ε.Ε. με τις Σκανδιναβικές χώρες (οι οποίες, εκτός της Νορβηγίας, ανήκουν πλέον στην Ε.Ε), τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και τις χώρες της Νότιας και Αν. Μεσόγειου.

Τα πρώτα προγράμματα και δράσεις διαπεριφερειακής συνεργασίας έλαβαν χώρα την περίοδο 1989-1993. Σήμερα είμαστε μπροστά σε μια νέα κατάσταση, όπου η τάση και η ζήτηση για διαπεριφερειακή συνεργασία και καινοτόμες ενέργειες έχουν αυξηθεί και διευρυνθεί. Οι λόγοι για αυτήν την εξέλιξη είναι οι εξής³⁰:

Καταρχήν, η ανάπτυξη της διαπεριφερειακής συνεργασίας ζητείται από τις ίδιες τις περιφερειακές τοπικές αρχές και τους οικονομικούς κοινωνικούς φορείς που συμμετέχουν, προκείμενου να αυξήσουν την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ τους, να διεθνοποιήσουν την οικονομία τους, αλλά και να προωθήσουν την συνεργασία μεταξύ των περιφερειών που καλύπτονται από διαρθρωτικές πολιτικές και εκείνων που δεν καλύπτονται. Οι εξελίξεις αυτές, όπως και η ανάπτυξη καινοτόμων ενεργειών, είναι σημαντικός παράγοντας στην επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, αφού δρουν αποφασιστικά στην πορεία για ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα των περιφερειών αυτών. Επίσης, οι αλλαγές τόσο στα εσωτερικά όσο και στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε επιτείνουν την διαδικασία της διαπεριφερειακής συνεργασίας και γίνονται κίνητρο για την ανάπτυξη τους, για τους ακόλουθους λόγους: η ενσωμάτωση νέων κρατών-μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και η πιθανότητα διεύρυνσης της μέχρι το τέλος δεκαετίας (με χώρες της πρώην Αν. Ευρώπης) κάνει σημαντικότερη τη συνεργασία με τις χώρες αυτές (Κεντρικής και Αν. Ευρώπης), αλλά και της Βόρειας Ευρώπης (αφού Φιλανδία και Νορβηγία έχουν προσχωρήσει στην Ε.Ε.). Επίσης, η ασταθής κατάσταση στο νότιο τμήμα της Μεσογείου επαυξάνει τη σημασία των δικτύων διαπεριφερειακής συνεργασίας για την περιοχή (αλλά και για το σύνολο της Ε.Ε. που επιθυμεί την ηρεμία), ενώ τα μελλοντικά κράτη- μέλη (της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης) επιζητούν την ανάπτυξη διαπεριφερειακών δικτύων συνεργασίας για την μεταβίβαση τεχνογνωσίας, τεχνολογικών επιτεύξεων, όπως καθιέρωση της έννοιας και της αντίληψης περί τοπικής ανάπτυξης, στοιχεία που είναι πολύ σημαντικά για τις χώρες αυτές, αν αναλογιστεί κανείς την ανεπάρκεια των πόρων και των επιπέδων ανάπτυξης που σήμερα οι χώρες αυτές διαθέτουν.

Κυρίαρχη θέση μέσα σε αυτή τη διαδικασία κατέχει η έννοια της συμπληρωματικότητας και των συνεργειών, των συμμετεχόντων περιφερειακών και τοπικών αρχών, αλλά και των κρατών- μελών, η αξιοποίηση των οποίων συμβάλει στη δημιουργία από κοινού μεθόδων περιφερειακής ανάπτυξης αλλά και ενισχύει την εταιρική σχέση ανάμεσα στους συμμετέχοντες στη διαδικασία αυτή, με την πλήρη ελευθέρια για την άσκηση των αρμοδιοτήτων στα πλαίσια της σχέσης αυτής. Και η εταιρική αυτή σχέση θεωρείται το κλειδί για την επιτυχή συνέχεια της

διαπεριφερειακής συνεργασίας, όχι μόνο μέσα στους διάφορους τύπους περιφερειακών, τοπικών και εθνικών αρχών, αλλά και ανάμεσα στις αρχές αυτές (σε αυτά τα επίπεδα διοίκησης και αυτοδιοίκησης) και στους φορείς εκείνους που σχετίζονται άμεσα με την ανάπτυξη σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η εταιρική σχέση έτσι λαμβάνει χώρα και αναπτύσσεται τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Κάθετη εταιρική σχέση αναπτύσσεται ανάμεσα στα κράτη – μέλη και τις περιφέρειες διαφορετικών κρατών στα πλαίσια της αρχής της επικουρικότητας, έτσι ώστε να επιταχυνθεί μέσω της συνεργασίας η διάδοση της καινοτομίας και η ανταλλαγή εμπειριών με παράλληλη ενίσχυση των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών για διαπεριφερειακά θέματα. Οριζόντια σχέση αναπτύσσεται ανάμεσα σε φορείς – σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο – μέσω της συνεργασίας τους, προκείμενου να αντιμετωπίσουν τις νέες καταστάσεις και αλλαγές – σε πολλά επίπεδα – που συνδέουν την εποχή που διανύουμε, έως το τέλος της δεκαετίας. Έτσι, η όλο και περισσότερο επιταχυνόμενη διεθνοποίηση της οικονομίας και η χρησιμοποίησι νέων τρόπων παραγωγής βασιζόμενων κατά κύριο λόγο στην υψηλή τεχνολογία (με υλικά μέσα) και την τεχνογνωσία, απαιτούν αναπροσαρμογή της θέσης τω περιφερειών στο κοινωνικοοικονομικό γίγνεσθαι, δεδομένου του ρόλου που αυτές καλούνται να παίξουν σαν ένα πιο “ευέλικτο” αλλά και οικείο για τους πολίτες επίπεδο διοικητικής, οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Όμως, είναι σίγουρα λίγοι οι φορείς σε τοπικό-περιφερειακό επίπεδο που έχουν την απαραίτητη υποδομή και οργάνωση για να αντεπεξέλθουν στο νέο σκηνικό που διαμορφώνεται.

Επίσης ένα άλλο πρόβλημα που η εταιρική σχέση σε περιφερειακό-τοπικό επίπεδο πρέπει να αντιμετωπίσει, είναι η συνεχόμενη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και η κατασπατάληση των φυσικών πόρων των περιφερειών αυτών σε συνδυασμό με τη μη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της. Ακόμη, το γεγονός ότι η ανάπτυξη δε συμβαδίζει με την αύξηση της απασχόλησης, κάνει την προσπάθεια των κοινωνικοοικονομικών φορέων που εμπλέκονται στα θέματα αυτά, ιδιαίτερα σημαντική αλλά και επίπονη. Τέλος, προσπάθεια απαιτείται από τους φορείς αυτούς για την ανάπτυξη και διάδοση της καινοτομίας και της ερευνάς, ιδιαίτερα για τις πιο αδύνατες περιφέρειες, έτσι ώστε να επέλθει ανάπτυξη σε πιο καίριους τομείς (π.χ. βιομηχανία) και οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών. Εδώ οι φορείς αναπτύσσουν τις προσπάθειες τους προς μια διπλή κατεύθυνση, από τη μια στο εσωτερικό της περιφέρειας (εταιρική σχέση μεταξύ φορέων για από κοινού χρησιμοποίηση της

τεχνογνωσίας και καινοτομίας) και επίσης ανάπτυξη διεθνικής συνεργασίας μεταξύ περιφερειακών και τοπικών φορέων και οργανισμών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η διαπεριφερειακή συνεργασία αποτελεί μια πολυδιάστατη διαδικασία, που απαιτεί συμμετοχή και συντονισμένη δράση πολλών φορέων σε τοπικό-περιφερειακό και εθνικό-διεθνικό επίπεδο. Θα έχουμε μια καλύτερη εικόνα αν ανατρέξουμε στα προγράμματα και δράσεις για αυτήν και τα αποτελέσματα που σημειώθηκαν για την περίοδο πρώτη 1989 – 1994 και για την δεύτερη περίοδο 1995 – 1999 .

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1989 – 1993

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Στο κομμάτι αυτό θα αναφέρουμε τα προγράμματα που έλαβαν χώρα για την περίοδο 1989 – 1993 στο θέμα της διαπεριφερειακής συνεργασίας. Δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά σε αυτά γιατί αυτό γίνεται σε ξεχωριστό μέρος της εργασίας που ακολουθεί. Θα επισημάνουμε όμως κυρίως τους τομείς στους οποίους εστιάστηκαν, τα αποτελέσματα που επέφεραν και τα σημεία που, κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρέπει να βελτιωθούν.

Έτσι, την περίοδο 1989 – 1994 υπήρχαν τρία κύρια προγράμματα διαπεριφερειακής συνεργασίας εκπονημένα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για αυτά χορηγήθηκαν 100 εκατομμύρια ECU και συμμετείχαν περίπου 1000 φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλοι τοπικοί φορείς.

Τα προγράμματα αυτά είναι το PACTE το RECITE και το OUVERTOURE - ECOS. Όπως είπαμε θα ανέρθουμε αναλυτικότερα σε αυτά σε ξεχωριστό σημείο. Η συνεργασία στην οποία απέβλεπαν αυτά τα προγράμματα ήταν στους εξής τομείς:

- Σε δράσεις οικονομικής ανάπτυξης που περιλαμβάνουν το 50% των έργων,
- Στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης,
- Σε τομεακά θέματα (κυρίως περιβάλλον, μεταφορές τουρισμός).

Τα αποτελέσματα τα οποία επέφεραν και τα οποία γενικά κρίνονται ότι ανταποκρίθηκαν στους στόχους που είχαν τεθεί, έτσι όπως τους είδαμε στα προηγούμενα περί διαπεριφερειακής συνεργασίας, είναι τα εξής:

- Μια θετική εξέλιξη στο αίτημα (πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό) για συνεργασία μεταξύ περιφερειών και τοπικών αρχών.
- Χρησιμοποίηση και διάδοση εμπειρίας ανάμεσα σε φορείς και επίπεδα εξουσίας, διαφορετικού επιπέδου ανάπτυξης και διαφορετικών προοπτικών.
- Απόκτηση και διάχυση γνώσης από τους συμμετέχοντες στο ίδιο έργο συνεργάτες (είτε είναι τεχνικοί, είτε τοπικοί η περιφερειακοί αντιπρόσωποι κ.λπ.)
- Δημιουργία οργανισμών και ομάδων και συγκρότηση πεδίων ειδικοτήτων, σαν αποτέλεσμα δράσεων συνεργασίας με δυνατότητα λειτουργίας τους και δραστηριοποίησης τους σαν κέντρα πόρων για όλη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

- Συμβολή στην οικονομική και κοινωνική συνοχή μέσω της ανάπτυξης δικτύων συνεργασίας, όπου συμμετέχουν και οι πιο μειονεκτικές πόλεις και περιφέρειες.

- Ανάπτυξη ευρωπαϊκού πνεύματος συνεργασίας στο επίπεδο των τοπικών αρχών.

- Ανταλλαγή εμπειριών και καινοτόμων ενεργειών και άνοιγμα προς τη διεθνοποίηση των οικονομιών.

Βλέπουμε ότι πράγματι πολλοί στόχοι της διαπεριφερειακής συνεργασίας, έτσι όπως τους θέσαμε μιλώντας για αυτή, επιτεύχθηκαν δίνοντας μια νέα προοπτική και δυναμική στις περιφέρειες και τις τοπικές αρχές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση όμως θεωρεί ότι υπάρχουν σημεία που μπορούσαν και έπρεπε να βελτιωθούν πιο πολύ. Αυτά είναι:

- Δεν είναι πλέον αναγκαίος ο διαχωρισμός βασικών προγραμμάτων (PACTE) και προγραμμάτων παρακολούθησης (RECITE), λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα και την ευαισθητοποιήσει από τους ενδιαφερόμενους μετά τη λήξη του πρώτου σταδίου. Επίσης, ότι τα δυο προγράμματα είχαν τους ίδιους στόχους, τους ίδιους εταίρους και τις ίδιες δράσεις, αποτελούσε από ένα σημείο και πέρα στοιχείο σύγχυσης.

- Υπάρχει ανάγκη για αύξηση της χρηματοδότησης σε ποσά υψηλότερα 60000-150000 ECU που διατίθενται για το PACTE, προκειμένου τα έργα συνεργασίας να αποδίδουν συγκεκριμένα ποσοτικά αποτελέσματα.

- Ενίσχυση της εταιρικής σχέσης ιδιωτικού / δημόσιου τομέα έτσι ώστε να διευρυνθεί η πολιτική νομιμότητα των ενεργειών διαπεριφερειακής συνεργασίας.

- Βελτίωση παρακολούθησης και αξιολόγησης στην εφαρμογή των έργων.

- Ανάγκη διαφάνειας και κατανομής αρμοδιοτήτων, καθώς και διαχείριση σε αποκεντρωμένη βάση, με βάση την αρχή της επικεντρικότητας. Αυτό γίνεται σημαντικότερο και εξ αιτίας της αύξησης των χρηματοδοτικών πόρων.

- Δράσεις πειραματικού χαρακτήρα δεν είχαν σαν αποτέλεσμα την επιθυμητή αποτελεσματικότητα και σαφήνεια. Παρατηρήθηκε περιορισμός στη διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις καινοτομίες.

Την περίοδο αυτή έχουμε και μια σειρά από καινοτόμες ενέργειες για την οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών. Επειδή στη μεγάλη τους πλειοψηφία απευθυνόντουσαν στην τόνωση και βοήθεια προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στην ανάπτυξη εταιρικής σχέσης μεταξύ ΜΜΕ και τοπικών αρχών θα τις εξετάσουμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο όπου αναλύουμε την κοινοτική πολιτική για τις ΜΜΕ, στα πλαίσια της διαπεριφερειακής-διασυνοριακής συνεργασίας.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1995 – 1999: ΤΟ ΑΡΘΡΟ 10 ΤΟΥ ΕΤΠΑ

Όπως είναι γνωστό το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης αποτελεί το και βασικότερο μέσο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη χρηματοδότηση των κρατών-μελών, έτσι ώστε να επέλθει η επιθυμητή κοινωνική και οικονομική συνοχή. Για την περίοδο 1995 –1999 τα ποσά αυτά θα ανέλθουν σε 70 δις. ECU. Όπως ξέρουμε το μεγαλύτερο πόσο των χρημάτων αυτών αφορούν στα προγράμματα χρηματοδότησης (κοινοτικά πλαίσια στήριξης), ενώ ένα 10% περίπου αφορά τις λεγόμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Το 1993 όμως έχουμε μια νέα εξέλιξη. Έτσι, με το άρθρο 10 του κανονισμού των ΕΤΠΑ (ΕΟΚ, αριθ. 2083/93 του Συμβουλίου) που τροποποιεί τον προηγούμενο κανονισμό γίνεται δεκτό ότι το ΕΤΠΑ μπορεί και χρηματοδοτεί στα εξής, εκτός από μεγάλες παρεμβάσεις, μικρότερες δράσεις υπό την προϋπόθεση ότι είναι καινοτόμου χαρακτήρα. Αυτές οι δράσεις είναι μελέτες και πειραματικά έργα, σύμφωνα πλέον με το άρθρο 10 του κανονισμού και αναφέρεται κυρίως στις επιλέξιμες ζώνες και περιοχές των στόχων 1,2 5β (με καθαρά περιφερειακό χαρακτήρα) και 6. Όμως οι δράσεις αυτές επιτρέπουν και επέκταση των έργων και συμμετοχή παραγόντων τους σε άλλες, ή από άλλες περιφέρειες της Ευρώπης.

Πραγματικά, την περίοδο 1989 – 1993 είχαμε τις πρώτες καινοτομίες, δράσεις και πειραματικά έργα, με αποτέλεσμα αυτές να γίνουν ο προθάλαμος πολύ σπουδαίων κοινοτικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων (INTERREG το 1991, URBUN το 1994), ενώ η καινοτομία συνιστάται όχι μόνο στους στόχους των δράσεων αυτών, αλλά και στο είδος των σχέσεων συνεργασίας που δημιουργούν, καθώς συνδέουν περιφερειακές και τοπικές αρχές και πολλούς οικονομικούς και κοινοτικούς παράγοντες, ενώ η συνολική τους χρηματοδότηση ήταν 326 εκ. ECU μαζί με κάποια συμπληρωματικά ποσά του προϋπολογισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (για το πρόγραμμα συνεργασίας PACTE).

Για την περίοδο 1995 – 1999, έχουμε, σύμφωνα με το άρθρο 10 του ΕΤΠΑ δράσεις οι οποίες αναφέρονται σε τέσσερα θέματα:

- Την ενδοκοινοτική και εξωκοινοτική διαπεριφερειακή συνεργασία (χρηματοδότηση:180 εκ. ECU),
- Την καινοτομία για την περιφερειακή και τοπική οικονομική ανάπτυξη (90 εκ. ECU),
- Τη χωροταξία (45 εκ. ECU)
- Την αστική πολιτική (80 εκ. ECU)

Όπως βλέπουμε τα δυο πρώτα θέματα αναφέρονται στη διαπεριφερειακή συνεργασία και την καινοτομία, σημάδι του πόσο σημαντικές θεωρούνται αυτές οι διαδικασίες για το σύνολο του Ευρωπαϊκού χώρου. Τα τέσσερα αυτά θέματα οργανώνονται σε τρία προγράμματα: ένα για τα δυο πρώτα θέματα και από ένα για τα επόμενα. Από εκεί προκύπτουν οκτώ τύποι δράσεων, οκτώ τύποι πειραματικών έργων, από τις οποίες θα εξετάσουμε τις σχετικές με τα δυο πρώτα θέματα, αφού και η ένταξη τους σε ένα κοινό πρόγραμμα δείχνει τη σημασία και τη σπουδαιότητα της αλληλεπίδρασης τους (συνεργασίας και καινοτομίας).

Η φιλοσοφία της χρήσης του άρθρου 10 είναι καταρχήν σύμφωνη με τις επιταγές της Λευκής Βίβλου (ανάπτυξη ανταγωνιστικότητας, απασχόληση) αφού εκφράζουν τις βασικές κοινοτικές προτεραιότητες, αλλά και τις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η Ε.Ε. (πορεία προς κοινωνία της πληροφόρησης, εξωκοινοτική συνεργασία με χώρες της Αν. Ευρώπης, χωροταξικός σχεδιασμός και επαναχωροθέτηση δραστηριοτήτων κ.λπ.). επίσης, αντανακλά τη γενικότερη πλέων νοοτροπία αλλά και επιθυμία για συνεργασία, η οποία, όπως έχουμε επανειλημμένα τονίσει, θεωρείται σαν η πιο αποφασιστική δίοδος για την πορεία προς μια περιφερειακή εξισορρόπηση.

Πολύ συνοπτικά αναφέρουμε ότι για τη συμμετοχή των περιφερειών ή άλλων ενδιαφερόμενων φορέων στα πειραματικά αυτά έργα, υπάρχουν οκτώ στάδια, τα οποία είναι τα εξής:

1. Δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων για κάθε τύπο πειραματικού έργου.

2. Δικαίωμα των περιφερειακών ή τοπικών αρχών για να ζητήσουν πληροφορίες σχετικά με την υποβολή προτάσεων, μετά τη δημοσίευση της πρόσκλησης στην Ε.Ε.Ε.Κ..

3. Για κάθε πρόσκληση υποβολής προτάσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οργανώνει συναντήσεις για πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων φορέων στο πλαίσιο της DIRECTORIA ενός κέντρου συνεργασίας για περιφερειακές και τοπικές αρχές.

4. Υποβολή περιφερειακών έργων από τους υποψήφιους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

5. Γίνεται επιλογή έργων από την Ε.Ε με την βοήθεια εμπειρογνομόνων και με προκαθορισμένα κριτήρια, για τα έργα που θα χρηματοδοτηθούν.

6. Τα κράτη-μέλη που έχουν επιλέγει ενημερώνονται.

7. Γίνεται διαγωνισμός από την Επιτροπή για ανάθεση του κάθε επιλεγμένου έργου.

8. Τα έργα αρχίζουν να υλοποιούνται από τους οργανωτές και υπάρχει ένα διάστημα 2-3 ετών για να τα φέρουν εις πέρας.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά που διέπουν τις αρχές και τις λειτουργίες των νέων δράσεων, όπως καθορίστηκαν για την περίοδο 1995 – 1999.

Χαρακτηριστικά στοιχεία της οργάνωσης και των μεθόδων των νέων τύπων δράσεων διαπεριφερειακής συνεργασίας και καινοτομίας.

Η εμπειρία της περιόδου 1989 – 1993, αλλά και οι γενικές κατευθύνσεις που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε το 1994, οργανώνουν τις νέες δράσεις του άρθρου 10 – όπως είχαμε δει – γύρω από τις τρεις βασικές αρχές, στις οποίες δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα ως προς την οργάνωση και τις μεθόδους για την αξιοποίηση των τεσσάρων αυτών προγραμμάτων και των δράσεων που προκύπτουν από αυτά.

Οι τρεις αυτές αρχές είναι οι εξής:

- Η αρχή της απλούστευσης των διαδικασιών.
- Η μεγαλύτερη σαφήνεια της πολιτικής που εφαρμόζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Η αποτελεσματικότητα των μεθόδων και ενεργειών στα πλαίσια των δράσεων αυτών.

Ας δούμε πολύ σύντομα τα γενικά χαρακτηριστικά των αρχών αυτών:

- Η ανάγκη απλούστευσης των διαδικασιών συντείνει στο να καταργηθούν και να ανασυγκροτηθούν πολλά από τα χρησιμοποιούμενα μέσα και έτσι να δημιουργηθεί ένα ενιαίο πρόγραμμα (όπως έχουμε πει) διαπεριφερειακής συνεργασίας, κινούμενο σε τρεις βασικούς άξονες: την εσωτερική, την εξωτερική διαπεριφερειακή συνεργασία και την καινοτομία (ανάπτυξη καινοτόμων ενεργειών). Χαρακτηριστικά λοιπόν αναφέρεται ότι:

1. Στην εσωτερική διαπεριφερειακή συνεργασία δεν είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός μεταξύ προγραμμάτων (PACTE και RECITE) κάτι στο οποίο αναφερθήκαμε μιλώντας για την εμπειρία της περιόδου 1989 – 1993.

2. Μέσα από τα προγράμματα ECOS - OUVERTOURE η εξωτερική διαπεριφερειακή συνεργασία πρέπει να επεκτείνει τη γεωγραφική και πολιτική της δραστηριότητα όχι μόνο προς τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης, αλλά και προς τη λεκάνη της Νότιου και Αν. Μεσόγειου και προς τα κράτη της Βαλτικής.

3. Επιβάλλεται η συγκέντρωση και η ορθολογική οργάνωση των μέσων και των ενεργειών και για τις καινοτόμες ενέργειες (π.χ, DIRECTORIA ως κέντρο συνεργασίας διαπεριφερειακών αρχών και φορέων).

- Η σαφήνεια, σαν μια πολύ βασική αρχή πραγματοποίησης των καινοτόμων δράσεων συμβαδίζει με την απλούστευση της εφαρμογής

αυτών και βασικά συνίσταται στην χρησιμοποίηση ενός ενιαίου μέσου διαπεριφερειακής συνεργασίας και οικονομικής περιφερειακής καινοτομίας, με προϋπολογισμό 270 εκ. ECU για την περίοδο 1995 – 1999.

Το πρόγραμμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια συντονιστική επιτροπή υπό την Προεδρία της Επιτροπής με τη βοήθεια ομάδας εμπειρογνομόνων, βασίζεται κυρίως στην υποβολή προσκλήσεων και προτάσεων από τις οποίες θα επιλέγονται οι πιο ιδανικές. Τρία μέρη αποτελούν το πρόγραμμα αυτό:

- Καινοτόμες ενέργειες.
- Ενέργειες εσωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας.
- Ενέργειες εξωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Σύμφωνα με την Επιτροπή, η οργάνωση του προγράμματος αυτού με βάση την αρχή της σαφήνειας (δηλαδή τελικά την ενοποίηση δράσεων διαπεριφερειακής συνεργασίας και καινοτομίας) θα έχει θετικά αποτελέσματα ως προς:

- τη συστηματικότερη και στενότερη σύνδεση μεταξύ των οικονομικών και κοινωνικών φορέων με τους πολιτικά υπεύθυνους στα διάφορα επίπεδα της τοπικής αυτοδιοίκησης,
- την καλύτερη κατανόηση και αποδοχή των ενεργειών από τους πιθανούς εταίρους,
- τη μεγαλύτερη διαφάνεια στις διαδικασίες διαχείρισης,
- τη συμμετοχή των κρατών – μελών στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των ενεργειών αυτών, έτσι ώστε να εξαπλωθούν αυτές στα πλαίσια εθνικών πολιτικών ή παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ ή άλλων κοινοτικών πολιτικών.

Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι προβλέπονται οι τεχνικές λεπτομέρειες του προγράμματος (σύναψη σύμβασης, διαχείρισης με τεχνικό οργανισμό, για κάθε μέρος του προγράμματος, ο οποίος θα αναφέρεται στην Επιτροπή), ενώ η Επιτροπή προβλέπει τη χρησιμοποίηση ενός κονδυλίου για τη χρηματοδότηση ενεργειών πειραματικού χαρακτήρα, έξω από την κανονική διαδικασία υποβολής προτάσεων.

- Τέλος όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, αυτή έχει σαν κύριο σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Από αυτό προκύπτει ότι ο κύριος στόχος των ενεργειών είναι η ανάπτυξη οικουμενικών δραστηριοτήτων και συνεπώς η δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Άρα, εδώ έχουμε μια πολιτική εναρμόνιση με το Λευκό Βιβλίο και τις αρχές του για την τόνωση της ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, ενώ σημαντικότερη είναι η προτεραιότητα που δίνεται στον τομέα της τοπικής ανάπτυξης και της

βοηθείας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ακόμη, προτεραιότητα δίνεται στην πρόσβαση και αξιοποίηση όλων στα αποτελέσματα της καινοτομίας και στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πολιτιστική κληρονομιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από πλευράς διαφύλαξης και αξιοποίησης της. Επίσης, σημαντική θεωρείται η δυνατότητα πρόσβασης των Ευρωπαίων πολιτών στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τις δράσεις διαπεριφερειακής συνεργασίας. Από όλα αυτά τα στοιχεία γίνεται κατανοητός και έκδηλος ο βαθιά περιφερειακός χαρακτήρας της διαπεριφερειακής συνεργασίας και των δράσεων που απορρέουν από αυτή και η βαρύτατη αιτιολόγηση της σαν ένα πραγματικά νέο μέσο περιφερειακής πολιτικής.

Με βάση την αρχή της αποτελεσματικότητας έχουμε μια οργάνωση των ενεργειών σε ορισμένους τομείς προτεραιοτήτων:

- Για τη διαπεριφερειακή συνεργασία έχουμε τρεις προτεραιότητες για όλη την περίοδο του προγραμματισμού.

Για το πλαίσιο των περιφερειακών πολιτικών έχουμε τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την από κοινού συγκρότηση μέσων για την αξιοποίηση του συμπληρωματικού χαρακτήρα των ενδιαφερόμενων, ενώ στο πλευρό των άλλων κοινοτικών πολιτικών την ανάπτυξη και πρόσβαση σε πολιτικές που δρουν προς την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Βάση αυτών των προτεραιοτήτων εκλέγονται κάποια θέματα στα οποία γίνονται έργα συνεργασίας, με ανώτατο όριο τα δυο θέματα για το πλαίσιο του ίδιου έργου και για μια αρχική περίοδο δυο ετών, στο τέλος της οποίας θα γίνουν οι εκτιμήσεις και αξιολογήσεις των αποτελεσμάτων.

- Για την καινοτομία έχουμε δυο άξονες προτεραιοτήτων:

1.Εφαρμογή της Λευκής Βίβλου για τα θέματα σχετικά με την περιφερειακή πολιτική.

2.Ανάπτυξη πολιτιστικών στοιχείων και Ευρωπαϊκής κληρονομιάς.

Τα θέματα που προκύπτουν από αυτές τις προτεραιότητες έχουν διάρκεια μικρότερη των δυο ετών, ενώ στο τέλος της περιόδου αυτής προβλέπεται η διάδοση τους μέσω των δράσεων διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο για την εφαρμογή της αρχής της αποτελεσματικότητας στην εφαρμογή των καινοτόμων δράσεων τις οποίες αναλύουμε, είναι η προτίμηση για έργα και ενέργειες που συνδέουν το δημόσιο με τον ιδιωτικό τομέα σε κάθε περιφέρεια, που προάγουν τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε σχέση με τις κοινωνικές παραμέτρους του προγράμματος. Αυτό γίνεται για να προωθηθεί η εταιρική σχέση. Επίσης, για τον ίδιο λόγο, στα έργα διαπεριφερειακής συνεργασίας θα

πρέπει να συμμετέχουν πάνω από 3 και όχι πάνω από 6 ή 7 εταίροι, αλλά τουλάχιστον από τρία διαφορετικά κράτη – μέλη.

Όσον αφορά τη διάδοση των αποτελεσμάτων της καινοτομίας και τεχνογνωσίας, κρίνεται αναγκαίο εκτός από σεμινάρια, συναντήσεις κ.λπ., να δοθεί έμφαση στην πραγματική μεταφορά αυτών των αποτελεσμάτων και των ικανοτήτων. Έτσι, για κάθε δράση θα υπάρχει ένας έμπειρος επικεφαλής με αναγνωρισμένη τεχνική ικανότητα, ο οποίος θα οργανώνει τη μεταφορά της τεχνογνωσίας σε πραγματικά δεδομένα (ασκούμενοι, μελετητές κ.λπ.) και θα αξιολογεί την πρόοδο με βάση αντικειμενικούς δείκτες.

Επίσης, έχουμε τη θέσπιση κανόνων – πλαισίων που αφορούν την έκταση και διάρκεια των έργων. Για παράδειγμα, η διάρκεια των καινοτόμων ενεργειών δεν θα είναι παραπάνω από 2 έτη, ενώ τα ποσά θα κυμαίνονται από 250000 ECU έως 1εκ. ECU (για μια μόνο περιφέρεια), ενώ για την περίπτωση πολλών περιφερειών που καλύπτονται από ένα έργο με συμμετοχή 3 – 7 εταίρων από τρεις τουλάχιστον χώρες, τα ποσά κυμαίνονται από 1 – 3 εκ. ECU.

Ανάλογοι όροι ισχύουν και για τις ενέργειες εσωτερικής και εξωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας, ενώ σημαντική προτεραιότητα δίνεται σε έργα τα οποία μπορούν να συνεχιστούν από τους συμμετέχοντες στα πλαίσια εθνικών ή κοινοτικών πολιτικών.

Τελικά, βάση των κατευθύνσεων αυτών με τις αρχές της απλούστευσης, σαφήνειας και αποτελεσματικότητας των μέσων να έχουν πρωταρχική σημασία, έχουμε το σχεδιασμό των παρακάτω θεμάτων:

- Όσον αφορά τις καινοτόμες και περιφερειακές και τοπικές δράσεις, αυτές κινούνται στους παρακάτω άξονες:

1. Πρακτική εφαρμογή του Λευκού Βιβλίου (προώθηση της τεχνολογίας, δημιουργία θέσεων απασχόλησης κ.λπ.).

2. Αναβάθμιση του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς (δίκτυα με άξονα την κοινοτική κληρονομιά, σύνδεση οικονομικής ανάπτυξης με πολιτιστικές δραστηριότητες κ.λπ.).

3. Αναζήτηση νέων θεμάτων καινοτομίας (με βάση τις προτεραιότητες του ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος).

- Όσον αφορά την εσωτερική και εξωτερική διαπεριφερειακή συνεργασία, έχουμε:

1. Μεταφορά υπάρχουσας τεχνογνωσίας (εκσυγχρονισμός διοίκησης τοπικών και περιφερειακών αρχών και τεχνικές οικονομικής ανάπτυξης).

2. Χρησιμοποιήσει κοινών μέσων (αξιοποίηση ενδογενούς δυναμικού, ανάπτυξη ΜΜΕ κ.λπ.).

3.Πρόσβαση σε κοινοτικές πολιτικές (περιβάλλον, ενέργεια, έρευνα, τεχνολογία).

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δούμε πως τελικά οι ενέργειες αυτές προβλέπεται να γίνουν πράξη, πριν περάσουμε να δούμε ένα – ένα αναλυτικά τα σχέδια των καινοτόμων αυτών ενεργειών.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Για την λειτουργία των προγραμμάτων που έχουμε δει και την επίτευξη των στόχων στο μέγιστο δυνατό σημείο, προβλέπεται ένας τρόπος λειτουργίας επικουρικός, συμπληρωματικός και συντονισμένος, ώστε να επιτευχθεί:

- η αυξημένη συμμετοχή των κρατών – μελών,
- η συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και των οικονομικών φορέων στα προγράμματα αυτά,
- η σωστή διαχείριση και παρακολούθηση των έργων από τους επιλεγμένους επαγγελματικούς φορείς και με δεδομένο ότι τα πειραματικά αυτά έργα αναλαμβάνονται απευθείας από τις αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων έχει επιλέγει από την Επιτροπή μια δεσμίδα μέτρων, τα οποία πολύ γενικά είναι τα εξής:

- Η δημιουργία μιας Συμβουλευτικής επιτροπής για την Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση των περιφερειών, μέσω της οποίας θα εξασφαλίζεται η πληροφόρηση και η συμμετοχή των κρατών – μελών στις ενέργειες οι οποίες λαμβάνουν χώρα.

- Προσπάθεια για ανάπτυξη της πληροφόρησης στο επίπεδο των διοργανωτικών σχέσεων, με εκθέσεις που θα υποβάλλονται κάθε χρόνο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Περιφερειών, για τα θέματα της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

- Η ύπαρξη διαχειριστικών οργανισμών στους οποίους η Επιτροπή θα αναθέτει τη διαχείριση και παρακολούθηση των προγραμμάτων και η οποία θα αναφέρεται κατ' ευθείαν σ' αυτήν. Οι οργανισμοί αυτοί επιλέγονται με κριτήριο την επαγγελματική ικανότητα διαχείρισης, με σκοπό τη μεγαλύτερη διαφάνεια, και οι οποίοι θα αναλαμβάνουν όλα τα στάδια παρακολούθησης των έργων σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

- Η ύπαρξη συντονιστικής επιτροπής, που θα αποτελείται από την Γενική Διεύθυνση και τις τρεις διευθυντές των διαχειριστικών οργανισμών. Η επιτροπή θα εξετάζει τα στοιχεία των διαχειριστικών οργανισμών και των εμπειρογνομόνων που τη στηρίζουν και θα εξετάζει όλα τα προβλήματα που προκύπτουν στη φάση της εκτέλεσης των έργων, ενώ θα συνεργάζεται με τους διαχειριστικούς οργανισμούς για τα κριτήρια επιλεξιμότητας των έργων και το σύστημα αξιολόγησης των ενεργειών.

- Τέλος, ο ορισμός ανεξάρτητης ομάδας εμπειρογνομόνων από την Επιτροπή, με πείρα και γνώση σε θέματα διαπεριφερειακής συνεργασίας που θα βοηθούν την Επιτροπή για θέματα σχετικά με την επιλογή των

έργων, την παροχή τεχνικής βοήθειας και τη σύνταξη εκθέσεων για τη δημιουργία κοινής βάσης δεδομένων.

ΤΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ

ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.

Τα πειραματικά έργα στον τομέα αυτόν έχουν τους εξής τομείς δράσεων:

- Δράσεις που περιλαμβάνουν τη μεταφορά τεχνογνωσίας από τις περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες σε εκείνες που έχουν μικρότερο βαθμό ανάπτυξης. Έτσι, αυτές μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στον εκσυγχρονισμό της διοίκησης, στην τοπική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών).

- Δράσεις που περιλαμβάνουν την υλοποίηση έργων κοινού ενδιαφέροντος. Εδώ έχουμε συμβολή στην ανάπτυξη μέσω του ενδογενούς δυναμικού των περιφερειών, στη βελτίωση της προσπάθειας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την πρόσβαση τους στην ευρωπαϊκή αγορά και τη διευθέτηση τους, όπως Επίσης και βελτίωση των παρεχόμενων προς αυτές υπηρεσιών και Επίσης στην ανάπτυξη της περιφερειακής καινοτομίας και συνεργασίας.

- Όσον αφορά άλλες κοινοτικές ενέργειες, οι δράσεις εσωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας μπορούν να έχουν σχέση με πολιτικές για το περιβάλλον, την ενέργεια και την ερευνά.

Οι στόχοι στους οποίους αποσκοπούν οι δράσεις και τα έργα εσωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας είναι οι εξής:

- Συμμετοχή τοπικών φορέων στα δίκτυα συνεργασίας (σε αυτά που υπάρχουν και σε αυτά που θα δημιουργηθούν), ιδιαίτερα από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Έτσι έχουμε ένα αποφασιστικό βήμα για την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

- Απόκτηση και διάχυση νέων γνώσεων από τους νέους φορείς, σύσταση και ανάπτυξη νέων κέντρων αποφάσεων και αρμοδιοτήτων, που πλέων μπορούν να έχουν σημαντικό ρόλο στο Ευρωπαϊκό έδαφος, όπως Επίσης και ανάπτυξη νέου, ενιαίου πνεύματος στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ο πληθυσμός τώρα στον οποίο στοχεύουν τα έργα και οι δράσεις αυτής της κατηγορίας είναι κατ' εξοχήν οι οργανισμοί και οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (περιφερειακές και τοπικές αρχές). Αναγκαία κρίνεται και η συμμετοχή άλλων κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων, ενώ, όπως έχουμε πει, τα έργα

υποβάλλονται από 3 – 7 φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, τριών τουλάχιστον κρατών – μελών, το 1/3 από τους οποίους θα πρέπει να ανήκει στις περιφέρειες του στόχου 1 ή 6. Ο προϋπολογισμός είναι 30 εκ. ECU, ενώ για κάθε έργο θα είναι 1 – 3 εκ. ECU, με χρονικό ορίζοντα υλοποίησης (για κάθε έργο) δυο η, το αργότερο, τρία χρόνια.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Όπως κατ' εξοχήν έχουμε αναφέρει, η Ε.Ε επεκτείνει τον τομέα δράσης της στα θέματα της συνεργασίας και με χώρες εκτός του κοινοτικού εδάφους. Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής της, επεκτείνει της δράσης διαπεριφερειακής συνεργασίας με πόλεις και περιφέρειες των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, δημιουργώντας έτσι πρόσφορο έδαφος για μια μελλοντική ενσωμάτωση αυτών των χωρών στον κοινοτικό χώρο. Επίσης, διευρύνει τις δράσεις της και προς τις χώρες της Μεσόγειου, Βαλτικής και των νέων ανεξάρτητων κρατών. Έτσι λοιπόν, ο στοχευόμενος πληθυσμός αυτού του τύπου πειραματικών έργων είναι ακριβώς οι αρχές, τοπικές και περιφερειακές, των χωρών της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και της Μεσόγειου, όπως φυσικά και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και εδώ είναι επιθυμητή η συμμετοχή στις δράσεις και άλλων κοινοτικών και οικονομικών φορέων, ενώ από τους εταίρους (3 – 7) που από κοινού υποβάλλουν ένα έργο, ένας πρέπει να προέρχεται από τρίτη χώρα.

Οι στόχοι εδώ εστιάζονται ως εξής:

- Ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Αυτό θα επιτευχθεί με συμμετοχή τοπικών φορέων των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα δίκτυα διαπεριφερειακής συνεργασίας με τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης ή με τις χώρες της Βαλτικής.
- Ενίσχυση και υποστήριξη της μεταλλαγής των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης των χωρών της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης, σε επίπεδα οικονομικά και πολιτικά.
- Συνακόλουθα, συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη και την εκσυγχρονισμό των φορέων και οργανισμών τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης των χωρών της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και της Μεσόγειου.
- Απόκτηση και διάχυση νέων γνώσεων και σύσταση νέων πολλών αρμοδιοτήτων από περιφερειακές και τοπικές αρχές της Ε.Ε. και των συνεργαζόμενων τρίτων χωρών.
- Διάδοση κοινών εμπειριών και πνεύματος συνεργασίας από φορείς εντός και εκτός της Ε.Ε.

Οι κυριότερες δράσεις είναι παρόμοιες με αυτές που αναφέρθηκαν στα έργα εσωτερικής διαπεριφερειακής συνεργασίας. Εστιάζονται δηλαδή στους τομείς τεχνογνωσίας, ανάπτυξης της καινοτομίας από τις πιο αναπτυγμένες στις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες, στην υλοποίηση έργων κοινού ενδιαφέροντος με τη δημιουργία κατάλληλου κλίματος για

τις ΜΜΕ και στη συνεργασία με άλλες κοινοτικές πολιτικές (περιβάλλον, ενέργεια, τεχνολογική καινοτομία).

Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 70 εκ. ECU, ενώ μια συνδρομή 6 εκ. ECU έχουμε από το πρόγραμμα PHARE (ανά έτος), ενώ τα έργα θα πρέπει να έρχονται εις πέρας εντός 24 μηνών ενώ μέχρι το 1997 η προθεσμία που είχαν για την διεκπεραίωση των έργων ήταν 18 μήνες. Όπως και στην προηγούμενη δράση (εσωτερική διαπεριφερειακή συνεργασία), η κοινοτική συμμετοχή φτάνει στο ποσοστό 75% για τις περιοχές του στόχου 1,6 και 50% για τις υπόλοιπες.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΠΟΥ ΕΜΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Εδώ, σαν κύριος στόχος προβάλλει η καλλιέργεια και η διάδοση της έννοιας της κοινωνίας της πληροφόρησης σαν σημαντικό στοιχείο στις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, σε άμεση συνάρτηση με τις προτεραιότητες για την ανάπτυξη της απασχόλησης. Παράλληλα, κύριος στόχος παραμένει και η ανάπτυξη μιας αντίληψης σε περιφερειακό επίπεδο των εφαρμογών και καινοτομιών που προσφέρουν τα δίκτυα πληροφόρησης, με άμεση ενθάρρυνση για συμμετοχή χρηστών σε αυτά, αλλά και διάδοση των καλύτερων πρακτικών.

Συνακόλουθα, οι τομείς δράσεων αναπτύσσονται σε ένα διττό επίπεδο: Από τη μια μεριά έχουμε μια στρατηγική που ενθαρρύνει τη συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών περιφερειακών φορέων με στόχο τη διάδοση της ιδέας στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. έτσι, γίνεται εφικτό από τη μια να καταλήξουμε σε μια ικανή περιφερειακή στρατηγική, κατάλληλη να αφομοιώνει τις ωφέλειες, αλλά και να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της κοινωνίας της πληροφόρησης, και από την άλλη να προαχθεί η συμμετοχή και η συνεργασία των ενδιαφερόμενων φορέων για οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών.

Από την άλλη πλευρά, οι δράσεις εστιάζονται σε πειραματικά έργα που επιλέγουν τις καλύτερες πρακτικές για την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφόρησης σε περιφερειακό επίπεδο. Αυτό θα επιτευχθεί με προώθηση εφαρμογών, καινοτόμου χαρακτήρα, βασισμένων στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης, με κύρια κατεύθυνση τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε αυτούς τους νέους τομείς. Παράλληλα η κατάρτιση σε αυτά τα θέματα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές έχει καίρια σημασία. Με αλλά λόγια, βλέπουμε μια προτεραιότητα στους τομείς περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, σε τομείς και θέσεις βασισμένες στη νέα τεχνολογία. Αντίστοιχα και ο στοχευόμενος πληθυσμός είναι:

1. Για τη στρατηγική ανάπτυξης και κοινωνίας της πληροφόρησης, οι περιφερειακές αρχές του στόχου 2 και ένα μέρος του πληθυσμού των περιφερειών των στόχων 1, 2, 5β και 6.

2. Για τα πειραματικά έργα, οι προτάσεις θα πρέπει να προέρχονται από τουλάχιστον δυο φορείς διαφορετικών χωρών της Κοινότητας. Ενώ όταν έχουμε πιο πολύπλοκους συνδυασμούς (3 – 6 περιφέρειες από διαφορετικές χώρες) θα δίνεται προτεραιότητα. Επίσης, βασική

προϋπόθεση είναι να υπάρχει συμμετοχή περιοχών από τις ζώνες του στόχου 1 ή 6 (τουλάχιστον κατά το 1/3 των συμμετεχόντων περιφερειών).

Ο προϋπολογισμός είναι της τάξης των 20 εκ. ECU, ενώ η κρατική συμμετοχή είναι 50% για κάθε έργο, με μέγιστη συμμετοχή 250000 ECU ανά περιφέρεια για τη στρατηγική και στο σχέδιο δράσης για την κοινωνία της πληροφόρησης, και 1 – 3 εκ. ECU για πειραματικά έργα. Τέλος κάθε έργο προβλέπεται να διαρκεί 18 – 24 μήνες.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Στις δράσεις αυτές, ο στόχος είναι η ανάπτυξη και βελτίωση πρακτικών που βοηθούν τις επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση στην καινοτομία, την ερευνά καθώς και την ανάπτυξη αυτών και τομέων σαν εργαλείο περιφερειακής πολιτικής, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες.

Τομείς δράσης είναι καταρχήν η εκπόνηση στρατηγικών που ευνοούν την ανάπτυξη της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο μέσω της προώθησης της συνεργασίας. Αυτή η συνεργασία είναι συνεργασία περιφερειακών παραγόντων, όπως επιχειρήσεις, οργανισμοί παροχής υπηρεσιών, οργανισμοί ερευνάς και τεχνολογικής ανάπτυξης κ.λπ., καθώς και φορείς της δημόσιας διοίκησης. Έτσι, μέσα από τη συνεργασία αυτή είναι δυνατόν να βοηθηθούν παρά πολύ οι ΜΜΕ μέσα από τη βοήθεια που θα έχουν από τους παράγοντες αυτούς και να επεκταθούν σε νέους τομείς με βάση πάντα την κατάρτιση, την τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία. Οι στρατηγικές αυτές έχουν και σαν κύριο σκοπό, εκτός από την καλυτέρευση των υπηρεσιών προς τις ΜΜΕ και τη δημιουργία του ιδανικού πρότυπου – από άποψη περιφερειακής πολιτικής – για την ανάπτυξη της καινοτομίας.

Ένας δεύτερος σημαντικότερος άξονας στον οποίο περιστρέφονται οι δράσεις, είναι η προώθηση πειραματικών έργων μεταφοράς τεχνολογίας, ιδιαίτερα προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, μέσω δράσεων διαπεριφερειακής συνεργασίας. Κύριος στόχος και εδώ είναι η διάδοση της τεχνολογίας, η αξιοποίηση της από τις επιχειρήσεις και οι ωφέλειες για την οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών.

Ο στοχευόμενος πληθυσμός είναι ακριβώς όπως και για την προηγούμενη δράση (περιφερειακές αρχές στόχου 2 και πληθυσμός στόχου 1, 2, 5β και 6 για τις στρατηγικές, και περιφερειακές αρχές τουλάχιστον 2 χωρών για τα έργα, με όλες τις προτεραιότητες και λεπτομέρειες που περιγράφηκαν πριν).

Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 15 εκ. ECU με συμμετοχή της κοινότητας ως 50% του κόστους (και μέγιστη συμμετοχή 250000 ECU για τις στρατηγικές και 1-3 ECU για τα πειραματικά έργα). Η διάρκεια είναι – για κάθε έργο – 18 έως 24 μήνες.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Στις δράσεις αυτές οι κύριοι στόχοι είναι η προώθηση στρατηγικών για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και η δοκιμαστική λειτουργία απασχολήσεων (συναφών) μέσω πειραματικών έργων.

Οι στόχοι αυτοί επιμερίζονται σε δράσεις σε τομείς προτεραιότητας (για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης), όπως διάφορα στρωματά πληθυσμού (παιδιά, ηλικιωμένοι), συνθήκες ζωής (εκσυγχρονισμός κατοικιών, μέσα συγκοινωνίας κ.λπ.), και περιβάλλον (πρόληψη ρύπανσης κ.λπ.).

Οι δράσεις είναι δυο ειδών:

1) Η εκπόνηση υπέρ – τοπικών και τοπικών στρατηγικών με σκοπό την άρση των εμποδίων για τη δημιουργία απασχόλησης. Εδώ έχουμε τρεις κύριους άξονες στους οποίους οι δράσεις αυτές κινούνται: διασφάλιση φερεγγυότητας της ζήτησης του εμπορεύσιμου προϊόντος (μέσω δημόσιας υποστήριξης), οι δράσεις κατάρτισης για τη διασφάλιση της επαγγελματικής φύσης των νέων θέσεων και τέλος, η διάρθρωση της προσφοράς νέων θέσεων μέσω της δημιουργίας επιχειρήσεων.

2) Με βάση τον τελευταίο άξονα, έχουμε πειραματικά έργα που υποστηρίζουν τη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων, είτε μέσω ανάπτυξης είτε μέσω διαφοροποίησης των υπάρχουσων δομών ανάπτυξης στον οικονομικό τομέα.

Ο πληθυσμός στον οποίο αναφέρονται τα έργα αυτά είναι ζώνες τουλάχιστον διακόσιων χιλιάδων κατοίκων, όπου υπάρχει συνεργασία περιφερειακών, τοπικών αρχών, φορέων ανάπτυξης, επιχειρήσεων κ.λπ..

Ο προϋπολογισμός είναι 15 εκ. ECU με κοινοτική συμμετοχή ανά σχέδιο από 250000 έως 1 εκ. ECU, η δε διάρκεια υλοποίησης για κάθε έργο θα είναι το πολύ 24 μήνες.

Είναι τέλος φανερό ότι οι δράσεις αυτές είναι σε πλήρη συνάφεια με τις αρχές του Λευκού Βιβλίου και βασίζονται σε τομείς όπου παρουσιάζονται οι μεγαλύτερες ευκαιρίες και δυναμικές για την ανάπτυξη της απασχόλησης.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Στα έργα αυτά, οι κύριοι σκοποί είναι η δημιουργία καινοτόμων δράσεων διαπεριφερειακής συνεργασίας στο πολιτιστικό επίπεδο για την αξιολόγηση και διατήρηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Εδώ, οι στόχοι της κοινοτικής συνοχής είναι σε πρώτο πλάνο, μέσω δράσεων που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη, την αποκεντρωμένη διαπεριφερειακή συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και την ενεργό συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών παραγόντων.

Εδώ το πλαίσιο θεωρείται αυτό της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, με κύρια στοιχεία τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, τη μεταφορά εμπειριών και τεχνογνωσίας και τη διατήρηση της τοπικής και περιφερειακής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο κύριος στόχος τελικά είναι η οικονομική ανάπτυξη, μέσω των δράσεων που αφορούν τον πολιτισμό.

Οι δράσεις αυτές, πιο συγκεκριμένα εστιάζονται σε δυο τομείς:

- 1) Την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά σε όλα τα επίπεδα (ιστορική, αρχιτεκτονική, βιομηχανική, τεχνολογική, μουσική κ.λπ.),
- 2) Τις πολιτιστικές δραστηριότητες (εκδηλώσεις ,φεστιβάλ κ.λπ.), στις οποίες περιλαμβάνονται δίκτυα επικοινωνίας (μουσεία, ωδεία κ.λπ.) και πολιτιστικά γεγονότα (μέσα επικοινωνίας, εκδηλώσεις κ.λπ.).

Σημαντικό στοιχείο εδώ είναι η χρήση νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας.

Ο στοχευόμενος πληθυσμός είναι οι περιφερειακές και τοπικές κοινότητες της Ευρώπης, ο ευρύτερος δημόσιος και ιδιωτικός τομέας (με την κάλυψη των αρμόδιων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης). Και εδώ απαιτείται η συνεργασία 3 – 6 διαφορετικών περιοχών από τουλάχιστον τρεις διαφορετικές χώρες, για την εκπόνηση των έργων 15 εκ. ECU είναι ο συνολικός προϋπολογισμός, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συμμετέχει αρχικά με πόσο 600000 για κάθε έργο, τα δε έργα θα έχουν σαν ανωτάτη διάρκεια υλοποίησης τα δυο έτη.

DIRECTORIA: ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Όπως έχουμε και από πριν αναφέρει το DIRECTORIA είναι ένας τρόπος συνάντησης και ανταλλαγών ανάμεσα σε τοπικές και περιφερειακές αρχές και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ήδη από το 1992 που η βάση αυτή έχει αρχίσει να λειτουργεί, ενώ από το τέλος του 1995 έγινε το πεδίο εκπόνησης πειραματικών έργων, στα πλαίσια του άρθρου 10 του κανονισμού του ΕΤΠΑ.

Οι στόχοι του κέντρου συνεργασίας είναι οι εξής:

1. Η πληροφόρηση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από τις υπηρεσίες της ευρωπαϊκής επιτροπής για έργα σχετικά με το άρθρο 10 του κανονισμού του ΕΤΠΑ.

2. Η αξιοποίηση των εμπειριών συνεργασίας μέσω Ήδη υλοποιημένων έργων.

3. Δυνατότητα εύρεσης από τους τοπικούς και περιφερειακούς φορείς εταιρών για την εκπόνηση πολυπεριφερειακών έργων.

Όπως γίνεται αντιληπτό, στα πλαίσια της DIRECTORIA (στις συναντήσεις δηλαδή και την ανταλλαγή των εμπειριών αυτών) τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι οι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς και αρχές, καθώς και ιδιωτικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί, δημόσιοι κ.λπ.

Στις συναντήσεις DIRECTORIA συζητούνται όλα τα θέματα των πειραματικών έργων και έρχονται σε επαφή οι εταίροι τόσο μεταξύ τους όσο και με εταιρίες εμπειρογνομόνων, αλλά και με τους υπεύθυνους για τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η τελευταία συνάντηση DIRECTORIA έγινε στις 4 – 6 Δεκεμβρίου 1995 στις Βρυξέλλες. Ενδεικτικά αναφέρουμε το πρόγραμμα (ημερήσια διάταξη) για τα θέματα που συζητήθηκαν.

- Παρουσίαση από την Επιτροπή πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για τις δράσεις που έχουμε Ήδη αναφέρει έως εδώ (όλα τα πειραματικά έργα) και Επίσης για δράσεις αστικών πειραματικών έργων.

- Μελέτη Ήδη υλοποιημένων έργων διαπεριφερειακής συνεργασίας και σύνδεση τους με νέα έργα.

- συναντήσεις με σκοπό την εξεύρεση εταιρών για την εκπόνηση των έργων που Ήδη έχουμε αναφέρει (συν τα αστικά πειραματικά έργα).

Βλέπουμε λοιπόν ότι η DIRECTORIA, στο πλαίσιο του άρθρου 10 του κανονισμού του ΕΤΠΑ, έχει να επιτελέσει έναν Σημαντικό ρόλο μέσω της επαφής και από κοινού διάδοσης εμπειριών και αναζήτησης των περιφερειακών και τοπικών αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτι που δείχνει και την ολοένα αυξανόμενη σημασία που η ίδια η Ε.Ε. αποδίδει

στον παράγοντα “τοπικό” και “περιφέρεια”, αλλά και στη στρατηγική, την πολιτική της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

« Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ»

Στα επόμενα τμήματα θα εξετάσουμε κάποιες πτυχές της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και για την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων σε σχέση με νέες δράσεις διαπεριφερειακής-διασυνοριακής συνεργασίας. Παρά το γεγονός ότι θα ήταν ανακρίβεια ίσως να λέγαμε ότι οι πολιτικές αυτές, ή “μέσα” περιφερειακών πολιτικών, έχουν αναπτυχθεί μόνο και μόνο στα πλαίσια της διαπεριφερειακής-διασυνοριακής συνεργασίας, εν τούτοις στα πλαίσια αυτής κατέχουν ένα πολύ σπουδαίο ρόλο. Είδαμε ήδη ότι η μέριμνα για τις ΜΜΕ, αλλά και οι δράσεις για ανάπτυξη υποδομών, έχουν κεντρικό ρόλο στις πολιτικές διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας. Αυτό θα φανεί και με όσα στοιχεία ακολουθήσουν, όπου θα δούμε όχι μόνο τη στενή σχέση ανάμεσα στη μέριμνα για τις ΜΜΕ και την ανάπτυξη των δικτύων, αλλά και δράσεις για αυτές (ΜΜΕ και διευρωπαϊκά δίκτυα) καθαρά διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας.

ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Την πολιτική της ευρωπαϊκής Ένωσης για τις ΜΜΕ θα πρέπει να την δούμε σαν ένα κομμάτι πολιτικής της τόσο για τη συνολική βιομηχανία, όσο και για την ανάπτυξη της απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας, αλλά και για την εν γενεί αποτελεσματικότητα της ενιαίας αγοράς. Έτσι με δεδομένο ότι η ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας είναι πίσω σχετικά με τις ΗΠΑ, αλλά και την Ιαπωνία τις τελευταίες δεκαετίες, ειδικά σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, ερευνάς και ανάπτυξης, αλλά και με δεδομένη μια υπερπροσφορά που υπάρχει στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, με αποτέλεσμα κάθε μεγένθυσης της αγοράς να συνοδεύεται από αύξηση αργού παραγωγικού δυναμικού και όχι παραγωγικότητας, είναι υπαρκτός ο κίνδυνος από τη μια να δυσχεραίνεται η θέση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας (και ΜΜΕ) στο διεθνές σκηνικό και από την άλλη όσα οφέλη υπάρχουν, στα πλαίσια της κοινής αγοράς, τελικά να ανακατανέμονται υπέρ των ήδη ισχυρών μηχανισμών (κρατών ή επιχειρήσεων³¹).

Σαν απάντηση σε αυτών τον κίνδυνο, η Ε.Ε. έχει από πολλά χρόνια υιοθετήσει μια πολιτική υποστήριξης των λιγότερο δυνατών, αλλά περισσότερο ευέλικτων σχηματισμών και επιχειρήσεων, αυτών των ΜΜΕ, προσπαθώντας κατ' αρχήν να δημιουργήσει το πλαίσιο εκείνο μέσα από κοινοτικές διαρθρωτικές πολιτικές που θα κάνει το έδαφος πρόσφορο για ενώσεις, συνεργασίες, συγχωνεύσεις και ελεύθερη εγκατάσταση αυτών στο Ευρωπαϊκό έδαφος.

Πέρα από Αυτό, η Ε.Ε. έχει επανειλημμένως αναγνωρίζει το θεμελιώδη ρόλο των ΜΜΕ για την ανάκαμψη της απασχόλησης στα πλαίσια της Ε.Ε., αλλά και της συνολικότερης ανάπτυξης στον κοινοτικό χώρο. Πράγματι, ο ρόλος των ΜΜΕ επιχειρήσεων προβάλλει όλο και πιο δυναμικά σαν ένας πρωταρχικός παράγοντας ανάπτυξης και απασχόλησης, που όμως χρειάζεται πολύ μεγάλη βοήθεια προκειμένου να ενδυναμωθεί και να επιτρέψει την επιβίωση και την συνεργασία των επιχειρήσεων αυτών.

Είναι ενδεικτικό ότι στην Ε.Ε λειτουργούν 17 εκ. ΜΜΕ (με λιγότερο από 250 υπάλληλους), αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 70% της απασχόλησης, 50% των επενδύσεων και 60% του πλούτου της.

Αναγνωρίζοντας όλα αυτά, η Ε.Ε. τον Ιούνιο του 1994 εγκρίνει ολοκληρωμένο πρόγραμμα υπέρ των ΜΜΕ και της βιοτεχνίας με σκοπό να συγκεντρώσει σε ένα γενικό και συνεκτικό πλαίσιο όλες τις δράσεις που έχουν αναληφθεί για τις ΜΜΕ (πολυετές πρόγραμμα υπέρ των επιχειρήσεων) και να προτείνει νέες δράσεις για την ανάπτυξη τους (σε κοινοτικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο). Τα μέτρα είναι βραχυπρόθεσμα (φορολογικές ελαφρύνσεις κ.λπ.) και μακροπρόθεσμα (ανάπτυξη ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων απασχόλησης). Και η προσπάθεια αυτή, αλλά και όλες όσες τα προηγούμενα χρόνια έχουν γίνει, αποβλέπουν στη συνεργασία μεταξύ των ΜΜΕ, αλλά και αυτών με τα κέντρα πληροφόρησης, για τη βελτίωση της λειτουργίας και αποτελεσματικότητας τους (π.χ. ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού, με νομική υπόσταση από το 1989, που έχει σκοπό να προωθήσει τη συνεργασία κοινοτικών επιχειρήσεων). Εξάλλου η ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών και πληροφόρησης, κατά ένα μεγάλο μέρος έχει σαν σκοπό να συμβάλλει στην καλύτερη εξυπηρέτηση των ΜΜΕ (σε όρους μεταφοράς και προσβάσεις σε κέντρα εμπορίου, πληροφόρησης και συνεργασίας) Όπως θα δούμε αργότερα.

Πέρα όμως από τις γενικές ενέργειες υπέρ των ΜΜΕ, έχουμε και ορισμένες με καθαρά διαπεριφερειακό χαρακτήρα οι οποίες είναι στην ουσία καινοτόμες ενέργειες που αποβλέπουν στην οικονομική ανάπτυξη μεταξύ των επιχειρήσεων, των υπηρεσιών και των περιφερειών, με

προτεραιότητες στην τοπική ανάπτυξη και την ανταλλαγή εμπειριών. αυτές είναι⁵³:

- Η δημιουργία και η δράση των Ευρωπαϊκών Κέντρων επιχειρήσεων και Καινοτομίας (Ε.Κ.Ε.Κ.) που πρωτοξεκίνησαν το 1984. Μέχρι τώρα έχουν ιδρυθεί 84 Ε.Κ.Ε.Κ. τα οποία με τις ολοκληρωμένες δράσεις τους έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη ή δημιουργία 6000 καινοτόμων επιχειρήσεων και 26000 άμεσων θέσεων απασχόλησης. Στη δράση αυτή κυρίαρχο ρόλο έχει η ενίσχυση της εταιρικής σχέσης (δημόσιου – ιδιωτικού τομέα) με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ οικονομικών φορέων και τοπικών αρχών.

- Τη δημιουργία, το 1994, του EBN (European Business Network) και τη σύμβαση διαχειρίσεις της επιτροπής με το δίκτυο Αυτό, το οποίο συγκεντρώνει 100 Ε.Κ.Ε.Κ. με σκοπό την προώθηση διεθνικής συνεργασίας μεταξύ αυτών και των πελατών της (ΜΜΕ δηλαδή) Όπως και την τελειότητα του χαρακτήρα και της οργάνωσης των Ε.Κ.Ε.Κ. αυτών. Στα Ε.Κ.Ε.Κ. έχουν μάλιστα προστεθεί και νέες αρμοδιότητες που συνίστανται τόσο σε πρότυπα πειραματικά έργα όσο και στη χορήγηση κεφαλαίων εκκίνησης, για την βοήθεια των ΜΜΕ.

Επίσης, σε περιφερειακή κλίμακα έχουμε μια συντονισμένη προσπάθεια (που μάλιστα είχε λάβει τη μορφή πειραματικού δικτύου οκτώ περιφερειών για την περίοδο 1994 – 1995) με σκοπό να έρθουν σε επαφή επιχειρήσεις, ερευνητικά κέντρα και τοπικές αρχές των περιφερειών με σκοπό την προώθηση της ερευνάς και καινοτομίας.

Τέλος, όλες οι δράσεις της περιόδου 1992 – 93 έχουν οδηγήσει σε μια στρατηγική η οποία, βασισμένη στο στόχο της τοπικής ανάπτυξης δίνει έμφαση στην εταιρική σχέση και στην προτεραιότητα που πρέπει να δίνεται στο ενδογενές δυναμικό των περιφερειών, κατά την διαδικασία εκπονήσεις πειραματικών έργων.

Στα πλαίσια της προώθησης της εταιρικής σχέσης (μεταξύ ΜΜΕ και τοπικών αρχών) έχουμε συναντήσεις, στα πλαίσια της Europartenariat (συνεργασία επιχειρήσεων προς όφελος της περιφερειακής ανάπτυξης), μεταξύ ΜΜΕ από διαφορετικές περιφέρειες που μπορούν έτσι να αναζητούν εταίρους για την εκπόνηση προγραμμάτων από όλη την κοινότητα. Αυτό λαμβάνει χώρα από το 1988 και έχουν χορηγηθεί ποσά ύψους 5,5 εκ. ECU ενώ έχουν γίνει 60000 επαφές επιχειρήσεων με συμμετοχή τουλάχιστον 15000 μικρών επιχειρήσεων. Το αποτέλεσμα ήταν 1000 περίπου συμφωνίες συνεργασίας.

Επίσης από το 1994 έχουμε δράσεις επιμόρφωσης αλλά και χρηματοδότησης καινοτόμων σχεδίων για ΜΜΕ (δράση Euroleader), ενώ οι δράσεις αυτές συμπληρώνονται με ολοκληρωμένα προγράμματα

ανάπτυξης, ανταλλαγής εμπειριών και ενημέρωσης σε τοπική κλίμακα. αυτό γίνεται κυρίως μέσα από την Directoria, όπου κάθε χρόνο, από το 1993, 600 διευθυντικά στελέχη ΜΜΕ και υπεύθυνων τοπικών αρχών έρχονται σε επαφή με σκοπό τη συνεργασία και ανάπτυξη μέσω ανταλλαγής εμπειριών.

Άλλες ενέργειες και εξελίξεις που δείχνουν την μέριμνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις ΜΜΕ, αλλά και που προωθούν τη συνεργασία, βασιζόμενες πάντα στο πνεύμα της Λευκής Βίβλου για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση είναι οι εξής³⁴:

- προώθηση της συνεργασίας των ΜΜΕ μέσω του BC - NET (Business Cooperation Network), ένα δίκτυο συνεργασίας επιχειρήσεων με 400 μέλη, από όλες τις περιφέρειες.

- Η δημιουργία του BRE (Bureau de Rapprochement des Entreprises – Γραφείο Προσέγγισης επιχειρήσεων), που έχει σαν σκοπό την ανάπτυξη επαφών μεταξύ επιχειρήσεων από 60 χώρες.

- Η δράση EUROMANAGEMENT, που έχει σαν σκοπό την υποστήριξη των επιχειρήσεων και τη βελτίωση της ποιότητας διαχειρίσεις τους. Το 1994 μόνο δόθηκαν συμβουλές σε 842 επιχειρήσεις μέσα από υπηρεσίες ειδικευμένων συμβούλων.

- Η υποστήριξη σε πληροφορίες των ΜΜΕ μέσω του EIC (European Information Centre), με 200 εγκαταστάσεις στην Ευρώπη.

- Η ανάληψη πρότυπης δοκιμαστικής δράσης το 1994 για τα προβλήματα των μικρών βιοτεχνικών επιχειρήσεων στις μεθοριακές ζώνες, και προοπτικές ενίσχυσης της συνεργασίας.

- Η δράση COMMERCE 2000, μια δράση συνεργασίας μεταξύ εμπορικών ΜΜΕ μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών και κατάρτισης σε θέματα διαχείρισης (και μετά το 1994).

Η ευρωπαϊκή Επιτροπή ως προς τη χάραξη της πολιτικής για τις ΜΜΕ βασίζεται κυρίως σε ένα στατιστικό μέσο (“οι επιχειρήσεις στην Ευρώπη”) και στις εργασίες μιας ειδικής υπηρεσίας (“Ευρωπαϊκό παρατηρητήριο για τις ΜΜΕ”)

Πέρα από όλα αυτά, η Ε.Ε. με ανακοινώσεις της στηρίζει συνεχώς τις ΜΜΕ (π.χ., ανακοίνωση της επιτροπής στις 28-10-1994 για παροχή χρηματοδοτικών ευκολιών σε αυτές), ενώ για όλα τα προγράμματα, δράσεις κ.λπ., είτε αναφέρθηκαν είτε όχι, που αποβλέπουν στην ανάπτυξη των μικρών επιχειρήσεων στις υποβαθμισμένες περιοχές του κοινοτικού χώρου, η Ε.Ε θα δαπανήσει 1 δις. ECU για την περίοδο 1994 – 1999.

Τα θετικά τώρα οφέλη που πηγάζουν από τις ενέργειες αυτές, στη συντριπτική τους πλειοψηφία καινοτόμες (βασισμένες σε πειραματικά έργα, δίκτυα και δράσεις), τόσο για την πρώτη περίοδο ανάληψης

κοινοτικής δράσης (1989 – 1993) με συγκεκριμένα προγράμματα και χρηματοδοτήσεις, όσο και για τη δεύτερη περίοδο (1994 – 1999) θεωρούνται οι εξής³⁵:

- Η ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και μάλιστα από “κάτω προς τα άνω”, δηλαδή μέσω της συμμετοχής και δικτύωσης φορέων βασισμένων στο πρότυπο της ενδογενούς ανάπτυξης (ΜΜΕ, τοπικές – περιφερειακές αρχές, υπηρεσίες).

- Ενδυνάμωση της διαπεριφερειακής συνεργασίας που αποσκοπεί στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.

- Διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και διάχυση αυτών πέρα από τα στενά και τοπικά όρια.

- ανάπτυξη συνεργασίας με άξονες την καινοτομία και ανταλλαγή εμπειριών.

- Ενεργός συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ενίσχυση των ΜΜΕ και της τοπικής ανάπτυξης.

Όπως είδαμε λοιπόν, και μέσα από τις δράσεις που περιγράψαμε, αλλά και μέσα από τα αναμενόμενα και πραγματοποιηθέντα θετικά αποτελέσματα, υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στις διαπεριφερειακές – διασυνοριακές δράσεις και πολιτικές συνεργασίας και στην πολιτική για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Και αυτό, γιατί σχεδόν όλες οι προοπτικές και πρακτικές αυτών των μορφών συνεργασίας (τοπική ανάπτυξη, ανταλλαγή εμπειριών, οικονομική βελτίωση των υποβαθμισμένων περιφερειών, διάχυση καινοτομίας κ.λπ.) περνάνε μέσα από τη λειτουργία και παρουσία των ΜΜΕ, οι οποίες είναι ένα ζωντανό στοιχείο κρίσιμης σημασίας, όχι μόνο για την “επιβίωση” ή ανάπτυξη σε τοπικό – περιφερειακό επίπεδο, αλλά και για όλη τη λειτουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς, αφού τόσο τα οικονομικά στοιχεία που συνδέονται μ’ αυτές, αλλά και οι δυναμικές που περικλείουν, τις αναδεικνύουν σε κοινωνικό-οικονομικούς παράγοντες ύψιστης σημασίας. Γι’ αυτό άλλωστε και η κοινοτική προσοχή είναι τόσο μεγάλη για τις ΜΜΕ, Όπως επίσης και οι προσπάθειες για βοήθεια, και με δεδομένη την κατάσταση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας για την οποία η Ε.Ε. και πάλι, σαν Σημαντικό μέσο προώθησης της ανταγωνιστικότητας της καθορίζει τη συνεργασία με Ιαπωνία και ΗΠΑ (δράσεις επιστημονικής συνεργασίας στα πλαίσια της κοινωνίας της πληροφόρησης ή πολιτικές τυποποίησης, κατά τα διεθνή πρότυπα, βασισμένες όμως πάντα σε αύλα αποτελέσματα, Όπως τεχνολογία, ανθρώπινοι πόροι κ.λπ.³⁶). μέσα από αυτό το πλαίσιο προκύπτουν – δια στόματος Ευρωπαϊκής Ένωσης – και οι προοπτικές βελτίωσης των δράσεων για ΜΜΕ και τοπική ανάπτυξη και καινοτομία στην περίοδο 1995 – 1999.

Έτσι, πολύ συνοπτικά, τα σημεία τα οποία επιδέχονται βελτίωση μετά την εμπειρία των πρώτων χρόνων είναι το ποιοτικό περιεχόμενο στις νέες δράσεις και η μεγαλύτερη ενσωμάτωση αυτών στις περιφερειακές κοινοτικές πολιτικές (με σκοπό τη μεγαλύτερη αξιοποίηση καινοτόμων ενεργειών και διαπεριφερειακής συνεργασίας), η μείωση του διασκορπισμού (γεωγραφική και χρονική) των ενεργειών που είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της διάδοσης αυτών και τη μείωση της ανεργίας μεταξύ φορέων και αρχών, Όπως επίσης και οι τρόποι διαχείρισης των ενεργειών με σκοπό τη μείωση της πολυπλοκότητας και ενίσχυση της σαφήνειας ως προς την εκπόνηση και εκτέλεση τους³⁷.

Τέλος, η ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια μέσω συστηματικής διεξαγωγής διαγωνισμών για την επιλογή και ανάθεση των έργων είναι επιτακτική.

ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Ο σχεδιασμός, ανάπτυξη και υλοποίηση διευρωπαϊκών δικτύων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι μια βασική προτεραιότητα αυτής, τόσο για την υλοποίηση του στόχου της κοινής αγοράς όσο και για την πλήρη εκμετάλλευση από όλους τους πολίτες, επιχειρήσεις, οικονομικούς παράγοντες, τοπικούς και περιφερειακούς φορείς, των πλεονεκτημάτων της εσωτερικής αγοράς. Η σημασία τους έχει αναγνωριστεί τόσο στο πρόγραμμα της Λευκής Βίβλου το 1993 (σαν μια από τις προτεραιότητες που αυτή περιλαμβάνει) όσο και από τη συνθήκη του Μάαστριχ, όπου γίνεται ξεχωριστά λόγος για τις προτεραιότητες που πρέπει να δοθούν στην ανάπτυξη τους.

Η ανάπτυξη των δικτύων αναφέρεται σε δυο κύριους άξονες: Ο ένας είναι ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών και ενέργειας με σκοπό την κατασκευή καινούργιων δικτύων στους τομείς αυτούς, αλλά και διασύνδεση τους με τους ήδη υπάρχοντες σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, και ο άλλος τομέας είναι η ανάπτυξη δικτύων πληροφοριών και επικοινωνιών με σκοπό την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφόρησης και της εξασφάλισης πρόσβασης σε υπηρεσίες από όλους τους ενδιαφερόμενους (φορείς, επιχειρήσεις κ.λπ.³⁸).

Η σημασία των διευρωπαϊκών δικτύων, αυτών των υποδομών, μεταφορών, πληροφορικής και ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς αφού δίνουν μια νέα διάσταση σ' αυτήν παίζοντας βασικό ρόλο στην ανάπτυξη θέσεων απασχόλησης (κυρίως μέσω καλύτερων υπηρεσιών στις ΜΜΕ, αλλά και αποκέντρωσης της οικονομίας), στη μείωση της περιφερειακής θέσης των απομακρυσμένων περιοχών (καλύτερη πρόσβαση στο κέντρο της ευρωπαϊκής οικονομίας) ιδιαίτερα και μέσα από το ολοένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον σε διεθνές επίπεδο (σχέσεις με χώρες της Αν. και Κεντρικής Ευρώπης και χώρες της Β. Αφρικής), όπου τα δίκτυα θα συνεισφέρουν στην καλύτερη ανάπτυξη σχέσεων – όλων των ειδών – με τις χώρες αυτές.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας Ήδη – Όπως είπαμε – αναγνωρίσει την ανάπτυξη και τον ρόλο των διευρωπαϊκών δικτύων σαν ζωτικής σημασίας για τον Ευρωπαϊκό χώρο, ανέθεσε το Δεκέμβριο του 1993 στην Επιτροπή τον συντονισμό και την επίβλεψη δυο ομάδων υψηλού επιπέδου, οι εργασίες των οποίων (και τα αποτελέσματα αυτών)

αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές της δραστηριότητας της Ε.Ε. για την ανάπτυξη των δικτύων, οι οποίες παρουσιάστηκαν το 1994 (στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Κέρκυρα³⁹).

Οι ομάδες αυτές είναι η ομάδα CHRISTOPHERSEN, υπεύθυνοι για το συντονισμό στην εφαρμογή των δικτύων μεταφορών και ενέργειας, και σε δεύτερη φάση στον τομέα του περιβάλλοντος, και η ομάδα BANGEMAN, που αποτελείται από προσωπικότητες στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και είναι υπεύθυνοι για τα μέτρα και τις υποδομές που απαιτούνται στον τομέα αυτό σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Τα αποτελέσματα και τις εξελίξεις των εργασιών αυτών των ομάδων θα εξετάσουμε πιο αναλυτικά, αφού όμως πρώτα αναφέρουμε ότι την εύθιγη για την δημιουργία και ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων εξακολουθούν να έχουν οι εθνικές κυβερνήσεις και οι φορείς που εμπλέκονται (π.χ. ιδιωτικές εταιρίες). Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπογραμμίζεται σαν αυτός του “συντονιστή” και διαμεσολαβητή της συνολικής προσπάθειας, με κύριους άξονες δραστηριότητας τους εξής⁴⁰:

- συντονισμό των εργασιών των κρατών – μελών.
- συντονισμό και διευκόλυνση των επαφών μεταξύ χρηστών, βιομηχανιών και άλλων φορέων.
- δημιουργία κοινών πρότυπων για την εξασφάλιση συμβατότητας και δυνατότητα άμεσης διασύνδεσης των δικτύων μεταξύ τους (π.χ. στον τομέα των τηλεπικοινωνιών).
- Πρωτοβουλίες πολιτικής για βελτίωση της εσωτερικής αγοράς σε ορισμένους τομείς.
- Ενθάρρυνση επενδυτών του ιδιωτικού τομέα για συμμετοχή σε εργασίες ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δεικτών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι “πολιτικές” αυτές είναι πολιτικές υποστήριξης χωρίς να περιλαμβάνουν χρηματοδοτική εγγύηση από την πλευρά της Ε.Ε..

Όσον αφορά στο τελευταίο αυτό θέμα (δηλαδή τη χρηματοδότηση) στις 2 Μαΐου του 1994 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία καθορίζονται οι γενικοί κανόνες χρηματοδότησης των διευρωπαϊκών δικτύων. Η κοινοτική συνδρομή αναφέρεται σε όρους συνεισφοράς σε μελέτες σκοπιμότητας, επιδοτήσεων επιτοκίου, εγγυήσεων δανείου, ή και συγχρηματοδοτήσεις έργων. Με νέα ανακοίνωση στις 15 Ιουνίου περιγράφονται οι διαδικασίες και δυνατότητες χρηματοδότησης των δικτύων, ενώ ένα μεγάλο πόσο χρημάτων θα διαθέσει το νεοϊδρυθέν (14 Ιουνίου 1994) Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων. Συνολικά η Ε.Ε. θα παράσχει 20 δις. ECU ανά έτος μέσα από τον προϋπολογισμό της, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή

από αλλά είδη δανειακών κεφαλαίων. Σημαντικό τέλος είναι να πούμε ότι ξεχωριστή σημασία κατά την εκπόνηση του δικτύου δίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος, γι' αυτό άλλωστε έχουμε και διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της ομάδας CHRISTOPHERSEN στο θέμα αυτό⁴¹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι εμφανής ασφαλώς ο χαρακτήρας διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας στο θέμα των δικτύων, αφού τόσο ο χαρακτήρας πολλών από αυτά (διασυνοριακά σχέδια), αλλά και η σημασία τους και ο ρόλος που προβλέπεται να επιτελέσουν τα καθιστά απαραίτητα για την ανάπτυξη συνεργασίας σε διασυνοριακό – διαπεριφερειακό επίπεδο, τόσο από την άποψη των πραγματοποιούμενων έργων υποδομής (βελτίωση προσπελασιμότητας ανάμεσα σε γειτονικές περιφέρειες) όσο και από την άποψη της ανάπτυξης της κοινωνίας των πληροφοριών (διάδοση τεχνολογίας, καινοτομίας, υπηρεσιών προς ΜΜΕ κ.λπ.).

Βλέπουμε λοιπόν, και θα δούμε αμέσως μετά πιο αναλυτικά, την ασάφεια των στόχων διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας, Όπως έχουμε εξετάσει μέχρι τώρα, με το ρόλο που τα διευρωπαϊκά δίκτυα πρέπει να επιτελέσουν.

ΔΙΚΤΥΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ.

Η σχεδίαση και ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα των μεταφορών, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική που ακολουθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα αυτό, Όπως και από τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ενότητα.

Έτσι, παρατηρούμε ότι η ζήτηση στον τομέα των μεταφορών (Αγαθών και προσώπων) έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. αυτό προκύπτει σαν αποτέλεσμα τόσο της πορείας προς την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς (άρση κάθε μορφής φραγμού στη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών, ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίου), Όπως και της ανάπτυξης σχέσεων με τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης, της διευρύνσεις πρόσφατα της Ε.Ε. με τρία νέα μέλη κ.λπ.

Είναι ενδεικτικό ότι στη Δυτική Ευρώπη η μεταφορά εμπορευμάτων αυξήθηκε κατά 50% μεταξύ του 1970 και του 1989, ενώ σήμερα ανέρχεται (στο σύνολο της κοινότητας) περίπου σε 1000 δις. τόνους ανά χιλιόμετρο. Αντίστοιχη αύξηση έχει σημειωθεί και για τη μεταφορά επιβατών. Σύμφωνα μάλιστα με εκτιμήσεις για τη δεκαετία του '90 η μεταφορά επιβατών και Αγαθών θα συνεχίσει να αυξάνεται με ρυθμούς 2 – 4% για την πρώτη κατηγορία και 5% για τη δεύτερη, ετησίως. τελικά προβλέπεται ότι μέχρι το τέλος 2000 οι μεταφορές Αγαθών και επιβατών θα έχουν διπλασιαστεί σε σχέση με το 1975⁴².

Και αυτά τα στοιχεία, αλλά και ορισμένα αλλά οικονομικής υφής αριθμός θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος που δημιουργείται από την ανάπτυξη υποδομών δείχνουν το σημαντικό ρόλο αλλά και τις αναγκαιότητες για τα δίκτυα υποδομών στον τομέα των μεταφορών (θαλάσσιων, εναέριων και χερσαίων). Αυτή η ανάγκη γίνεται ακόμα πιο επιτακτική από το γεγονός ότι ο κύριος όγκος των μεταφορών (επιβατών, αγαθών) όλων των ειδών συγκεντρώνεται στον κεντρικό πυρήνα του ευρωπαϊκού χώρου, με αποτέλεσμα την επιδείνωση της συμφόρησης στα αστικά κέντρα των περιοχών που περιλαμβάνουν, από τις περιοχές του Λονδίνου, Ρήνου – Ρουρ, Μιλάνου, Μαδρίτης. Στις περιοχές αυτές η κατάσταση φτάνει πλέον σε συνθήκες κορεσμού, ενώ η βελτίωση της κατάστασης μέσω ανάπτυξης περαιτέρω υποδομών (αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι κ.λπ.) γίνεται δύσκολη έως αδύνατη εξαιτίας χρηματοοικονομικών δυσκολιών που σχετίζονται με το κόστος ανάληψης από τα εθνικά κράτη τέτοιων πρωτοβουλιών.

Από την άλλη πλευρά η κατάσταση αυτή επιτείνει την άνιση σχέση κέντρου περιφέρειας, αφού μεγαλώνει τη δυσκολία πρόσβασης σε

απομονωμένες περιφέρειες της Ευρώπης. Εδώ, παρατηρούμε ότι και οι επενδύσεις στις απόκεντρες αυτές περιοχές σε έργα υποδομής δεν είναι σε αρκετά καλό επίπεδο, σαν αποτέλεσμα προβλημάτων που έχουν να κάνουν με την ύπαρξη φυσικών εμποδίων (π.χ. Πυρηναία), με την έλλειψη πρόσβασης στις περιοχές αυτές και εξαιτίας της δυσκολίας υπολογισμού των κερδών των επιδοτήσεων σε απομονωμένες περιφέρειες, αυτά τα αποτελέσματα (Όπως και η αναμενόμενη ανάπτυξη) θα είναι μακροπρόθεσμα και επομένως οι αποδόσεις των έργων υποδομής δεν είναι τόσο άμεσες και “χειροπιαστές” Όπως στην περίπτωση των αστικών κέντρων (όπου η συμφόρηση αντικατοπτρίζει άμεσα τη ζήτηση).

Το ζήτημα αυτό, της περιθωριακής δηλαδή θέσης ορισμένων περιφερειών εξαιτίας αδυναμιών στο σύστημα μεταφορών και στις ανάλογες υποδομές, κάνει ακόμα πιο επιτακτική την ενασχόληση της Ε.Ε. με την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων. Επίσης είναι φανερό και γενικά παραδεκτές οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις τόσο για την παραγωγή, διανομή των προϊόντων τους αλλά και για την ελεύθερη χωροθέτηση τους και γενικά “δικτύωση” τους στην αγορά, εφ’ όσον δεν εξυπηρετούνται από ένα κατάλληλο μεταφορικό δίκτυο.

Η πολιτική της Ε.Ε για το θέμα των μεταφορών, συνίσταται στη σφαιρική αντιμετώπιση του προβλήματος μεταφορών, με σεβασμό προς το περιβάλλον, το οποίο να χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο ασφάλειας τόσο για τους χρηστές, όσο και για τους εργαζόμενους στον τομέα αυτό. Τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν αυτήν την προσπάθεια είναι η ασφάλεια των μεταφορών και η ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων, σε στενή σχέση με την ανάπτυξη και διάδοση νέων τεχνολογιών (τηλεματικής) που θα χρησιμοποιούνται για την καλύτερη λειτουργία του δικτύου μεταφορών.

Προς την κατεύθυνση αυτή (τη χρήση νέων τεχνολογιών), η Ε.Ε. ενέκρινε το νέο πλαίσιο ερευνάς και τεχνολογικής ανάπτυξης για την περίοδο 1994 – 1998, στο οποίο προβλέπεται ότι μέσω και του Κοινού κέντρου Ερευνών (Κ.Κ.Ερ.) και των οκτώ ινστιτούτων του, θα υπάρξει δραστηριότητα σε πολλούς τομείς στην ερευνά και ανάπτυξη (π.χ. τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών, περιβάλλον, βιοτεχνολογία κ.λπ.) ανάμεσα σε αυτούς και στις μεταφορές (και συνακόλουθα έχουμε έγκριση προγράμματος ερευνάς και τεχνολογίας ύψους 240 εκ. ECU για το θέμα των μεταφορών, για την περίοδο αυτήν, σε τομείς Όπως η στρατηγική, η έρευνα, οι σιδηροδρομικές μεταφορές, αεροπορικές, θαλάσσιες, ποτάμιες, ολοκληρωμένες αλυσίδες μεταφορών⁴³).

Η πολιτική της Ε.Ε., όσον αφορά στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, σε άμεση συνάρτηση με αυτά που αναφέραμε, επικεντρώνεται σε 4 στόχους⁴⁴.

- Τη δημιουργία όρων ανταγωνιστικότητας και στον τομέα αυτόν (με το εξωτερικό) μέσω ταχύτερων, ασφαλέστερων και φθηνότερων μεταφορών και μέσων απόκτησης υποδομών κατά τα πρότυπα των μεγάλων βιομηχανικών χωρών.

- Ενίσχυση διασυνδέσεων και προσπελασιμότητας με τις πιο απομακρυσμένες περιφέρειες και τις αραιοκατοικημένες περιοχές της υπαίθρου.

- Την αναζήτηση των καλύτερων συνδυασμών μέσων μεταφοράς με τελικό σκοπό μια ποιότητα διαχείρισης του χώρου και με τις λιγότερο περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις.

- Σύνδεση με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσόγειου για την τόνωση ανταλλαγής και επέκτασης του οικονομικού χώρου.

Σαν αποτέλεσμα αυτών των στόχων, η Ε.Ε. Ήδη από την περίοδο 1989 – 1993 διαθέτει ποσά μέσω των διαρθρωτικών ταμείων για επενδύσεις σε οδικές αρτηρίες, για επενδύσεις στο τρένο υψηλής ταχύτητας (TGV) στην Ισπανία, για σιδηροδρομικές υποδομές στην Ελλάδα, Πορτογαλία, Βόρειο Ιρλανδία και για επενδύσεις σε αεροδρόμια. Το 1990 το Συμβούλιο Υπουργών μεταφορών προχώρησε στην υιοθέτηση ενός τριετούς οικονομικού προγράμματος για την προτεραιότητα των υποδομών στο εσωτερικό της κοινότητας (ύψους 328 εκ.ΕCΥ).

Μέσα σε όλον αυτό τον προγραμματισμό, ξεχωριστή θέση κατέχει η δημιουργία υποδομών μεταφορών υψηλής ταχύτητας που, σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είναι επιβεβλημένη για τη μείωση του χρόνου μεταφοράς προσώπων και εμπορευμάτων, σαν ζωτικό στοιχείο για την άμεση εξυπηρέτηση και καλή λειτουργία των επιχειρήσεων⁴⁵.

Έτσι, το 1990 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έδειξε ευνοϊκή στάση για τα σχέδια σιδηροδρομικών δικτύων υψηλής ταχύτητας, ένα περίγραμμα σχεδίων του οποίου βλέπουμε στον επόμενο πίνακα (Όπως πιστεύεται ότι θα λειτουργεί το 2010).

Τα αποτελέσματα των εργασιών της ομάδα CHRISTOPHERSEN για τον τομέα των μεταφορών, μεταφράζονται σε ένα κατάλογο 11 αρχικά και στη συνέχεια 14 σχεδίων, που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κέρκυρας, το 1994, εξέδωσε βάση της έκθεσης που συνέταξε η ομάδα αυτή.

Με κριτήρια όπως η εξαιρετική διάσταση, το κοινό ενδιαφέρον, η οικονομική βιωσιμότητα, η ύπαρξη δυνατοτήτων για ιδιώτες επενδύτες και η ταχύτητα υλοποίησης τους, τα σχέδια αυτά εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Έσπεν (1994) και περιλαμβάνουν:

συνδυασμένες μεταφορές Βορρά – Νότου, τρένα μεγάλης ταχύτητας (Παρίσι, Βρυξέλες, Κολωνία, Άμστερνταμ, Λονδίνο κ.λπ.).

Σε συνάρτηση με τις παραπάνω δραστηριότητες, στις 7 – 4 – 1994 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου για τη δημιουργία ενός διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών⁴⁶. Αυτό το δίκτυο προβλέπεται να ενσωματώσει όλα τα δίκτυα υποδομών μεταφορών, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα πολλαπλό δίκτυο (έως το 2010), με σκοπό τη βελτιστοποίηση της χρησιμοποίησης των μέσων μεταφοράς και την παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό το δίκτυο υπολογίζεται ότι θα περιλαμβάνει 58000 χλμ. Οδικού δικτύου, 70000 χμ. σιδηροδρομικού δικτύου, 12000 χμ. εσωτερικού πλωτού δικτύου, διαδρόμους και τερματικούς σταθμούς συνδυασμένων μεταφορών και 250 αερολιμένες, Όπως Επίσης και λιμάνια και συστήματα διαχείρισης και έλεγχου της κυκλοφορίας. Το σημαντικό εδώ είναι ότι αυτό το πλαίσιο δράσης απευθύνεται όχι μόνο στις εθνικές αρχές, αλλά και στις περιφέρειες, ενώ η επένδυση υπολογίζεται σε 400000 ECU για τα επόμενα 15 χρόνια. εδώ, βασικό αποτέλεσμα θεωρείται η ωφελεία για τις ΜΜΕ, από την ύπαρξη ενός τέτοιου δικτύου, αφού αυτές θα έχουν μείωση του κόστους και αύξηση της ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας από την χρήση των υποδομών αυτών.

Επίσης, στα σχέδια αυτά κεντρικό ρόλο έχει η επιλογή διασυνοριακών σχεδίων, ιδίως με χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και χώρες της Λεκάνης της Μεσόγειου, όπως επίσης και η χρήση (εκτός των παραδοσιακών υποδομών) συνδυασμένων μέσων υψηλής τεχνολογίας για τη στήριξη των επιχειρήσεων (Όπως είδαμε πιο πριν).

Στις 26 – 6 και στις 21 – 12 του 1994 η Επιτροπή αποφάσισε τη χρηματοδοτική ενίσχυση ύψους 200 εκ. ECU για 68 - σχέδια Κοινού ενδιαφέροντος και μελετών σκοπιμότητας, τα μισά και πλέων από τα οποία προορίζονται για σιδηροδρομικές και συνδυασμένες μεταφορές.

Επίσης, σε μια πρόταση για ανάπτυξη διασυνοριακών δικτύων έργων υποδομής (εντός και εκτός κρατών – μελών), η Επιτροπή όρισε 26 σχέδια τα οποία και βλέπουμε στην επόμενη σελίδα. είναι από τα πρώτα έργα ανάπτυξης του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών με προτεραιότητα στην οικονομική σημασία των περιφερειών, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, το όφελος για τη βιομηχανία κ.λπ.

Ασφαλώς οι ενέργειες της επιτροπής επεκτείνονται και στους τομείς των εναέριων, ποτάμιων και θαλάσσιων μεταφορών, όπου επίσης έχουμε οδηγίες, καταστατικές διατάξεις και προγράμματα (π.χ. πρόγραμμα “προοπτικές της πολιτικής αεροπορίας στην Ευρώπη”) που επεκτείνονται και σε συμφωνίες και με άλλες χώρες (π.χ. πρωτοβουλία των Άλπεων:

συνεργασία της Ε.Ε. με Ελβετία για τις οδικές και αεροπορικές μεταφορές).

Ένα σχέδιο δικτύων μεταφορών (οδικό), όπως προβλέπεται να είναι μέχρι το 2000, βλέπουμε στον πίνακα της επόμενης σελίδας. Τέλος, στις 11 Μαρτίου 1994 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε την καθιέρωση μιας πανευρωπαϊκής πολιτικής μεταφορών. Η πρόταση αυτή παρουσιάστηκε στη δεύτερη πανευρωπαϊκή διάσκεψη μεταφορών (14 – 16 Μαρτίου 1994) στην Κρήτη, όπου επισημάνθηκε για μια ακόμη φορά η ανάγκη ύπαρξης πλαισίου για τις μεταφορές και την ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος και συνεργασίας με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Αξονας του BRENNE (σιδηροδρομική σύνδεση μέσω Άλπεων)	VIOD	10000
Παρίσι – Βρυξέλλες – Κολωνία – Άμστερνταμ – Λονδίνο (PBCAL) τρένο υψηλής ταχύτητας	B	2500
Παρίσι – Βρυξέλλες – Κολωνία – Άμστερνταμ – Λονδίνο (PBCAL) τρένο υψηλής ταχύτητας	N	2100
Παρίσι – Βρυξέλλες – Κολωνία – Άμστερνταμ – Λονδίνο (PBCAL) τρένο υψηλής ταχύτητας Λονδίνο – πρόσβαση σήραγγας υπό τη Μάγχη	UK	3900
Τρένο υψηλής ταχύτητας: Μαδρίτη – Βαρκελώνη – Ιερπινιαν	E/F	6800
Διάπλους FEHMAN BELT σταθερή ζεύξη μεταξύ Δανίας και Γερμανίας εκτιμώμενο κόστος κατασκευής για τη σήραγγα / γέφυρα πρέπει να αποφασιστεί νέα κατασκευή ή αναβάθμιση της σιδηροδρομικής γραμμής (προκαταρκτική εκτίμηση δαπάνης 2 έως 4 δισεκ. Ecu)	DK/D	4500
Ανατολικό TGV τρένο υψηλής ταχύτητας Παρίσι Στρασβούργο	F	4000
Ανατολικό TGV τρένο υψηλής ταχύτητας Καρλσρούη – Φρανκφούρτη - Βερολίνο	D	8500
Ρότερνταμ – γραμμή BETUWE (Κολωνία – Φρανκφούρτη – Καρλσρούη Ελβετία – Ιταλία) (εκτίμηση δαπάνης για το τμήμα του διαδρόμου 9.6 δισεκατ. ECU)	NL	3100
0. Λυών – Τορίνο: τρένο υψηλής ταχύτητας / συνδυασμένες μεταφορές	D/(CH)VI	6200
1. Αστικές παρακάμψεις για διαδρόμους συνδυασμένων μεταφορών και επιλεγμένα ανάλογα έργα	F/I	3300
2. Αυτοκινητόδρομος Νυρεμβέργη – γερμανοσσεχικά σύνορα – Ιράγα	D/F/I/E	1000
3. Αυτοκινητόδρομος Βερολίνο – Βαρσοβία – Πολωνία – λευκορωσικά – σύνορα – (Μόσχα) νέα κατασκευή	D/(CZ)	3200
4. Αυτοκινητόδρομος Αθήνα – Πάτρα – Θεσσαλονίκη ελληνοβουλγαρικά σύνορα	D/(PL)	1500
5. Αυτοκινητόδρομος Λισσαβόνα – βαλαιοδολίδ (ισπανογαλλικά σύνορα)	GR	2000
6. Οδικός διάδρομος (Δουβλίνο) Holyhead μπερμιγγαμ – Κέιμπριτζ Felixstowe/Harwich – (μπενελουξ) κατά τμήματα	P/E	1000
7. Αυτοκινητόδρομος Μπάρι – Μπριντεζί	UK/(IRL)	1000
8. Σύστημα διαχειρίσεις οδικής κυκλοφορίας	I	1000
9. Νέο αεροδρόμιο Αθηνών (Σπάτα)	GR	2000
0. Σύστημα διαχειρίσεις της εναέριας κυκλοφορίας για την Ευρώπη CNS/ATM. Τουτό περιλαμβάνει επίσης το δορυφορικό σύστημα INMARSAT III (φορτία για σκοπούς ναυσιπλοΐας) και το συναφές Χερσαίο τμήμα	CE	8000
1. Διώρυγα Ρήνου – Ροδανού	F	2500
2. Διώρυγα βόρειου Σηκουάνα	F	1500
3. Εσωτερικές πλωτές οδοί: συνδέσεις μεταξύ Έλβα και Όδερου	D	600
4. Εσωτερικές πλωτές οδοί: αναβάθμιση Δούναβη – τμήμα μεταξύ Straubing και Vishofen	D	700
5. Σύστημα διαχειρίσεις της κυκλοφορίας των σκαφών στα κοινοτικά ύδατα	CE	1000
5. Πολύτροπο σύστημα εντοπισμού του στίγματος μέσω δορυφόρων	D/F+ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΥΠ.ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	1000

ΠΗΓΗ «ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ»

ΔΙΚΤΥΑ ΕΝΕΡΓΙΑΣ

Με την ολοκλήρωση της Ενιαίας αγοράς, η πρόσφορα και εξασφάλιση ενέργειας με καλύτερους όρους προς όλες τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται πιο επιτακτική. Η ισόρροπη λοιπόν αυτή κατανομή των ενεργειακών πηγών επιβάλλει την Ενίσχυση και ολοκλήρωση των δικτύων ενέργειας, με κύριους άξονες τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αεριού.

Ας δούμε όμως πρώτα μερικά στοιχεία για την κατανάλωση της ενέργειας στην Ε.Ε. το μισό περίπου της χρησιμοποιούμενης ενέργειας εισάγεται. Για τη δεκαετία που διανύουμε είχε προβλεφθεί ότι θα υπάρχει αύξηση περίπου 1% ετησίως στην κατανάλωση ενέργειας. Με μια όμως πρόβλεψη για πτώση της εγχώριας παραγωγής ενέργειας κατά 4%, αλλά και με δεδομένη τη δομή της ζήτησης για ενέργεια από την Ε.Ε. (π.χ. εισαγωγές πετρελαιοειδών από χώρες του Νότου) και από διάφορους τομείς (μεταφορές, βιομηχανία κ.λπ.), υποστηρίζεται τι η εξάρτηση της Ε.Ε. από το εξωτερικό τείνει να διευθυνθεί (για θέματα προμήθειας ενέργειας). Αυτό προκύπτει και από την αύξηση – γενικά – της κατανάλωσης και από την περιορισμένη κοινοτική παραγωγή ορυκτών καύσιμων, αλλά και από τον περιορισμένο χαρακτήρα των αποτελεσμάτων των τεχνολογιών ανανεώσιμης ενέργειας. Ενώ αντίθετα, οι προοπτικές στη ζήτηση υπογραμμίζουν τη μεγαλύτερη ανάγκη γεωφυσικού αεριού (που πλεονεκτεί απέναντι στον άνθρακα ως προς την περιβαλλοντική προστασία), αύξηση ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας και πετρελαίου (με παράλληλη μείωση παραγωγής πετρελαίου στο εσωτερικό της Ε.Ε.⁴⁷). Αν σε αυτές τις προοπτικές προστεθούν και οι ανάγκες ενεργειακής κατανάλωσης των χωρών της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης, τότε καταλαβαίνουμε την ανάγκη για ανάπτυξη και αλληλοσύνδεση δικτύων διανομής ενέργειας.

Έτσι, με βάση αυτή τη διαγραφόμενη κατάσταση, η πολιτική της Ε.Ε. για τα δίκτυα ενέργειας και μεταφοράς αυτής, επικεντρώνεται στους ακόλουθους στόχους⁴⁸:

- βελτίωση της ανταγωνιστικότητας,
- βελτίωση της ασφάλειας ανεφοδιασμού,
- μείωση του κόστους με τη χρησιμοποίηση των καλύτερων υφισταμένων δυνατοτήτων,
- Ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Αυτοί οι στόχοι είναι σε άμεση συνάρτηση με τη δημιουργία της Ενιαίας αγοράς, η οποία θα αυξήσει τον ανταγωνισμό και θα επιτρέψει μια πιο ορθολογική κατανομή των ενεργειακών πόρων με αποτέλεσμα τη μείωση των τιμών για καταναλωτές και παραγωγούς. Γι' αυτό και η σχεδίαση δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αεριού πρέπει να γίνει με βάση

τους παραπάνω στόχους, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι όλες οι περιφέρειες (και οι πλέων απομακρυσμένες) θα συμμετέχουν στα οφέλη των δικτύων αυτών.

Μέσα από αυτό το κλίμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί απαραίτητη τη συνεργασία με τους κύριους παραγωγούς ενέργειας και με σκοπό τη συνεργασία με τις χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης και την πρώην Σοβιετική Ένωση. Είναι χαρακτηριστικό εξάλλου ότι η διακρατική σύνδεση ενεργειακών υποδομών έχει αρχίσει να γίνεται πριν την έναρξη της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων και τις αλλαγές στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Όπως είπαμε, δυο προτεραιότητες κυριαρχούν όσον αφορά στην ανάπτυξη δικτύων ενέργειας: τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και τα δίκτυα φυσικού αερίου. Στα πρώτα, σημαντικός στόχος θεωρείται η Σύνδεση δικτύων μεταξύ τους, ώστε να υπάρχει μεταφορά ηλεκτρικής από περιοχές με πλεόνασμα σε περιοχές με έλλειμμα, να γίνει καλύτερη χρήση παραγωγικού δυναμικού και να ανακοπεί ο κορεσμός σε κεντρικές περιοχές της Ε.Ε..

Για τα Δευτέρα, σημαντικός στόχος θεωρείται η κατασκευή διευρωπαϊκών αγωγών φυσικού αερίου, έτσι ώστε να αυξηθεί η οικονομική ασφάλεια της Ε.Ε., που τώρα εξαρτάται πολύ από εισαγωγές από τη Β. Θάλασσα, τη Ρωσία και την Αλγερία. Επίσης, τα διευρωπαϊκά δίκτυα φυσικού αερίου θα ανοίξουν και δρόμους συνεργασίας με τις χώρες που παράγουν αέριο.

Πιο αναλυτικά, τα σχέδια ανάπτυξης των δικτύων ενέργειας αναφέρονται στην έκθεση της ομάδας CHRISTOPHERSEN, που, όπως έχουμε δει, είναι επιφορτισμένη με τις εργασίες για τον τομέα της ενέργειας. Βάσει των αποτελεσμάτων της έκθεσης αυτής, καθορίστηκαν 10 σχέδια προτεραιότητας από τα κράτη – μέλη, τα οποία είναι τα εξής⁴⁹:

- Σχέδια Ηλεκτρικής Διασύνδεσης: Ιταλία – Ελλάδα, Γαλλία – Ιταλία, Γαλλία – Ισπανία, Ισπανία – Πορτογαλία και ηλεκτρικές διασυνδέσεις στη Δανία μεταξύ ανατολικού και δυτικού τμήματος της χώρας αυτής.

- Σχέδια Διασύνδεσης Φυσικού Αερίου: Ελλάδα, Πορτογαλία (ανάπτυξη δικτύου φυσικού αερίου στις χώρες αυτές), Ισπανία, Πορτογαλία, Αλγερία – Μαρόκο – Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία - Λευκορωσία - Πολωνία - Ευρωπαϊκή Ένωση

Σύμφωνα με την επιτροπή, τα σχέδια αυτά κοινού ενδιαφέροντος θα πρέπει να χαρακτηρίζονται (Σύμφωνα και με τις κατευθυντήριες γραμμές δράσης) από οικονομική βιωσιμότητα και θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό πλαίσιο για την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας μέσω τεχνικών, διοικητικών, νομικών και χρηματοδοτικών μέτρων, ενώ

είναι χαρακτηριστικό ότι έτυχαν της αποδοχής της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και της Επιτροπής των Περιφερειών.

Επίσης, και εδώ διαπιστώνουμε το περιεχόμενο διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας μια και τα σχέδια αυτά (Κοινού ενδιαφέροντος όπως είπαμε) βασίζονται αλλά και προωθούν τη διακρατική συνεργασία και τη συνεργασία διάφορων περιφερειών (εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης) για να γίνει εφικτή η υλοποίησή τους

Η ανάπτυξη των δικτύων πληροφοριών (πληροφορική τεχνολογία και τηλεπικοινωνία) είναι βασικός παράγοντας και προτεραιότητα για τη δημιουργία της μελλοντικής Ευρωπαϊκής κοινωνίας της πληροφόρησης. Η Λευκή Βίβλος φέρνει στο προσκήνιο επίσης την κοινωνία της πληροφόρησης, της οποίας ο σκελετός αποτελείται από ένα δίκτυο προηγμένων τεχνολογιών και υπηρεσιών πληροφόρησης και επικοινωνίας σαν ένα μέσο που μπορεί να οδηγήσει στη σταθερή οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη.

Πράγματι, τα οφέλη από τη “δικτύωση” των πληροφοριών και επικοινωνιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται να είναι πολλά. Πρώτα από όλα θα βελτιώσουν την πρόσβαση των περιθωριακών περιφερειών στα κέντρα ανάπτυξης (στο θέμα των επικοινωνιών), ενώ οι επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σ’ αυτές δεν θα έχουν μειονεκτική θέση σε θέματα πληροφόρησης έναντι των άλλων, πιο κεντρικών.

Αντίστοιχες επιπτώσεις προβλέπονται για τις μεταφορές, όπου η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιακών δικτύων θα διευκολύνει την παροχή υπηρεσιών στον τομέα αυτό (κατάργηση ταξιδιών, επιχειρηματικών και άλλων, και αντικατάσταση του από τηλεματικές λειτουργίες), ενώ αντίστοιχα πλεονεκτήματα υπάρχουν σχεδόν για όλους τους τομείς (υγεία, με την παροχή υπηρεσιών μέσω βάσεων δεδομένων σε όλες τις απομακρυσμένες περιφέρειες, αστικοί φορείς, ΜΜΕ και επιχειρήσεις, με την πρόσβαση στα αποτελέσματα της τεχνογνωσίας και καινοτομίας και την καλύτερη δικτύωση τους και εξυπηρέτηση τους, αλλά και καλύτερη επικοινωνία με πελάτες, συνεργάτες κ.λπ.). Γενικά, εκτιμάται ότι η ανάπτυξη δικτύων πληροφοριών και επικοινωνίας, θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα για την άρση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω όλων των προηγούμενων εξελίξεων. Δεν πρέπει όμως να υπερεκτιμούμε τις επιδράσεις της σύγχρονης τεχνολογίας, αφού η μη προσεκτική και καλά σχεδιασμένη χρήση εμπεριέχει τον κίνδυνο μιας μεγαλύτερης συγκέντρωσης σε κεντρικές περιοχές των κέντρων λήψης αποφάσεων, σε βάρος των πιο απομακρυσμένων περιφερειών⁵⁰. Απαιτείται λοιπόν προσοχή στην ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων πληροφορίας και επικοινωνίας, αφού – ειδικά στην εποχή που ζούμε – είναι γνωστός ο σπουδαίος ρόλος της πληροφορίας και της πρόσβασης σ’ αυτήν, ειδικά για το περιβάλλον των επιχειρήσεων (μεγάλων και μικρομεσαίων).

Μέσα σε όλο αυτό το πλαίσιο, σημαντικό ρόλο παίζει ο ιδιωτικός τομέας (δυνάμεις της αγοράς και επιχειρήσεις) από την πίεση του οποίου

διαμορφώνεται και η κοινοτική πολιτική, η οποία επικεντρώνεται στις εξής προτεραιότητες για την ανάπτυξη των δικτύων⁵¹:

- ανάπτυξη των πληροφοριών τεχνολογιών (λεωφόρος πληροφοριών),
- εφοδιασμός του ευρωπαϊκού χώρου με διευρωπαϊκές υπηρεσίες πληροφορίας και επικοινωνίας,
- δημιουργία κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για τον τομέα αυτό,
- Ενίσχυση τεχνολογικής ανάπτυξης στον τομέα.

Προτεραιότητα δίνεται επίσης σε εφαρμογές της υψηλής τεχνολογίας, σε τομείς όπως η επαγγελματική ενασχόληση, η υγεία, η ενασχόληση, η ψυχαγωγία (π.χ. τηλεϊατρική, τηλεργασία, τηλεδιοίκηση κ.λπ.).

Ακόμα, σύμφωνα με τις αρχές (guidelines) της κοινοτικής πολιτικής για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας πληροφοριών, και οι ίδιες οι χώρες – μέλη πρέπει να αναπροσαρμόσουν τις αγορές τηλεπικοινωνιών τους, με την προοπτική μιας δημιουργίας ενός Διευρωπαϊκού Συστήματος τηλεπικοινωνιών⁵².

Τελικά, τα αποτελέσματα από την ανάπτυξη των δικτύων στους τομείς αυτούς αναμένεται να είναι Σύμφωνα με την Ε.Ε.:

- οικονομίες που ισοδυναμούν με το 4% του κύκλου εργασιών των ΜΜΕ,
- αλλαγές στα κριτήρια εγκατάστασης επιχειρήσεων και εργαζόμενων και αλλαγές στις συνθήκες εργασίας,
- μείωση των μετακινήσεων (φυσική κινητικότητα) με επέκταση όπως είδαμε και στον τομέα των μεταφορών.

Τα αποτελέσματα της ομάδας Bungeman, αρμοδίας για θέματα πληροφοριών και δικτύων επικεντρώνονται στην έκθεση που υπέβαλε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κέρκυρας (Ιούνιος 1994) με τίτλο “Η Ευρώπη και παγκόσμια κοινωνία πληροφοριών”. Εκεί προτείνεται ότι πρέπει να υπάρχει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις και τους μηχανισμούς της αγοράς μέσω ενεργειών που προωθούν την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα και το επιχειρηματικό πνεύμα. Έτσι, μπορούν να αναπτυχθούν νέοι καινοτόμοι τομείς οικονομίας που θα βοηθήσουν την ανάπτυξη μια ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς σ’ αυτούς τους τομείς. Συγκεκριμένες προτάσεις που προωθούν τη συνεργασία ιδιωτικού και δημόσιου τομέα (εταιρική σχέση) προτείνονται στην έκθεση αυτή, και τελικά εγκρίνονται 10 εφαρμογές με σκοπό την ανάπτυξη των δικτύων⁵³.

Επίσης, σημαντικό στοιχείο είναι ο σχεδιασμός (από τον Οκτώβρη του 1993 και στη συνέχεια με προτάσεις αποδοχής το 1994) ενός ψηφιακού δικτύου ενσωματωμένων υπηρεσιών (ISDN), ενός δικτύου που προωθεί δηλαδή την ανάπτυξη της κοινωνίας των πληροφοριών με σοβαρές ωφέλειες και θετικές επιπτώσεις για τις κοινοτικές επιχειρήσεις και τα δίκτυα πληροφοριών. Επίσης το 1994 εξεδίδονται και οι κατευθυντήριες γραμμές

για τη δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων τηλεματικής που προορίζονται για ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ διοικήσεων (IDA).

Αν θα θέλαμε να δούμε τις επιπτώσεις της προόδου ανάπτυξης των δικτύων αυτών στον Ευρωπαϊκό χώρο, για παράδειγμα, για τις ΜΜΕ, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι επιχειρήσεις (ιδίως οι ΜΜΕ) έχουν νέες ευκαιρίες ανάπτυξης μέσα από τις νέες υπηρεσίες και προϊόντα που προκύπτουν. Αυτό συμβαίνει μέσα από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους, των βελτιώσεων νέων προϊόντων τους, τη συνακόλουθη ελάττωση του κόστους παραγωγής και την ικανότητα για στρατηγική πληροφόρηση, σαν αποτέλεσμα της χρήσης νέων τεχνολογιών.

Επίσης, σημαντικότατος παράγοντας είναι ότι μέσω των δικτύων αυτών βελτιώνεται η σχέση των ΜΜΕ με τον δημόσιο τομέα, ένα παραδοσιακό πρόβλημα γι' αυτές, μέσω: 1) ελάττωσης γραφειοκρατίας, 2) καλύτερης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες, 3) καλύτερης πρόσβασης στις πληροφορίες μέσω της ηλεκτρονικής διάδοσης αυτών (electronic mail).

Σαν αποτέλεσμα της έκθεσης της ομάδας Bungeman, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα Πράσινο Βιβλίο, το οποίο αναφέρει τις αρχές ελευθέρωσης υποδομών των τηλεπικοινωνιών για την παροχή υπηρεσιών, καθώς οδηγίες και διατάξεις για τα θέματα επικοινωνιών (δορυφορικές, κινητές, τιμολόγια, υπηρεσίες κ.λπ.), στο οποίο αναγνωρίζεται και η σημασία των δικτύων που αναφέραμε ISDN. Επίσης, η έκθεση Bargeman συνιστά αναπροσαρμογή του κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η επέκταση της ευρωπαϊκής αγοράς χωρίς όμως επιβάρυνση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού⁵⁵.

Εδώ πρέπει να πούμε ότι και μέσα στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς που ενδυναμώνει τον ανταγωνισμό σε ένα τόσο δυναμικό τομέα όπως οι τηλεπικοινωνίες, αλλά και μέσα από τις συμμαχίες που διάφοροι τηλεπικοινωνιακοί οργανισμοί συνάπτουν για να ενδυναμώσουν τη θέση τους, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει ένα διττό ρόλο όσον αφορά στο κανονιστικό νομικό πλαίσιο του τομέα, που από τη μια μεριά προωθεί την απελευθέρωση και φιλελευθεροποίηση των συνθηκών αγοράς για την ενίσχυση του ανταγωνισμού και από την άλλη προωθεί τη θέσπιση κανόνων ανταγωνισμού (competition safeguards), που συνίστανται σε βασικές αρχές λειτουργίας των επιχειρήσεων, έτσι ώστε οι συμμαχίες, αλλά και η ευρύτερη λογική της λειτουργίας μεγάλων τηλεπικοινωνιακών οργανισμών, να είναι τελικά ανταγωνιστική και όχι κυριαρχική και απομυζητική έναντι άλλων εταιριών⁵⁶.

Προσπαθεί τελικά η Ε.Ε., μέσα από τα πλαίσια – νόμους, να επιτύχει μια ισορροπία μεταξύ ανταγωνισμού και συνεργασίας, καθώς οι συνθήκες

προσφοράς και ζήτησης στον τομέα αυτό (επέκταση σε παγκόσμιο επίπεδο των δραστηριοτήτων της για να ενδυναμώσουν τη θέση τους, αλλά και απαίτηση από τους χρήστες – πελάτες για συνεχή εξυπηρέτηση) είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε μια μονοπωλιακή κατάσταση με αρνητικά αποτελέσματα για τον ευρωπαϊκό ανταγωνισμό.

Έτσι, μέσα από το πλαίσιο αυτό, η φιλελευθεροποίηση, αλλά και η θέσπιση των “κανόνων του παιχνιδιού” είναι οι δυο βασικοί άξονες ρύθμισης στους οποίους η κοινοτική πολιτική (και κάτω από την πίεση των κανόνων της αγοράς όπως έχουμε πει) κινείται.

Για να επανέλθουμε στο θέμα των κοινοτικών ενεργειών, έχουμε να παρατηρήσουμε ότι έχουμε εκπόνηση προγραμμάτων και πρωτοβουλιών (RACE, TIDE κ.λπ.) που προωθούν τις εξελίξεις στους τομείς αυτούς (και τα οποία αναφέρονται σε ξεχωριστό σημείο), αλλά και άλλες δράσεις όπως στην εφαρμογή μέτρων που προωθούν τη διασυνοριακή τηλεργασία, τις δραστηριότητες τυποποίησης και επιδείξεις συστημάτων ψηφιακής τηλεόρασης. Επίσης έχουμε δράσεις που προωθούν τη βοήθεια για ΜΜΕ λιγότερο ευνοημένων περιφερειών ώστε να συμμετάσχουν στο 4^ο πλαίσιο για την Ε και ΤΑ, και άλλες δράσεις για την ενίσχυση της εξ’ αποστάσεως επιστημονικής συνεργασίας στην Κεντρική και Αν. Ευρώπη. Είναι ενδεικτικό ότι το 1994 υπολογίζονται σε 2000 οι επιστήμονες των χωρών αυτών που χρησιμοποιούν τα διεθνή δίκτυα πληροφόρησης. Επίσης το 1994 εκπονήθηκαν σχέδια και μελέτες για τις τηλεπικοινωνίες, με αποτέλεσμα να έχουμε 15 μελέτες σκοπιμότητας για τη χρησιμοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων επικοινωνίας μεγάλης ταχύτητας στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η δραστηριοποίηση στον τομέα της τηλεματικής σε σχέση με τις μεταφορές, όπου μόνο το 1994 έχουμε 66 σχέδια και 5 συνοδευτικά μέτρα (προϋπολογισμού 126 εκ. ECU) με σκοπό την ασφάλεια, την αποτελεσματικότητα και την ευνοϊκή περιβαντολλογική επίδραση των μεταφορών, ενώ αλλά 13-τέτοια-σχέδια--αναφέρονται σε εφαρμογές της τηλεματικής στη διαχείριση της εναέριας κυκλοφορίας⁵⁷.

Γενικά, το πεδίο της τηλεματικής στο 4^ο πρόγραμμα – πλαίσιο για την Ε και ΤΑ επεκτάθηκε σε όλα τα μέσα μεταφοράς για την περίοδο 1994 – 1999, κάτι που ήδη έχουμε δει στο αρμόδιο τμήμα για τον τομέα αυτό.

Θα κλείσουμε αναφέροντας κάποια στοιχεία που δείχνουν το χαρακτήρα των δράσεων στον τομέα της κοινωνίας των πληροφοριών ως τέτοιο που προϋποθέτει και ενισχύει τη συνεργασία (διασυνοριακή – διαπεριφερειακή – διακρατική).

Από τη μια πλευρά, έχουμε συνεχώς δράσεις που έχουν σαν σκοπό τη διάδοση της καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας μέσω των δικτύων πληροφόρησης (π.χ. πρόγραμμα Sprint). Έχουμε επίσης την επέκταση

δικτύου κέντρου διαμεταβίβασης VALUE (Valorization et Utilization pour l' Europe) το 1994, το οποίο είναι η προώθηση κοινοτικών δραστηριοτήτων Ε και ΤΑ και των αποτελεσμάτων της, και την ανάπτυξη, την ίδια χρονιά, της υπηρεσίας πληροφόρησης CORDIS (Communication Research and Development Information Service).

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα της κοινωνίας των πληροφοριών συνεργάζεται στενά με άλλες χώρες (Ιαπωνία, ΗΠΑ κ.λπ.), ενώ ειδικά για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σ. Ένωσης, έχουμε 42 σχέδια συνεργασίας στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, τηλεματικής και τεχνολογιών του γλωσσικού τομέα (0.5 εκ. ECU), πέρα από τη χρησιμοποίηση των δικτύων από επιστήμονες των χωρών αυτών, όπως αναφέραμε πριν (συμμετοχή τους στα εξειδικευμένα προγράμματα του 4^{ου} προγράμματος – πλαισίου για την Ερευνά και Τεχνολογική Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ – ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Η σημαντικότερη κοινοτική πρωτοβουλία για τη διασυνοριακή συνεργασία είναι το INTERREG (I, II), στο οποίο αναφερόμαστε σε ξεχωριστό τμήμα. Εδώ θα δούμε συνοπτικά κάποια άλλα προγράμματα και πρωτοβουλίες⁵⁸:

ECOS/OUVERTOURE

Είναι προγράμματα διαπεριφερειακής συνεργασίας που ξεκίνησαν το 1991. Αποτελούν δυο τμήματα του ίδιου προγράμματος με σκοπό την εξωτερική συνεργασία σε αποκεντρωμένη βάση. Ο σκοπός του προγράμματος είναι η παροχή βοήθειας σε λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, έτσι ώστε αυτές να αναπτύξουν συνεργασία με άλλους φορείς από χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης. Ο προϋπολογισμός για το ECOS/OUVERTURE ήταν την περίοδο αυτή 20 εκ. ECU (μέχρι το 1993 δηλαδή) και επιτεύχθηκε υλοποίηση 250 έργων συνεργασίας (με ποσά 60.000 – 120.000 ECU), με τη συμμετοχή 900 τοπικών αρχών και άλλων φορέων, τόσο κοινοτικών όσο και χωρών της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης. Το 1994 το πρόγραμμα χρηματοδοτείται και από το πρόγραμμα PHARE με 2 εκ. ECU, ενώ μια συμπληρωματική χρηματοδότηση 3 εκ. ECU επέτρεψε την επέκταση του για δεύτερη περίοδο (1994 – 99) και στην πρώην Σοβιετική Ένωση.

REGIS

Η πρωτοβουλία αυτή αφορά τις ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: τα Γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα, τα Κανάρια Νησιά, τη Μαδέρα και τις Αζόρες. Ο κύριος σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η διαφοροποίηση των οικονομιών των περιοχών αυτών και στην προώθηση της συνεργασίας – μέσω αυτής της διαφοροποίησης – τόσο μεταξύ τους όσο και με γειτονικές χώρες. Επίσης, σκοπός είναι και η βοήθεια προς αυτές έτσι ώστε να έχουν πρόσβαση σε

κοινοτικές αγορές, μειώνοντας έτσι την εξάρτηση τους από τις μητροπολιτικές χώρες. Για την περίοδο 1990 – 93, η πρωτοβουλία αυτή χρηματοδοτήθηκε με 200 εκ. ECU και το μεγαλύτερο μέρος προβλεπότανε για τη βελτίωση των υποδομών (λιμάνια και αεροδρόμια) των περιφερειών αυτών, ενώ αλλά μέτρα προέβλεπαν τη διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής, την ανάπτυξη τουρισμού και της βιοτεχνίας.

Για τη δεύτερη περίοδο 1994 – 99, οι στόχοι αυτοί παραμένουν και επεκτείνονται στην παγίωση δεσμών με την κοινότητα, στην πρόληψη φυσικών κινδύνων (ανάπτυξη δικτύου διανομής ενέργειας), στη συνεργασία μεταξύ των περιφερειών (και των ιδιαίτερα απομακρυσμένων), στην ενίσχυση των ΜΜΕ κ.λπ., ενώ η χρηματοδότηση θα είναι 600 εκ. ECU. Προβλέπεται Επίσης η χορήγηση δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, ενώ η πρωτοβουλία αυτή συνέβαλε στην ανάπτυξη των περιφερειών αυτών σε συνεργασία με τρία ειδικά προγράμματα (POSEIDOM, POSEIMA και POSEICAN).

PACTE

Το πρόγραμμα αυτό για τη διαπεριφερειακή συνεργασία, ξεκίνησε το 1990 (εκτός ΕΤΠΑ) με τη μορφή δυο ξεχωριστών υποπρογραμμάτων, ενώ το 1994 αναδιαρθρώθηκαν και επέτρεψαν σε φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης να αναπτύξουν την συνεργασία τους μέσω ανταλλαγής εμπειριών. Για την πρώτη περίοδο (έως το 1994) διατέθηκαν 33 εκ. ECU που αφορούσαν τη χρηματοδότηση 325 έργων, ενώ για κάθε ξεχωριστό έργο τα ποσά κυμάνθηκαν από 60-150000 ECU.

RECITE

Το πρόγραμμα αυτό, που επίσης αποσκοπεί στην διαπεριφερειακή συνεργασία, επέτρεψε (για την πρώτη περίοδο), μέσω χορηγήσεων 48 εκ. ECU τη δημιουργία 36 δικτύων συνεργασίας, με ποσά που κυμάνθηκαν από 300000 έως 2 εκ. ECU για κάθε έργο. Οι στόχοι είναι η συνεργασία σε ειδικά θέματα και στην οικονομική ανάπτυξη με σκοπό τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας και συνεργιών μεταξύ περιφερειών.

REGEN

Η πρωτοβουλία αυτή, για την πρώτη περίοδο, αποσκοπούσε στη προώθηση της δημιουργίας δικτύων μεταφοράς φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες, όπως επίσης και στις ιδιαίτερα απομακρυσμένες. Κυρίως αναφερόταν σε περιφέρειες χωρών όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιρλανδία, με χρηματοδοτήσεις 300 εκ. ECU για την περίοδο 1990 – 1993.

Την περίοδο αυτή, το REGEN αποτελούσε και συνέχεια της Κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG I, το δεύτερο μέρος της οποίας (INTERREG II) αποσκοπεί επίσης και στη συμπλήρωση των ενεργειακών δικτύων μαζί με δράσεις διασυνοριακής συνεργασίας, σαν συνέχεια των προγραμμάτων αυτών (INTERREG I και REGEN).

PHARE

Το PHARE, είναι ένα πρόγραμμα για συνεργασία με τρίτες χώρες, συνιστά την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια της Δύσης για την ενίσχυση των οικονομικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Ξεκίνησε το 1989 και αφορούσε αρχικά την Πολωνία και Ουγγαρία. Το πρόγραμμα αυτό ενισχύεται από το ΔΝΤ, τη Διεθνή Τράπεζα και τον ΟΟΣΑ, και αποσκοπεί στη βελτίωση της προσπελασιμότητας ανάμεσα στις οικονομίες, στη οικονομική αναδιάρθρωση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην επισιτιστική βοήθεια και στα προβλήματα του περιβάλλοντος. Σήμερα ο κύκλος των δικαιούχων χωρών έχει διευρυνθεί ώστε να περιλαμβάνει 11 χώρες, ανάμεσα στις οποίες όλες οι Βαλκανικές πλην της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Το πρόγραμμα χρηματοδοτεί δραστηριότητες που σχεδιάζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι επεμβάσεις όμως της οποίας περιορίζονται σε ένα ενδεικτικό σχέδιο σε συμφωνία με τις ενδιαφερόμενες χώρες.

Τέλος, το TEMPUS είναι ένα υποπρόγραμμα του PHARE που αφορά τη διαπανεπιστημιακή συνεργασία. Σε αυτό συνεργάζονται πανεπιστημιακές σχολές από όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες και ενισχύουν την κινητικότητα του επιστημονικού δυναμικού για τη μεταφορά εμπειρίας και γνώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Τα Βαλκάνια μπορούν να αποτελέσουν σήμερα ένα πεδίο ειρηνικής αναπτυξιακής δράσης, εφ' όσον βέβαια ξεπεραστούν τα εμπόδια που προέκυψαν από τον πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία – που επιτυχώς έλαβε τέλος, τα ψυχολογικά σύνδρομα της ψυχροπολεμικής περιόδου, καθώς και η απειρία των νέων πολιτικών ηγεσιών.

Πέρα βέβαια από αυτά, προβλήματα έχουν δημιουργηθεί από τις μη ελεγχόμενες ροές πληθυσμιακού δυναμικού, καθώς και οικολογικών και περιβαλλοντικών οχλήσεων που παρατηρούνται μεταξύ της Ελλάδας και των υπόλοιπων Βαλκανικών χωρών. Είναι χαρακτηριστική η απότομη αύξηση μεταναστευτικών ρευμάτων λόγω των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και αναδιαρθρώσεων, καθώς και των άλλων αναγκαίων αναπροσαρμογών, στις οποίες προβαίνουν τα καθεστώτα των βαλκανικών χωρών. Οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες από τα κύματα μεταναστών, κυρίως από την Αλβανία, είναι δεδομένες για τις παραμεθόριες περιοχές της χώρας μας. Από τη άλλη πλευρά η ρύπανση, που βέβαια δεν γνωρίζει σύνορα, αρχίζει να γίνεται σημαντικό στοιχείο στις σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των γειτονικών της χωρών, από τις οποίες πηγάζουν οι μεγάλοι ποταμοί που εκβάλλουν στο Αιγαίο.

Η βελτίωση αυτής της κατάστασης απαιτεί την ύπαρξη μιας σταθερής συνεργασίας μεταξύ των χωρών τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο η ανάληψη σοβαρών πρωτοβουλιών από τις εθνικές κυβερνήσεις δεν αρκούν για να καλύψουν όλο το φάσμα των τομέων και των αναγκών συνεργασίας στα κατώτερα επίπεδα. Με δεδομένο ότι σήμερα στην Ευρώπη η αυτοδιοίκηση έχει αναδειχτεί θεσμικά και ουσιαστικά σε πρωταγωνιστή της αναπτυξιακής διαδικασίας, η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στα Βαλκάνια και η συνεργασία στην περιοχή, με πρωταγωνίστρια την Ελλάδα, δεν είναι υλοποιήσιμη χωρίς την ύπαρξη δυναμικών τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών. Είναι σαφές λοιπόν, ότι ο νέος ρόλος της Αυτοδιοίκησης εκφράζεται κυρίως μέσα από τη δράση σε προγράμματα διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Για την άμβλυνση των διαφορών και τη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος συνεργασίας, έχουν γίνει κάποια βήματα με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και με στόχο την αμοιβαία συνεργασία των

Τοπικών Αυτοδιοικήσεων των βαλκανικών χωρών. Αποκορύφωμα των ενεργειών αυτών υπήρξε το συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στα πλαίσια του πολιτικού προγράμματος Balkan Cities Cooperation System (BALCICOS) που χρηματοδοτήθηκε από το ECOS⁵⁹. Μέσα από την εκδήλωση αυτή δημιουργήθηκε η Διαρκής Επιτροπή των Δήμαρχων των πρωτεύουσών των βαλκανικών χωρών, με σκοπό τη συνεχή ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών, πρόεδρος της οποίας ορίστηκε ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης.

Μια παρόμοια επιτυχής προσπάθεια για συνεργασία έγινε μέσω των εκπροσώπων Τύπου των βαλκανικών χωρών, η οποία, ύστερα από δυο συνέδρια στη Σόφια και τη Θεσσαλονίκη, οδήγησε στη δημιουργία του Διαβαλκανικού κέντρου Τύπου με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Με δεδομένο τα τελευταία χρόνια τον οραματισμό για την επανάκτηση από την Θεσσαλονίκη του μητροπολιτικού ρόλου για όλα τα Βαλκάνια, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι με την προνομιακή της θέση ως μοναδική πύλη της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Βαλκανικής και Κεντροανατολικής Ευρώπης και με το εξαιρετο λιμάνι της, γίνεται το κέντρο συνεργασίας των βαλκανικών χωρών σε όλους σχεδόν τους τομείς (οικονομικό, πνευματικό, πολιτιστικό) και σημείο αναφοράς για κάθε δραστηριότητα.

Η ιδιαίτερη συγκυρία να αποτελεί η Θεσσαλονίκη την πύλη της Ευρώπης προς τον Βορρά και το γεγονός ότι καθίσταται η έδρα πλήθους Διαβαλκανικών κέντρων, σε συνδυασμό με τη λειτουργία της ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, παρέχουν όλα τα εχέγγυα στην πόλη αυτή προκειμένου να συμβάλλει στην οικοδόμηση των νέων Βαλκανίων.

Ωστόσο, προκειμένου η Θεσσαλονίκη να ανακτήσει σε μεγάλο βαθμό το μητροπολιτικό της ρόλο στα Βαλκάνια και να συντελεστεί η ομογενοποίηση του Βαλκανικού οικονομικού χώρου, απαιτείται η συγκρότηση μιας σαφούς στρατηγικής η οποία θα πρέπει να βασίζεται στα εξής⁶⁰:

- Σχεδιασμός και υλοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων πρωτοβουλιών με αφετηρία τους φορείς της Θεσσαλονίκης, για την εγκατάσταση και ενίσχυση διασυνοριακών συνεργασιών στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό αντικειμένων και τομέων: Τοπική Αυτοδιοίκηση, κοινές επιχειρήσεις, απάλειψη νομοθετικών εμποδίων, κοινά πρότυπα υποδομών κ.λπ.

- Ενίσχυση όλης αυτής της προσπάθειας από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Κρίνεται απαραίτητη για την αποφυγή γραφειοκρατικών καθυστερήσεων η επιλογή τεχνικών λύσεων όπως η περιφερειοποίηση των πρωτοβουλιών, η ανάθεση έργων απευθείας στους πιο δραστήριους φορείς, καθώς και η αξιολόγηση όλων των σχεδίων που χρηματοδοτήθηκαν.

- Τέλος, κρίνεται απαραίτητη η υιοθέτηση της “βήμα – προς – βήμα προσέγγισης” αντί για την άμεση ενίσχυση μεγαλεπήβολων αλλά τεχνικά ανέτοιμων προτάσεων.

Μια σημαντική πρωτοβουλία μέσα στα παραπάνω πλαίσια έχει αναλάβει ο Δήμος Καλαμαριάς, ο οποίος μαζί με 12 άλλους ελληνικούς και 5 βουλγαρικούς Δήμους σχεδίασε και υλοποιεί από το Σεπτέμβριο του 1992 ένα πρόγραμμα ενταγμένο στα πλαίσια του INTEREG I, στη “Συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα Βαλκάνια”. Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Ελλάδας και Βουλγαρίας, καθώς και στη συνεργασία των επιχειρήσεων που λειτουργούν στις πόλεις του προγράμματος. Θα πρέπει να αναφέρουμε εδώ τη σημασία του παράγοντα “επιχειρηματικότητα” στη διασυνοριακή συνεργασία. Άλλωστε, στα πλαίσια του προγράμματος αυτού γινόταν την πρώτη μέρα κάθε συνάντησης ανάλυση του οικονομικού και παραγωγικού προφίλ της ευρύτερης περιοχής της φιλοξενούμενης πόλης και ανάλυση του νομικού καθεστώτος που διέπει τις επιχειρήσεις στη Βουλγαρία και Ελλάδα , με τελικό στόχο τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής συνεργασίας. Ο τελικός στόχος του προγράμματος ήταν η δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού διεύρυνσης της διασυνοριακής συνεργασίας σε όσο το δυνατόν περισσότερες πόλεις της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και όλων των Βαλκανίων.

Το πλήθος αυτό των πρωτοβουλιών δεν αφορά στους Δήμους που αναφέραμε, αλλά και άλλους ελληνικούς Δήμους που έχουν ενταχθεί στην κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG και αναλαμβάνουν από κοινού με άλλους Δήμους των Βαλκανίων – ακόμα και σε διμερές επίπεδο – δραστηριότητες σε όλους τους τομείς, που αφορούν στη διασυνοριακή συνεργασία. Αυτό που προέχει είναι να αποκατασταθούν οι σχέσεις μεταξύ των χωρών των Βαλκανίων, έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ειλικρινούς συνεργασίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Προσπαθώντας να διερευνήσουμε τη σχέση ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και την κοινοτική βαλκανική πολιτική, είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι η βαλκανική πολιτική της Κοινότητας, θα πρέπει να γίνει ένας από τους βασικούς άξονες πολιτικής της στο άμεσο μέλλον, έχοντας την ίδια βαρύτητα με τις πολιτικές που αφορούν τις χώρες της πρώην Αν. Ευρώπης.

Με δεδομένο ωστόσο ότι η Ελλάδα αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και στα Βαλκάνια, είναι η χώρα που οφείλει να διεκδικήσει ένα σοβαρό ρόλο κατά τη διαμόρφωση και την άσκηση της.

Η πλεονεκτική θέση της χώρας μας στο σύνολο της είναι προφανής. Βρίσκεται στο σταυροδρόμι μεταξύ τριών ηπείρων και είναι το μόνο κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που συνορεύει με κράτη της Βαλκανικής και που μπορεί να συντονίσει και να ενισχύσει κοινοτικές πρωτοβουλίες στην περιοχή. Η Ελλάδα παρουσιάζει ικανές προοπτικές να γίνει το κέντρο, ο πιο ισχυρός πόλος ανάπτυξης ενός ενιαίου Βαλκανικού οικονομικού χώρου.

Οι καλές σχέσεις που έχει διαμορφώσει με όλες τις Βαλκανικές χώρες για πολλά χρόνια, παρά τις δυσκολίες που έθετε η διαφορετική πολιτική Οργάνωση, καθώς και αυτό το ενδιαμέσης βιομηχανικής ανάπτυξης στάδιο που διανύει η ελληνική οικονομία, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν τη χώρα μας σε μια εύκολη και γρήγορη επέκταση των οικονομικών δραστηριοτήτων της στις Βαλκανικές χώρες.

Αντίθετα, η μεταβιομηχανική παραγωγική δομή των πιο αναπτυγμένων χωρών της Κοινότητας φαίνεται να συναντά μεγαλύτερες δυσκολίες στη βαλκανική αγορά, αφού το πρότυπο ζήτησης ανταποκρίνεται σε προγενέστερο επίπεδο αναγκών.

Οι δυνατότητες που διανοίγει η επέκταση οικονομικών δραστηριοτήτων στα Βαλκάνια είναι μεγάλες για τις βόρειες περιφέρειες της χώρας. Οι περιφέρειες αυτές είναι δυνατό να γνωρίσουν μια γρήγορη ανάπτυξη έτσι που να καλύψουν κατά ένα μεγάλο μέρος το κενό από τον εθνικό ή και τον κοινοτικό μέσο όρο.

Συνεπώς, με δεδομένη την προσπάθεια της Κοινότητας να ενισχύσει τη διασυνοριακή συνεργασία, η Ελλάδα οφείλει να προωθήσει τη συνεργασία της με άλλες Βαλκανικές χώρες. Η ανάπτυξη διμερών σχέσεων φιλίας και συνεργασίας είναι η καλύτερη προϋπόθεση για την επιτυχία και σε άλλα επίπεδα. Η ανάπτυξη της Βαλκανικής περιφερειακής συνεργασίας ως

διαδικασίας παράλληλης στη προσέγγιση των Βαλκανίων προς την Ευρώπη, θα ανταποκρινόταν στο οικονομικά συμφέροντα της σταθερότητας στην περιοχή. Για τη χώρα μας, μια τέτοια πολιτική θα της επέτρεπε να αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, καθώς και τον οικονομικό της δυναμισμό σε σχέση με τους γείτονες⁶¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ – ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εξετάζοντας την πολιτική της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας, το πρώτο πράγμα το οποίο παρατηρούμε είναι το περιβάλλον κάτω από το οποίο άρχισε να διαμορφώνεται και κάτω από το οποίο εξελίσσεται.

Έτσι, σαν τέτοια μπορούμε να ορίσουμε τη διαδικασία ολοκλήρωσης η οποία αναθερμάνθηκε και προχώρησε στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80, τόσο σαν αποτέλεσμα καθαρά οικονομικών παραγόντων (αναθέρμανση της Ευρωπαϊκής οικονομίας σε σχέση με τα χρόνια της κρίσης) όσο και σαν αποτέλεσμα της βούλησης τελικά των κρατών – μελών (αλλά και των δυνάμεων της αγοράς), που οδήγησαν στην υπογραφή της Ε.Ε.Π. για ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Η διαδικασία όμως αυτή για την ολοκλήρωση συνεχίζεται, τόσο με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και με την πορεία (η οποία έχει ήδη αρχίσει) για την εγκαθίδρυση της ΟΝΕ, του καταληκτικού δηλαδή σταδίου των εξελίξεων αυτών. Οι εξελίξεις – πλαίσιο στις οποίες αναφερόμαστε, έχουν σαν κυρίαρχα χαρακτηρίστηκα την παγκοσμιοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, τον αυξανόμενο ανταγωνισμό, την ανάγκη δημιουργίας θέσεων εργασίας και αντιμετώπισης της ανεργίας, τον αυξανόμενο ρόλο των επιχειρήσεων κ.λπ.. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με τις περιφερειακές ανισότητες, προέκριναν τη διαδικασία της λειτουργίας και ανάπτυξης και εφαρμογής αναδιανεμητικών μέσων (ταμεία κ.λπ.) με σκοπό την περιφερειακή – χωροταξική εναρμόνιση σε όλα τα επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό κ.λπ.).

Έτσι, και η συνεργασία (σε ενδοευρωπαϊκό επίπεδο) έχει θεωρηθεί σαν ένα από τα μέσα για την επίτευξη των ισορροπιών που απαιτούνται για την εύρυθμη λειτουργία του ευρωπαϊκού χώρου. Η διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία θεσπίστηκε σαν ειδική μορφή της ενδοευρωπαϊκής αυτής συνεργασίας, σε μια εποχή όπου η αλληλεξάρτηση των κρατών – μελών μεταξύ τους και ο ενδοευρωπαϊκός ανταγωνισμός, μέσα στο πλαίσιο που περιγράψαμε, είναι δυνατόν να εντείνει τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ανισότητες, ιδιαίτερα δυσχεραίνοντας τη θέση όσων “από την αφετηρία” βρίσκονται σε μειονεκτικότερη κατάσταση (π.χ., μεθοριακές περιφέρειες).

Αν θέλουμε να δούμε πως το πλαίσιο της ενιαίας αγοράς, σε συνδυασμό με οργανωμένες δράσεις συνεργασίας, μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα στη βελτίωση της θέσης συνοριακών περιφερειών, τότε μπορούμε να εξετάσουμε την περίπτωση δυο ολλανδικών περιφερειών, των Gelderland και Overijssel, οι οποίες βρίσκονται στη συνοριακή γραμμή με τη Γερμανία⁶².

Και οι δυο αυτές περιφέρειες, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, είχαν όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά συνοριακών περιοχών: ανεπαρκής ανάπτυξη υποδομών στο θέμα μεταφορών και της σύνδεσης γενικότερα με τις γειτονικές γερμανικές περιφέρειες όσο και με το εσωτερικό της χώρας, παραγωγή που κυριαρχείται από τον αγροτικό – γεωργικό τομέα, ανεργία, φθίνουσα πορεία βιομηχανικού τομέα κ.λπ. Η κατάσταση αυτή που ενισχύεται με τα στοιχεία γενικά χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης, ύπαρξη πρωτογενή τομέα σε κρίση και χαμηλή γενικά ανταγωνιστικότητα, θεωρείται ότι ήταν αποτέλεσμα της περιφερειακής τους θέσης και της θέσης τους σαν διασυνοριακές περιφέρειες. Θεωρούνταν μάλιστα οι λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες της ολλανδικής αλλά και της κοινοτικής επικράτειας, και όλα αυτά σε αντίθεση με την “καρδιά” του ολλανδικού χωρικού συστήματος, τη Randstad, που απολάμβανε μια υψηλού επιπέδου ανάπτυξη με συγκέντρωση δραστηριοτήτων όπως γραφεία διεθνών εταιριών, εταιρίες παροχής υπηρεσιών, εταιρίες και επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας κ.λπ., μια ανάπτυξη που μεταφράζεται σε συγκέντρωση του 80% των ξένων εταιριών, υπηρεσιών και εμπορίου.

Στα πρόσφατα όμως χρόνια (κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980), αλλά και πιο μετά, σημειώθηκε μια αλλαγή στην οικονομική θέση των περιφερειών αυτών, μια ανάκαμψη των οικονομιών τους, η οποία μεταφράστηκε σε δείκτες ανάπτυξης και απασχόλησης αρκετά υψηλούς. Αυτό έγινε μέσα από εξελίξεις όπως προσανατολισμός των περιφερειών αυτών σε τομείς βιομηχανικής ερευνάς και ανάπτυξης, ενίσχυση ΜΜΕ, αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα με την εφαρμογή βιοτεχνολογιών, και έναν γενικό προσανατολισμό σε τομείς μεταφορών, διανομής και εμπορίου. Θεωρείται ότι ένα μεγάλο μέρος αυτών των θετικών εξελίξεων οφείλεται σε μια εξάπλωση του οικονομικού πυρήνα της Grandstand, όπου, εκμεταλλευόμενες το νέο σκηνικό της ενιαίας ανοικτής πλέον ευρωπαϊκής αγοράς, πολλές εταιρίες της Grandstand μετακινήθηκαν (μέσω υποκαταστημάτων τους) σε περιφέρειες γύρω από αυτήν, επιφέροντας τα παραπάνω αποτελέσματα. Έτσι, οι περιφερειακές – συνοριακές περιοχές Cleveland και Overuse είχαν την ευκαιρία να αναπροσδιορίσουν τη θέση του και όντας πλέον σε ένα στρατηγικό “κεντρικό” σημείο του Ευρωπαϊκού χώρου, να χαράξουν τις στρατηγικές ανάπτυξης τους στο νέο Ευρωπαϊκό

πλαίσιο, με κύριους άξονες την οικονομική ανάπτυξη, την Οργάνωση του βιομηχανικού τομέα, την εκμετάλλευση δικτύων μεταφορών, μέσα από τη συνειδητοποίηση της νέας περιφερειακής τους θέσης και ταυτότητας, η οποία (και μέσα από συνδυασμένες δράσεις συνεργασίας) Προβλέπεται να τις καταστήσει “νέα” κέντρα οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων προς τη Γερμανία και τις Ανατολικές χώρες της Ευρώπης.

Το δεύτερο στοιχείο που έχουμε να επισημάνουμε μιλώντας για δράσεις διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας, είναι η “ενοποίηση” διαφορετικών τύπων πολιτικών ή μέσων και η χρησιμοποίηση τους κάτω από ένα κοινό στόχο (τη συνεργασία). Έτσι, βλέπουμε ότι δράσεις για την ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων, η δημιουργία συνθηκών απασχόλησης, η ενίσχυση των έργων υποδομής, οι κοινοί τόποι ανταλλαγής πληροφοριών για προγράμματα κ.λπ., έχουν μια κατεύθυνση και έναν προσανατολισμό αλληλοσυμπλήρωσης και εναρμόνισης των δραστηριοτήτων τους προς την εφαρμογή ολοκληρωμένων δράσεων διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας.

Μέσα από αυτό το πλέγμα, τα αναμενόμενα αλλά και τα πραγματοποιημένα αποτελέσματα, δεν είναι απλώς αυτά που φαίνονται με μια πρώτη μάτια (π.χ. η δημιουργία ενός οδικού έργου, η ενίσχυση ενός αριθμού ΜΜΕ μόνο). Τα αποτελέσματα επεκτείνονται σε πολλαπλά επίπεδα κοινωνικοοικονομικής ζωής και θέσης των περιφερειών, με κύριους άξονες την άρση των περιφερειακών ανισοτήτων και την χωροταξική εναρμόνιση των δραστηριοτήτων στην Ευρώπη. Έτσι, ανάμεσα από τις δράσεις αυτές (π.χ. δίκτυα) είναι δυνατόν να αλλάξει ο ρόλος κάποιων πόλεων ή περιοχών, να δοθεί μια νέα έμφαση στην κεντρικότητα αυτών (όπως είδαμε με το προηγούμενο παράδειγμα) και εν τέλει να αλλάξει όλος ο ευρωπαϊκός “χάρτης” δραστηριοτήτων και σχεδίων. Το παράδειγμα της γαλλικής πόλης Λιλής είναι αρκετά διαφωτιστικό⁶³. Έτσι, η σύνδεση με την πόλη Άαχεν επηρεάζεται άμεσα από τη μεθοριακή της θέση. Οι περιοχές που περικλείονται στο διάδρομο αυτό (Λίλλη – Άααχεν) περιλαμβάνουν πληθυσμό 9 εκ. ανθρώπων της Γαλλίας, του Λουξεμβούργου, του Βελγίου, της Γερμανίας (Κολωνία) κ.λπ. Η θέση όλων αυτών των περιοχών Βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση από το Παρίσι και τις Βρυξέλες, ενώ, όπως είπαμε, η μεθοριακή θέση ορισμένων από αυτές τις περιοχές και πόλεις (π.χ., Λίλλη, Άαχεν) κάνει την κατάσταση χειρότερη.

Όμως, μια αλλαγή αυτών των καταστάσεων αναμένεται να επέλθει με τη διαμόρφωση του TVG (σιδηροδρομικό δίκτυο υψηλής ταχύτητας που θα περνάει από Βρυξέλλες, Παρίσι, Κολωνία, Άμστερνταμ, Λονδίνο). Έτσι, αναμένεται οι μεθοριακές πόλεις να αποκτήσουν μια νέα κεντρικότητα και να ωφεληθούν από τις συνέπειες αυτής της σύνδεσης, ειδικά όσες έχουν

δυνατότητα μια καλής σύνδεσης με το δίκτυο αυτό. Τέτοιες είναι η Λίλλη, το Άααχεν, κυρίως όμως πρώτη θεωρείται ότι θα αφομοιώνει πιο εύκολα και γρήγορα τις θετικές συνέπειες, επειδή όντως έχει τη δυνατότητα μιας καλής σύνδεσης και προσπελασιμότητας με το νέο αυτό δίκτυο. Αντίστοιχα, στο διάδρομο Λίλλη – Άααχεν, όσα διαθέτουν μια καλή σύνδεση θα έχουν να απολαμβάνουν θετικότερα αποτελέσματα μεταφορών, επικοινωνιών και άρσης της απομόνωσης.

Βλέπουμε λοιπόν, πως ειδικότερες εκφάνσεις διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας (δίκτυα) επιδρούν στο χώρο και αλλάζουν τη χωροταξική δομή της υπάρχουσας κατανομής δραστηριοτήτων.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι δράσεις διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας προωθούν το “άνοιγμα” της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χώρες της Κεντρικής και Αν. Ευρώπης, της Λεκάνης της Μεσόγειου, της Β. Θάλασσας και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Πράγματι, τις εξελίξεις στις χώρες αυτές τις διαδέχτηκε μια αναπροσαρμογή των πολιτικών της Ε.Ε, που ενώ από τη μια επιθυμεί τη διεύρυνση, από την άλλη έχει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που η νέα κατάσταση δημιουργεί (π.χ. κίνδυνος αστάθειας ή κρίσεων στην Αν. Ευρώπη, διατάραξη της ευρωπαϊκής οικονομίας με τις στρατιές προσφύγων που τώρα εισρέουν από τις χώρες αυτές, γειτνίαση οικονομιών με μεγάλες διάφορες κ.λπ.). Αυτά τα προβλήματα είναι κοινά και για τις Αν. χώρες, αλλά και για τις χώρες της Μεσόγειου, όπου πέρα από τη δημογραφική εξάπλωση και την οικονομική στασιμότητα, έχουμε και προβλήματα πολιτικής φύσεως (π.χ. ισλαμισμός), αλλά και τους μετανάστες, θέματα που οπωσδήποτε με τον τρόπο τους προωθούν πιέσεις προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Έτσι, και για τα θέματα αυτά η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προκρίνει τη συνεργασία με αυτές τις χώρες αποσκοπώντας στην πιο ομαλή απορρόφηση των κραδασμών των πιο πάνω εξελίξεων και – ουσιαστικά – τείνει χείρα βοηθείας προς τις χώρες αυτές μέσα από χρηματοδοτήσεις που περιλαμβάνονται στα διάφορα προγράμματα.

Επίσης, σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι δράσεις διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας μέσα στο γενικότερο κλίμα απορύθμισης όχι μόνο της αγοράς, αλλά και του ρόλου των εθνικών πολιτικών και κεντρικών κυβερνήσεων που χαρακτηρίζει τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς, ενισχύουν την τοπική πρωτοβουλία, την τοπική ανάπτυξη και γενικά το ρόλο των τοπικών – περιφερειακών παραγόντων και πρωτοβουλιών με σκοπό την αντιμετώπιση των προβλημάτων και θεμάτων σε πιο κοντινό για τους πολίτες επίπεδο. Κυρίως οι δράσεις αυτές αποσκοπούν στο να φέρουν κοντά τοπικούς – περιφερειακούς φορείς διαφόρων κρατών, δίνοντας έτσι και το

στίγμα της νέας φιλοσοφίας που επικρατεί ως προς την ενίσχυση των τοπικών και την αποδέσμευση από την εθνική κυριαρχία.

Τέλος, θα αναφέρουμε ότι διερευνώντας τις πολιτικές διαπεριφερειακής – διασυνοριακής συνεργασίας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι (με βάση πάντα τους στόχους που χαρακτηρίζουν την περιφερειακή πολιτική, δηλαδή την οικονομική και κοινωνική Συνοχή και την ομοιόμορφη ανάπτυξη), αν και ο οικονομικός παράγοντας κάνει πάντα αισθητή την παρουσία του (π.χ., σκοπιμότητες για ενιαία αγορά από την πίεση των οικονομικών δυνάμεων), είναι ευχής έργο οι δράσεις αυτές της συνεργασίας να συνεχιστούν με μεγαλύτερη συμμετοχή και αποτελεσματικότητα, έτσι ώστε πραγματικά στα επόμενα στάδια της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης (ONE) να μην έχουμε το φαινόμενο της ανάπτυξης ενός ευρωπαϊκού χώρου δυο ταχυτήτων, με περιφέρειες που πλεονεκτούν και περιφέρειες που υστερούν στον “αγώνα” για την περιφερειακή εξισορρόπηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ INTERREG

Η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG εκφράζει την οριζόντια πολιτική της Κοινότητας για την ενίσχυση των παραμεθόριων περιοχών και ανάπτυξη της διασυνοριακής συνεργασίας. Αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της Κοινότητας για την πρώτη προγραμματική περίοδο 1989 – 1993.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι σε γενικές γραμμές αναπτυξιακοί και εστιάζονται⁶⁴:

Α. Στην υποβοήθηση των παραμεθόριων περιοχών προκειμένου να ξεπεράσουν τα προβλήματα απομόνωσης και περιφερειακότητας που τις χαρακτηρίζουν.

Β. Στην προώθηση δικτύων συνεργασίας εκατέρωθεν των συνόρων, με προοπτική σύνδεσης τους με ευρύτερα δίκτυα κοινοτικής κλίμακας, μετά την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

Γ. Στη στήριξη της προσαρμογής των εξωτερικών παραμεθόριων περιφερειών στο νέο πόλο τους ως συνοριακών περιοχών του ευρύτερου κοινοτικού χώρου.

Δ. Στη στήριξη της συνεργασίας με τρίτες χώρες που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα.

Ε. Στη μείωση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων.

Στ. Στην επιμόρφωση του εργατικού δυναμικού των συνοριακών περιοχών, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες αναπτυξιακές κατευθύνσεις.

Ζ. Στην αξιοποίηση προσανατολισμού και κινητοποίηση του υφιστάμενου ενδογενούς δυναμικού. Επιδιώκεται η ενεργοποίηση των περιφερειακών παραγωγικών συντελεστών, καθώς και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών.

Η. Στην αναβάθμιση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής σε προβληματικές ή ευπαθείς αγροτικές περιοχές, που αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού συνοριακού χώρου.

Η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG αποτελεί το πρώτο σημαντικό βήμα για την αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων των ζωνών που βρίσκονται στα εσωτερικά και εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.

Η πείρα που έχει αποκτηθεί από προηγούμενες προσπάθειες για την προαγωγή της διασυνοριακής συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

καταδεικνύει ότι γενικά είναι δυνατόν να γίνει διάκριση μεταξύ τριών τύπων ενεργειών:

Α. Από κοινού σχεδιασμός και εφαρμογή διασυνοριακών προγραμμάτων.

Β. Λήψη μέτρων για τη βελτίωση της διασυνοριακής και μεταξύ των παραμεθόριων περιοχών ροής πληροφοριών μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών, ιδιωτικών οργανισμών και εθελοντικών φορέων.

Γ. καθιέρωση συμμετοχικών, θεσμικών και διοικητικών δομών για την ενίσχυση και την προώθηση της συνεργασίας.

Οι προτάσεις που υποβάλλουν τα κράτη – μέλη και οι περιφερειακές και τοπικές αρχές για διασυνοριακή συνεργασία, πρέπει να αφορούν τους τρεις τύπους ενεργειών που προαναφέρθηκαν. Είναι Επίσης αναγκαίο να αναπτύσσουν τις στρατηγικές τους για συνεργασία, σε σχέση με αυτές τις ενέργειες. Αυτό βέβαια γίνεται κατά την κατάρτιση των προγραμμάτων που πρόκειται να υποβληθούν για έγκριση.

Σε ότι αφορά στις επιλέξιμες περιοχές του προγράμματος, αυτές περιλαμβάνουν όλες τις περιοχές κατά μήκος των εσωτερικών και εξωτερικών χερσαίων συνόρων της Κοινότητας (όπως χαρακτηρίζονται στο διοικητικό επίπεδο III της Ονοματολογίας Εδαφικών και Στατιστικών Μονάδων – NUTS III).

Κατά την υποβολή των επιχειρησιακών προγραμμάτων τα κράτη – μέλη θα πρέπει να επιλέγουν μια περιορισμένη αλλά εξισορροπημένοι σειρά μέτρων, στα οποία θα επικεντρώνεται η κοινοτική συνδρομή. Η επιλογή αυτή θα γίνεται από τον πίνακα μέτρων που είναι επιλέξιμα για συνδρομή βάσει της πρωτοβουλίας INTERREG. Ο πίνακας αυτός παρατίθεται στην επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Τα μέτρα αφορούν τόσο την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ εσωτερικών παραμεθόριων περιοχών όσο και τα εξωτερικά σύνορα. Τέτοιου είδους ενέργειες, στις οποίες είναι δυνατόν να δοθεί συνδρομή, είναι, για παράδειγμα, μέτρα για τη βελτίωση γεωργικών προϊόντων και μεθόδων, μέτρα γενετικής βελτίωσης και υγειονομικής προστασίας των ζώων, ενέργειες για την παροχή τοπικής ύδρευσης, αερίου και ηλεκτρισμού, για την προστασία περιβάλλοντος κ.λπ.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα INTERREG θα χρηματοδοτούνται από κοινού από τα κράτη – μέλη και από την Κοινότητα. Η συνολική συμβολή των διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο INTERREG κατά την περίοδο μεταξύ 1990 – 1993 εκτιμάται στα 800 εκ. ECU.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ INTERREG I ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1991 – 1994)

Προς άμβλυνση των μειονεκτημάτων των παραμεθόριων που προαναφέρθηκαν, απαιτείται πλέγμα μέτρων που συντίθεται από σκληρά έργα βασικής υποδομής, μέχρι μαλακές ενέργειες για την προβολή και κατάρτιση. Έργα της ευρείας αυτής γκάμας μέτρων εντάχθηκαν στο INTERREG. Ωστόσο η αποτελεσματικότητά τους σε μακροοικονομικά μεγέθη δεν μπορεί παρά να μετρηθεί λαμβάνοντας υπόψη τη συμπληρωματικότητά τους με αντίστοιχα προγράμματα του κοινοτικού πλαισίου Στήριξης και των λοιπών κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Βασικούς στόχους του προγράμματος αποτέλεσαν η άρση της απομόνωσης των περιοχών και ειδικότερα των νήσων, της Δυτικής Μακεδονίας, της Ηπείρου και Θράκης, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, η δημιουργία προϋποθέσεων διασυνοριακής συνεργασίας, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και τέλος η βελτίωση του επιπέδου τεχνικής υποδομής.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, η στρατηγική του προγράμματος επικεντρώνεται:

Α. στη βελτίωση της υποδομής και ειδικότερα της υποδομής μεταφορικών (οδικών, λιμενικών και αεροπορικών),

Β. στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων του τουριστικού τομέα (παράλιες, ορεινές περιοχές) και του πρωτογενούς τομέα (γεωργία), καθώς και η αναβάθμιση του επιπέδου επαγγελματικής κατάρτισης του εργατικού δυναμικού,

Γ. στη δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα μέσω της βελτίωσης των υποδομών και των μέτρων που αποσκοπούν στη διασυνοριακή συνεργασία.

Η στρατηγική για την πραγματοποίηση του προγράμματος υλοποιείται με τα παρακάτω πέντε υποπρογράμματα⁶⁵.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ I : Άρση της απομόνωσης.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ II : Αξιοποίηση ενδογενούς δυναμικού.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ III: Γεωργία και αγροτική ανάπτυξη.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ IV: επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση.

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ V : Εφαρμογή.

Τα πέντε αυτά υποπρογράμματα συνδυάζονται με άλλες συναφείς ενέργειες που εκτελούνται από το πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων και οι οποίες κατά ένα μεγάλο μέρος συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, είτε με την μορφή μεμονωμένων έργων, είτε υπό την μορφή

λειτουργικών προγραμμάτων (ΜΟΠ, ΠΕΠ, εκτός ποσόστωση, άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες κ.λπ.).

Όπως είδαμε, βασικό στόχο του προγράμματος αποτέλεσε η άρση της απομόνωσης με έργα βασικών υποδομών μεταφορών. Για πρώτη φορά εντάσσεται στο πρόγραμμα INTERREG μια στρατηγική για τη δημιουργία της Εγνατίας Οδού, δηλαδή ενός οδικού άξονα που θα ξεκινά από το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και θα απολήγει στο μεθοριακό σταθμό των Κήπων, στα σύνορα δηλαδή με την Τουρκία, και στο σταθμό του Ορμενιού, στα σύνορα με την Βουλγαρία, με προοπτική τον ευρύτερο παραευξείνιο χώρο. Πρόκειται για έναν άξονα 700 περίπου χιλιομέτρων του οποίου βέβαια το κόστος, που αγγίζει το τρισεκατομμύριο, δεν θα μπορούσε να καλυφθεί από το INTERREG⁶⁶. Σ' αυτό όμως εντάχθηκαν οι μελέτες όλων των τμημάτων του άξονα που θα πρέπει να κατασκευαστούν, καθώς επίσης και παρεμβάσεις σε τμήματα όπου υπήρχε πλήρης ετοιμότητα για την προώθηση των έργων. Επίσης, παρεμβάσεις προβλέφθηκαν στις αντίστοιχες πύλες εισόδου καθώς και σε λιμάνια που βρίσκονται σε κομβικά σημεία του εν λόγω άξονα, όπως τα λιμάνια Ηγουμενίτσας, Θεσσαλονίκης, Αλεξανδρούπολης και Καβάλας.

Τα ανωτέρω έργα και οι μελέτες βασικών υποδομών απορρόφησαν το μεγαλύτερο τμήμα των πόρων του προγράμματος (περίπου 76%). Είναι σκόπιμο εδώ να αναφερθεί ότι οι πόροι του προγράμματος για τους 22 νόμους ανέρχονταν περίπου στα 100 δις. για τρία χρόνια.

Τα έργα αυτά είναι τεράστιας εθνικής σημασίας με δεδομένο ότι καθίσταται δυνατή η σύνδεση του κοινοτικού χώρου με την Τουρκία μέσω της χώρας μας. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγονται καθυστερήσεις σε τελωνεία και αυξημένο κόστος λόγω τελών, όπως θα συνέβαινε με οποιαδήποτε άλλη διαδρομή μέσω βαλκανικών χωρών, η οποία θα ήταν και επικίνδυνη λόγω της επικρατούσας κατάστασης.

Τέλος, σε ότι αφορά στο στόχο της δημιουργίας προϋποθέσεων για διασυνοριακή συνεργασία, θα πρέπει να πούμε ότι στο πρόγραμμα συμπεριλήφθηκε ένα μικρό μέτρο με ενέργειες προς αυτήν την κατεύθυνση. Ωστόσο, το εν λόγω μέτρο ήταν περιορισμένο και περιέλαβε κυρίως ήπιες ενέργειες συνεργασίας με πιλοτικό χαρακτήρα.

Η περιορισμένη έκταση του εν λόγω μέτρου οφειλόταν στις εξής παραμέτρους, που ίσχυαν για την εκπόνηση του προγράμματος INTERREG I το 1990 – 1991:

A. Η έλλειψη πλήρως διαμορφωμένης πολιτικοοικονομικής κατάστασης στις γειτονέουσες χώρες.

B. Η έλλειψη πόρων και ενδιαφέροντος από την άλλη πλευρά των συνόρων.

Γ. Η έλλειψη εμπειριών σε θέματα διασυνοριακής συνεργασίας.

Δ. Η έλλειψη πραγματικού ενδιαφέροντος για υποβολή σημαντικών προτάσεων από τις δυνάμεις της αγοράς.

ΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟ INTERREG I ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα στο σύνολο της αποτελεί ειδική περιφέρεια σε σχέση με την υπόλοιπη κοινότητα. Αυτό οφείλεται στη γεωγραφική θέση σε σχέση με το κέντρο βάρους της Ε.Ε., αλλά και σε διάφορα συγκριτικά οικονομικά κριτήρια: π.χ., σημαντική υστέρηση στο επίπεδο ανάπτυξης του εθνικού εισοδήματος και στις οικονομικές και κοινωνικές υποδομές.

Η περιοχή την οποία καλύπτει το INTERREG στην Ελλάδα αποτελείται από 22 νόμους με συνολική έκταση 52.505 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Αυτά που αντιστοιχούν περίπου στο 40% της ελληνικής επικράτειας και στο 2.3% της επιφάνειας των 12 κρατών – μελών της ΕΟΚ το 1991. οι 22 νόμοι περιλαμβάνουν 3.092.883 κάτοικους οι οποίοι αντιπροσωπεύουν το 32% του ελληνικού πληθυσμού και το 1% του συνολικού πληθυσμού της ΟΝΕ.

Στην πρωτοβουλία INTERREG εντάχθηκαν οι νόμοι Έβρου, Ροδόπης, Ξάνθης, δράνας, καβάλας, Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Πέλλας, Σερρών, Φλώρινας, Καστοριάς, Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Κέρκυρας, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Δωδεκάνησου, Χανίων, Ρεθύμνης, Ηρακλείου, και Λασιθίου⁶⁷.

Είναι προφανές ότι οι νομοί του βόρειου ηπειρωτικού τμήματος της χώρας και τα ακραία ανατολικά Νησιά του αιγαίου, μαζί με την Κρήτη και την Κέρκυρα αποτελούν χωρίς αμφισβήτηση συνοριακές περιοχές που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα λοιπά Νησιά του Ιόνιου και ορισμένοι νόμοι της Δυτικής Ελλάδας θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι αποτελούν συνοριακές περιοχές στα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης μια και βρίσκονται απέναντι από την Ιταλία.

Σε ότι αφορά τα περιφερειακά κριτήρια, οι περιοχές αυτές είναι από τις πιο φτωχές της Ευρωπαϊκής ένωσης, ενώ καταλαμβάνουν αντίστοιχη θέση στην αναπτυξιακή ιεραρχία της χώρας.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι συντίθενται από περισσότερους δυϊσμούς γεωγραφικού χώρου, δηλαδή ορεινών και πεδινών περιοχών, αστικών κέντρων και υπαίθρου, καθώς και παραθαλασσιών περιοχών και ενδοχώρας⁶⁸. Υστερούν ιδιαίτερα στις υποδομές τόσο στις μεταξύ τους συνδέσεις όσο και στις συνδέσεις με την άλλη πλευρά των συνόρων.

Η αναπτυξιακή υστέρηση των 22 νομών που καλύπτονται από το πρόγραμμα της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG είναι μια πραγματικότητα που αφορά όλες τις διαστάσεις της ανάπτυξης. Τα αίτια αυτής της κατάστασης δεν μπορούν, λογικά, να περιοριστούν στο γεγονός και μόνο ότι οι περιοχές αυτές είναι μεθοριακές. Στα ενδογενή προβλήματα των νομών αυτών εμπλέκονται και εκείνα που απορρέουν από την ιδιότητα

τους ως συνοριακών περιοχών, κάνοντας τα προβλήματα ανάπτυξης των περιοχών αυτών εξαιρετικά σύνθετα.

Μερικά χαρακτηριστικά μειονεκτήματα των περιοχών αυτών είναι⁶⁹:

Α. Η δημογραφική και οικονομική ατονία και οι ισχνές οικονομικές δομές, με εξαίρεση κυρίως τους νόμους Θεσσαλονίκης, Δωδεκάνησου, Ηρακλείου, Χανίων και Καβάλας.

Β. Η λειτουργία δικτύων εμπορικών διασυνδέσεων με τη φυσική τους ενδοχώρα ανακόπτεται συχνά λόγω δυσκολιών στα παρεμβαλλόμενα εθνικά σύνορα.

Γ. Δεν είναι σε θέση να στηρίξουν αυτοτελείς υπηρεσίες κοινής ωφέλειας (υγείας, εκπαίδευσης, έλεγχου κ.λπ.) εφάμιλλες του εθνικού επιπέδου, λόγω ελλιπούς στελέχωσης, αλλά πολλές φορές και λόγω υλικοτεχνικής υποδομής.

Δ. Αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα από τις μεταφορές μολυσματικών ασθενειών σε ζώα και ανθρώπους.

Ε. Αντιμετωπίζουν εντονότερες πιέσεις από τις λαθραίες μεταναστευτικές ροές και το λαθρεμπόριο.

Στ. βρίσκονται στις απολήξεις των συστημάτων μεταφορών και επικοινωνιών τα οποία έχουν σχεδιαστεί επί εθνικής βάσης και είναι κεντροβαρή. Έχουν συνεπώς σοβαρές ελλείψεις σε βασικές υποδομές μεταφοράς και επικοινωνίας.

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι οι συνοριακές περιοχές της Ελλάδας δεν αποτελούν δυναμικές περιοχές στα πλαίσια της εθνικής τους οικονομίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ INTERREG I ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφαλαίο αυτό θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια αξιολόγηση του προγράμματος η οποία όμως αφορά χρηματοοικονομικά δεδομένα και όχι αξιολόγηση του φυσικού έργου ή ευρύτερων επιπτώσεων του προγράμματος. Εξ' αλλού, όπως αναφέρεται και στο λειτουργικό πρόγραμμα της πρωτοβουλίας, τόσο τα ποσά που διατίθενται όσο και ο βραχυπρόθεσμος χαρακτήρας του INTERREG δεν είναι δυνατόν να επιφέρουν αλλαγές σε μακροοικονομικά μεγέθη, όπως για παράδειγμα το ΑΕΠ ή η παραγωγικότητα. Η αξιολόγηση λοιπόν θα γίνει με βάση την επάρκεια δαπανών, την ορθότητα της περιφερειακής κατανομής και το βαθμό απορροφητικότητας των πόρων.

Στην προσπάθεια μας αυτή θα μας βοηθήσουν οι επόμενοι πίνακες από τους οποίους ο πρώτος περιέχει στοιχεία πληθυσμού, έκτασης και πυκνότητας για τους νομούς των περιφερειών που υπάγονται στο INTERREG, ενώ ο δεύτερος περιλαμβάνει ένα δείκτη ανάπτυξης γι' αυτούς και ο οποίος περιέχεται στο λειτουργικό πρόγραμμα και έχει προκύψει από μια επεξεργασία 58 οικονομικοκοινωνικών δεικτών (επίπεδο ευημερίας, εκπαίδευση, απασχόληση κ.λπ.), έτσι ώστε να δίνει μια γενική εικόνα του επιπέδου ανάπτυξης των νομών. Εκτός από αυτούς, παρατίθενται και άλλοι 6 πίνακες που δείχνουν την περιφερειακή κατανομή των πόρων του INTERREG συνολικά και ανά υποπρόγραμμα. Σχεδόν μέχρι το τέλος της προβλεπόμενης εφαρμογής (τέλος 1994)⁷⁰.

Όπως φαίνεται από τη συνολική εικόνα του προγράμματος, τα περισσότερα χρήματα απορροφώνται από τις περιφέρειες της Ηπείρου, κατά πρώτο λόγο, και Κεντρικής Μακεδονίας, σαν αποτέλεσμα της χαμηλής τους αναπτυξιακής θέσης – εκτός από τον νομό Θεσσαλονίκης – και της απομόνωσης τους, κυρίως σε ότι αφορά στην Ήπειρο. Το ίδιο ισχύει και για τις περιφέρειες Κρήτης και Νότιου Αιγαίου, οι οποίες ακολουθούν σε απορροφητικότητα. Σε μια ενδιάμεση κατάσταση Βρίσκεται η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, ενώ μικρότερα ποσά απορροφούν το Βόρειο Αιγαίο, τα Ιόνια Νησιά, και Δυτική Μακεδονία, κάτι το οποίο φαίνεται να δικαιολογείται αφού οι περιφέρειες αυτές δεν βρίσκονται στην καλύτερη δυνατή κατάσταση ευημερίας. Μικρή εξαίρεση σε αυτή τη διαπίστωση αποτελεί ο νόμος της Κέρκυρας.

Παρατηρώντας τις χρηματοδοτήσεις ανά πρόγραμμα, έχουμε να πούμε ότι για το υποπρόγραμμα I (ΑΡΣΗ Της ΑΠΟΜΟΝΩΣΗΣ) η ήπειρος απορροφά τα περισσότερα χρήματα σαν αποτέλεσμα της μεγάλης απομόνωσης της, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε. Ακολουθούν οι περιφέρειες Νότιου Αιγαίου, Κεντρικής Μακεδονίας, και Κρήτης. Κοινό στοιχείο για όλες αυτές τις

περιφέρειες, καθώς και για την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των πόρων που δικαιούνται στο πλαίσιο του INTERREG απορροφώνται από το υποπρόγραμμα αυτό.

Στο υποπρόγραμμα II (ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, δηλαδή κυρίως αξιοποίησης τουρισμού και ΜΜΕ) η εικόνα των κατανομών είναι ίδια με το υποπρόγραμμα I, με τη διάφορα ότι έχουμε τα Ιόνια Νησιά στη δεύτερη θέση, ενώ τα ποσά που διατίθενται είναι μικρότερα, σε σχέση πάντα με το υποπρόγραμμα I. Οι προτεραιότητες αυτές οφείλονται στην ύπαρξη τουριστικής κίνησης στην Κρήτη, Ιόνια Νησιά και στο Νότιο Αιγαίο, όπως και στην ανάγκη τόνωσης των ΜΜΕ σε Κεντρική Μακεδονία και Ήπειρο. Επίσης είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η απορροφητικότητα στην περιφέρεια του Νότιου Αιγαίου είναι παρά πολύ μικρή.

Στο υποπρόγραμμα III (ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ) οι παραδοσιακές αγροτικές περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης έχουν την προτεραιότητα στην κατανομή των πόρων. Ωστόσο, και εδώ τα χρήματα που δίνονται δεν είναι της τάξεως του πρώτου υποπρογράμματος. Είναι άξια αναφοράς η πολύ μικρή απορροφητικότητα στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Στα υποπρογράμματα IV (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ) και V (ΕΦΑΡΜΟΓΗ) τα ποσά που διατίθενται είναι πολύ μικρά αλλά και ισοκατανεμημένα σε όλες τις περιφέρειες. Ωστόσο, και στα δυο υποπρογράμματα η απορροφητικότητα για όλες τις περιφέρειες πέφτει κάτω από το μισό των προβλεπόμενων πόρων.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο κύριος σκοπός του προγράμματος, όπως φαίνεται και στην πράξη, είναι η άρση της απομόνωσης συγκεκριμένων περιοχών κυρίως μέσω έργων υποδομής. Σε ότι αφορά στη απορροφητικότητα, στα πρώτα τρία υποπρογράμματα κυμαίνεται σε ικανοποιητικά επίπεδα εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις. Ωστόσο, στα τελευταία δυο υποπρογράμματα ήταν μάλλον απογοητευτική.

Τέλος, σε ότι αφορά στην κατανομή των χρημάτων και με βάση τους αναπτυξιακούς δείκτες, θα έπρεπε ίσως να τονωθούν περισσότερο οι περιφέρειες Βόρειου Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας και Ιόνιων Νήσων, που φαίνεται να έχουν έντονα προβλήματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ INTERREG

ΝΟΜΟΣ	ΠΛΥΘΗΣΜΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ (Τ.Χ)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (ΚΑΤ./Τ.Χ)
ΕΒΡΟΥ	148486	4242	35.0
ΡΟΔΟΠΗΣ	107957	2540	42.5
ΞΑΝΘΗΣ	88777	1793	49.5
ΔΡΑΜΜΑΣ	94772	3472	27.3
ΚΑΒΑΛΑΣ	135218	2109	64.1
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	871580	3684	236.0
ΚΙΛΚΙΣ	81562	2517	32.4
ΠΕΛΛΑΣ	132386	2507	52.8
ΣΕΡΡΩΝ	196247	3965	49.5
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	52430	1921	27.3
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	53169	1721	30.9
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	147304	4993	29.5
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	41278	1518	27.2
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	99477	641	155.2
ΛΕΣΒΟΥ	104620	2153	48.6
ΙΟΥ	49865	903	55.2
ΣΑΜΟΥ	40519	778	52.1
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	145071	2712	53.5
ΧΑΝΙΩΝ	125856	2375	53.0
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	62634	1495	41.9
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	243622	2642	92.2
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	70053	1824	38.4
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	3092883	52505	58.9
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	9740417	131678	74.0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΟΚ	320400000	2254700	142.1
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΧΩΡΑ	31.753%	39.874%	
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΕΟΚ	0.965%	2.329%	

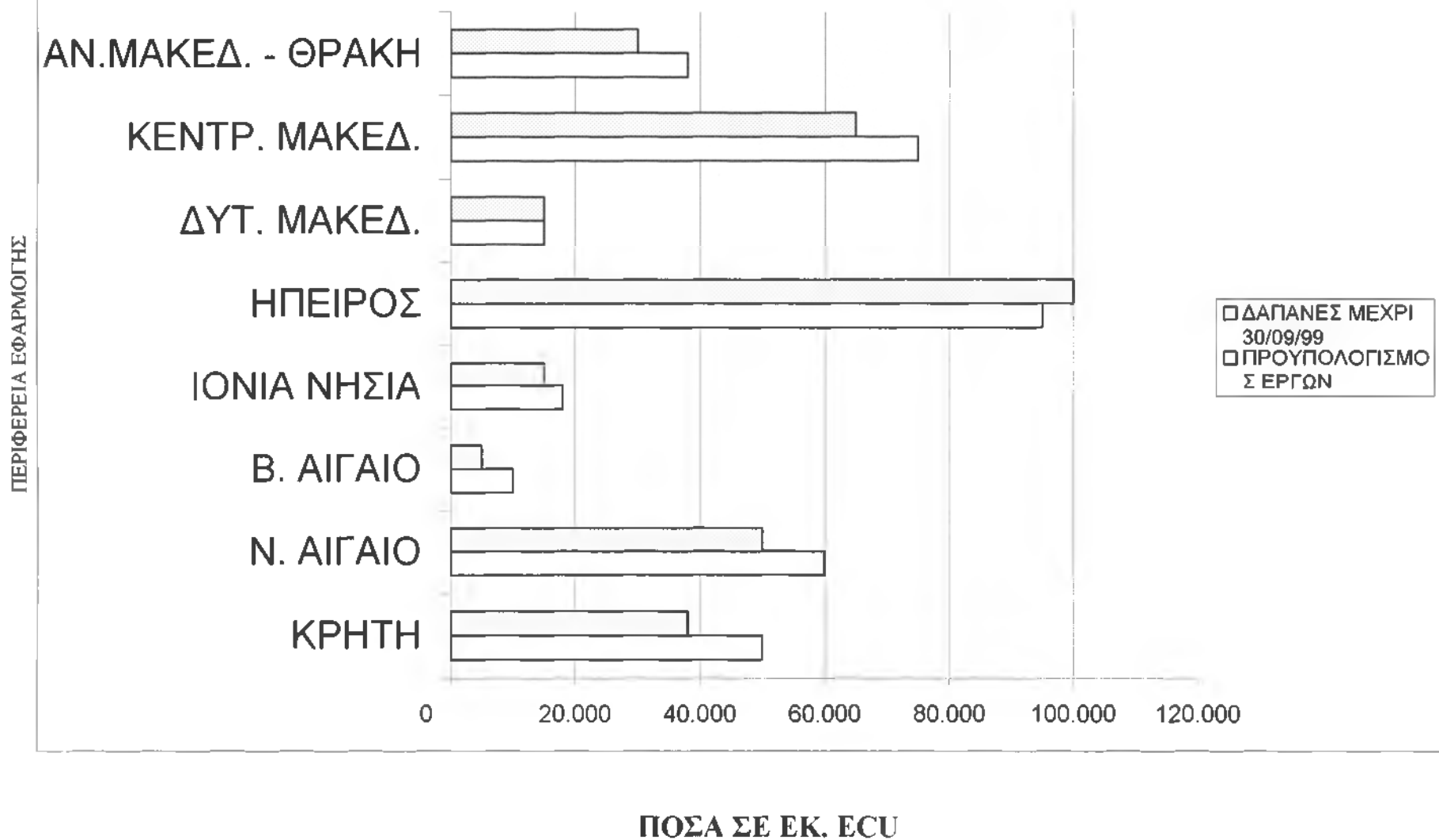
ΠΗΓΗ: INTERREG 1 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

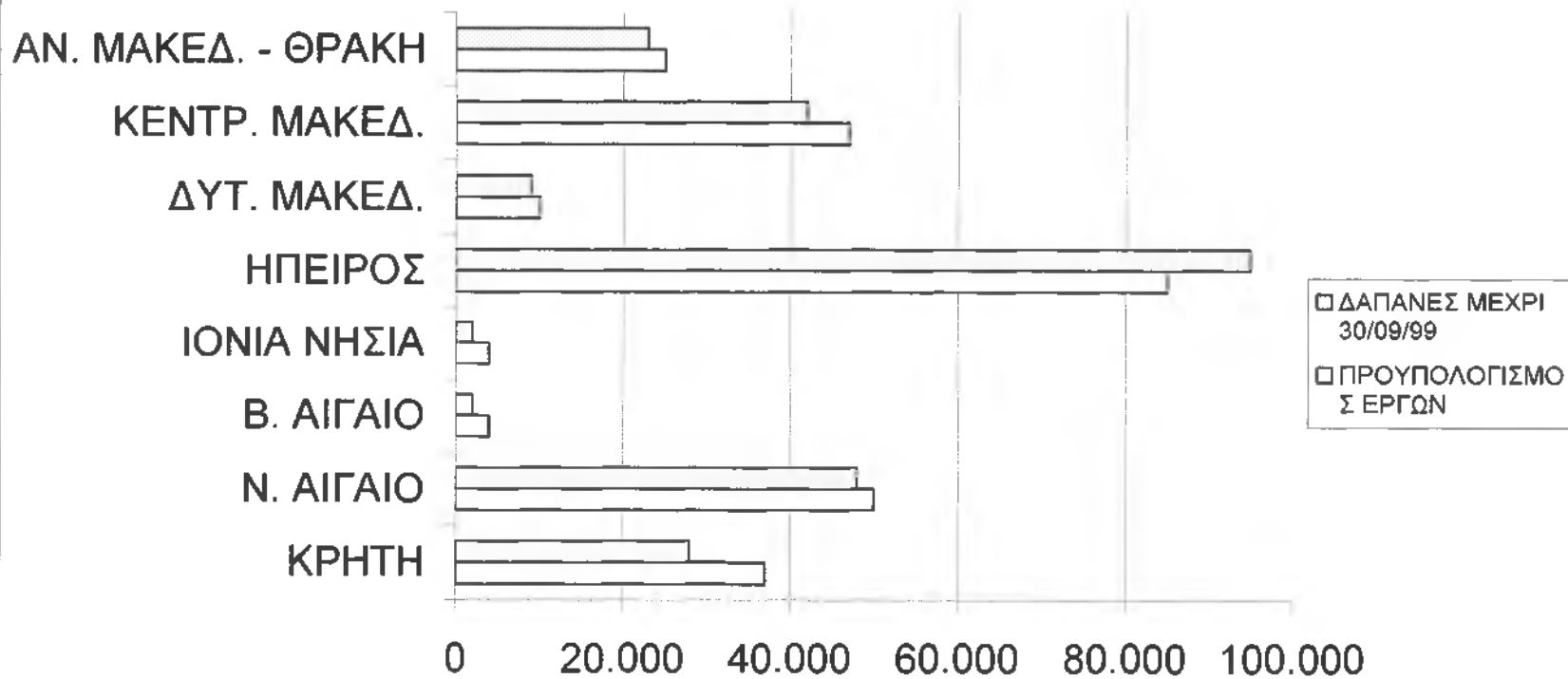
ΝΟΜΟΙ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ
ΕΒΡΟΥ	0.622424
ΡΟΔΟΠΗΣ	0.711653
ΞΑΝΘΗΣ	0.660695
ΔΡΑΜΑΣ	0.655896
ΚΑΒΑΛΑΣ	0.578915
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0.352904
ΚΙΛΚΙΣ	0.671540
ΠΕΛΛΑΣ	0.623865
ΣΕΡΡΩΝ	0.648864
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	0.671152
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0.653752
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0.610563
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	0.585311
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	0.651060
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0.555600
ΛΕΣΒΟΥ	0.718812
ΧΙΟΥ	0.640555
ΣΑΜΟΥ	0.664070
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ	0.507530
ΧΑΝΙΩΝ	0.592945
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	0.632220
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0.538484
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0.619069
ΑΤΤΙΚΗΣ	0.000000 (ΜΕΓΙΣΤΟ)
ΚΕΦΑΛΗΝΙΑΣ	1.000000 (ΕΛΑΧΙΣΤΟ)
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΧΩΡΑΣ	0.389037

ΠΗΓΗ INTERREG **I** **ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ** **ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ** **ΓΙΑ** **ΤΗΝ** **ΕΛΛΑ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

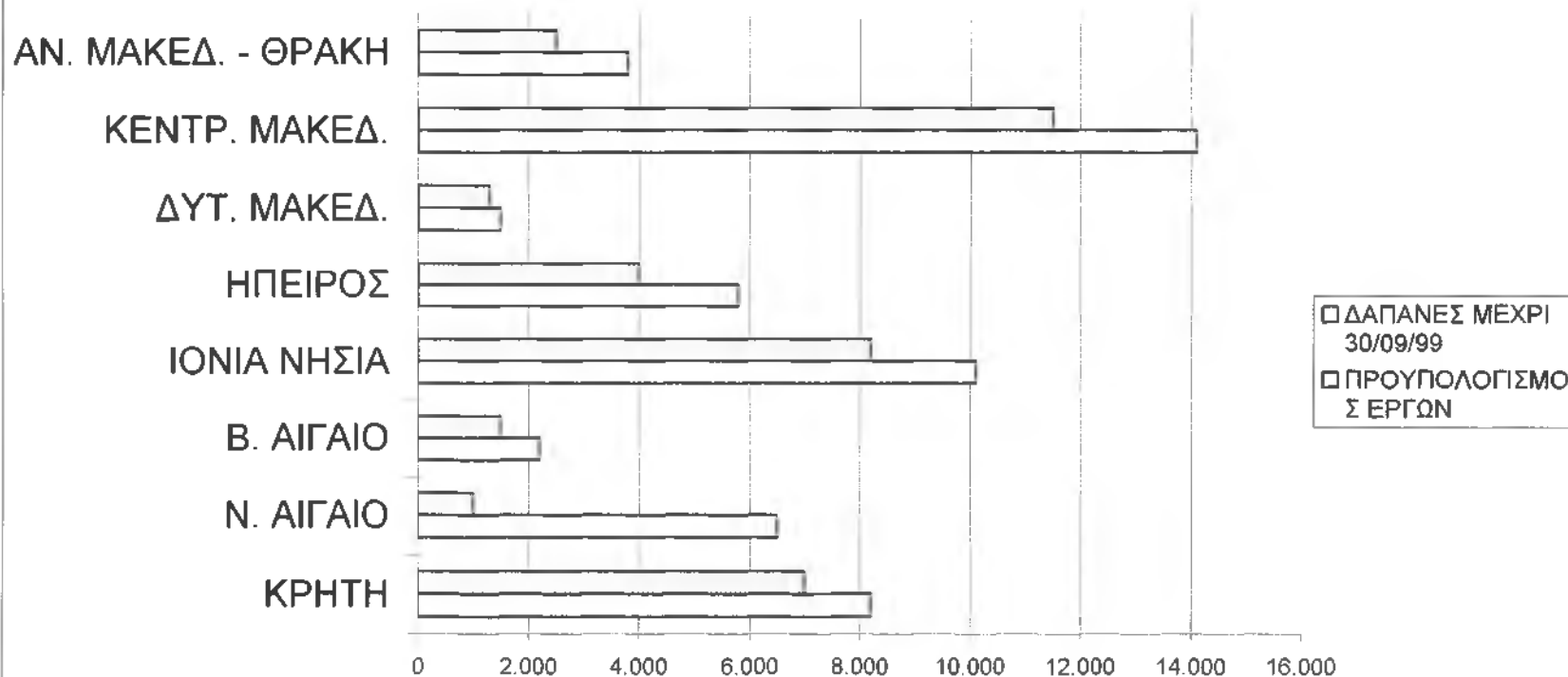

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

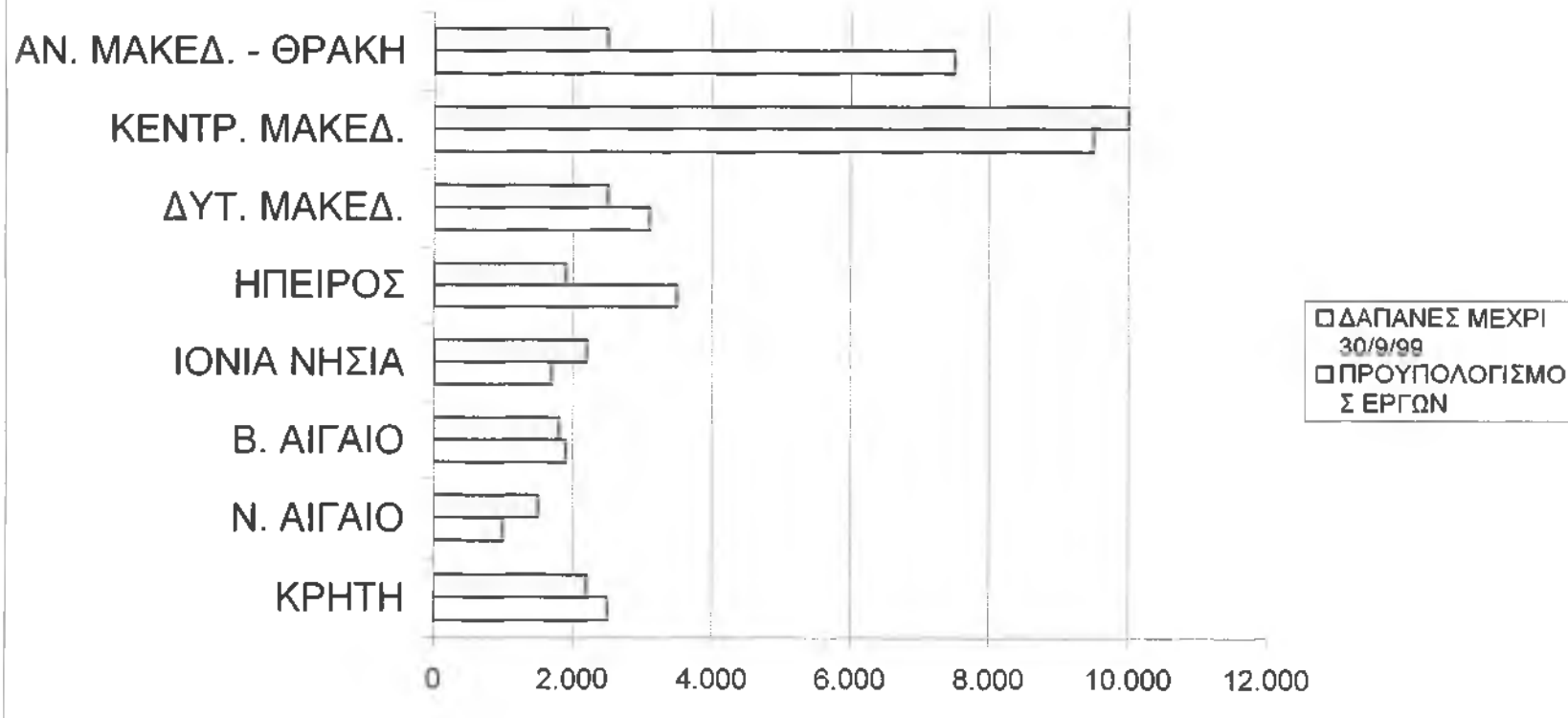
ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. ECU

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

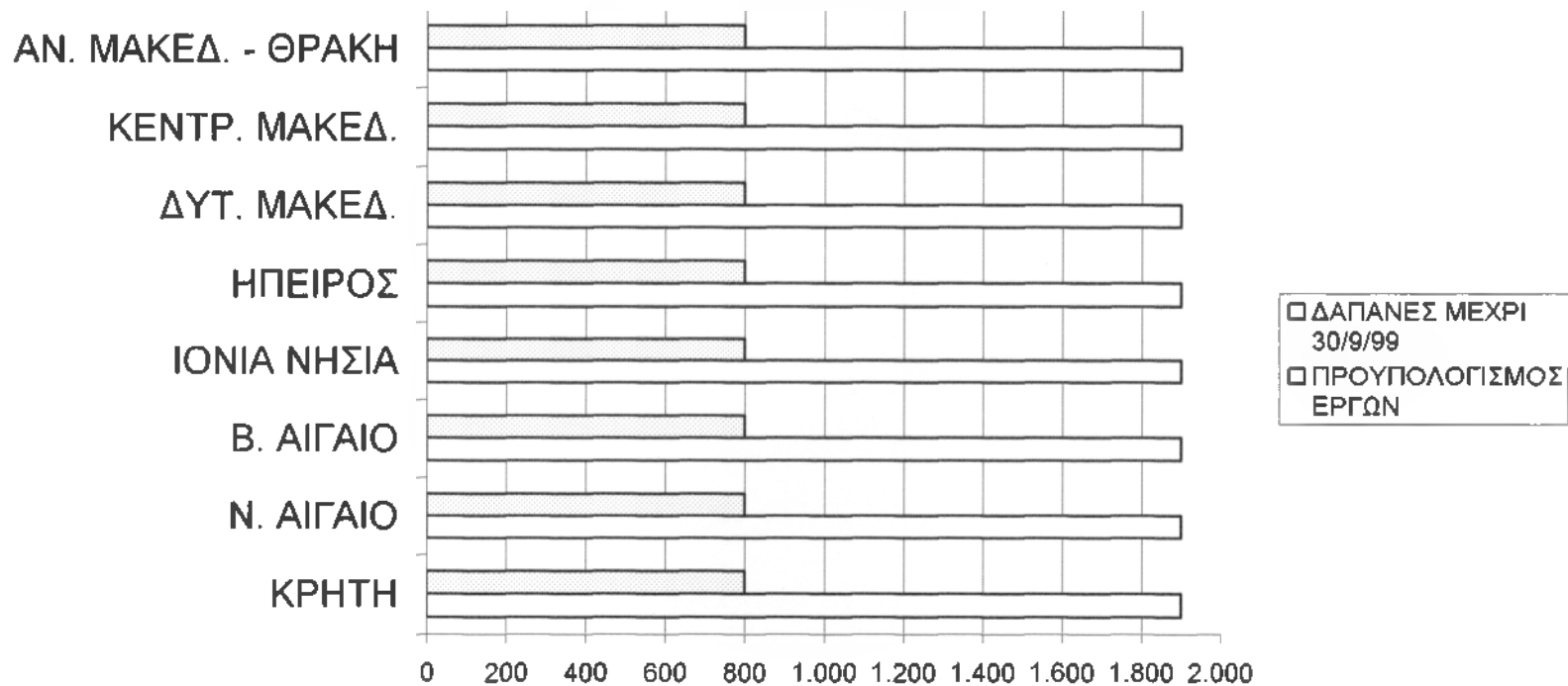
ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. ECU

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 3: ΠΕΙΡΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. ΕCУ

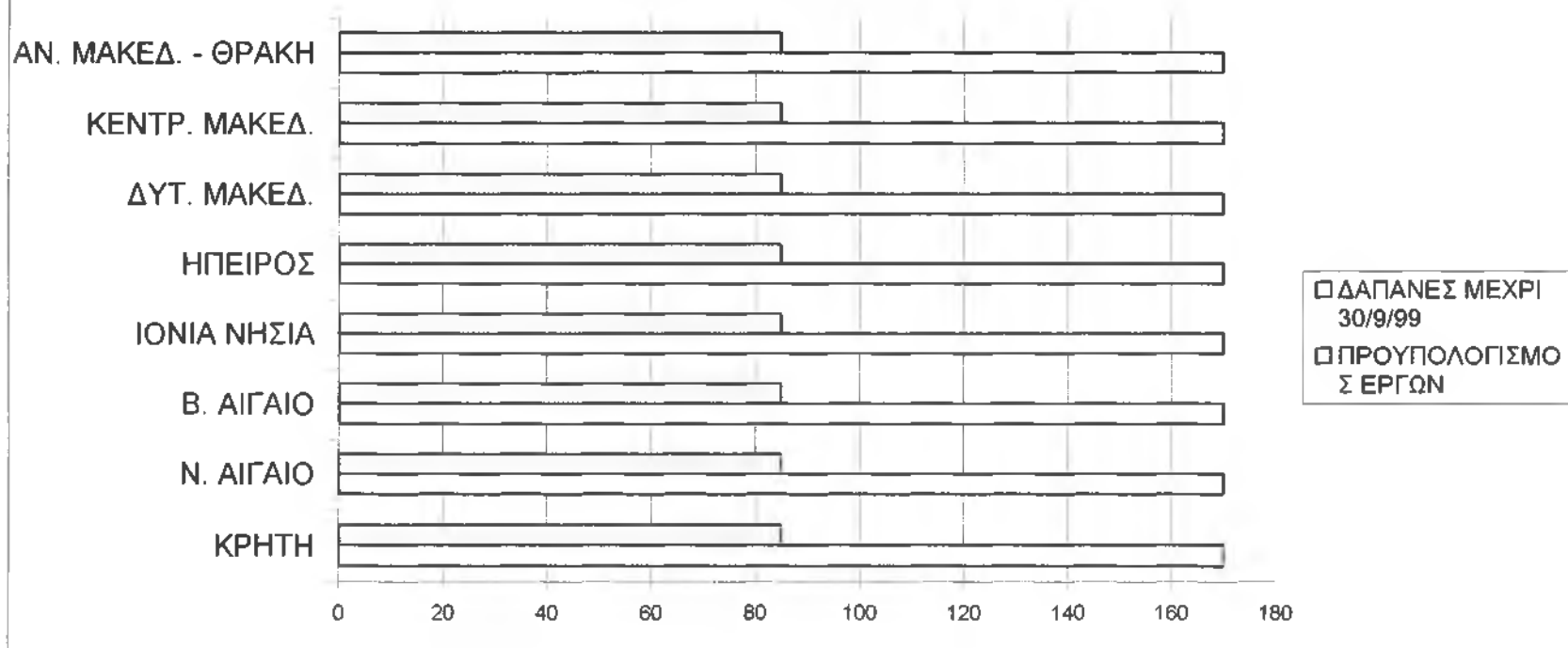
ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 4: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. ECU

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 5: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚ. ΕCΥ

INTERREG II

Η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG II αποτελεί συνέχεια του INTERREG. Κατά τη συνεδρίαση της 15^{ης} Ιουνίου 1994, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποφάσισε να θεσπίσει τη συγκεκριμένη κοινοτική πρωτοβουλία για διασυνοριακή συνεργασία και επιλεγμένα δίκτυα ενέργειας.

Οι στόχοι της πρωτοβουλίας αυτής είναι σχεδόν οι ίδιοι με την πρωτοβουλία INTERREG I που προαναφέρθηκαν. Ωστόσο, και ειδικά σε ότι αφορά στη διασυνοριακή συνεργασία, υπήρξαν κάποια καινούργια δεδομένα που επηρέασαν το πλαίσιο του νέου INTERREG.

Τα δεδομένα αυτά συνίστανται στη δήλωση του Συμβουλίου του Εδιμβούργου ότι η διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία και η βοήθεια των απομακρυσμένων περιοχών αποτελεί το βασικό στόχο των κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Η υφισταμένη εμπειρία σε θέματα διασυνοριακής συνεργασίας, καθώς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον της αγοράς για αυτή τη διαδικασία, επηρέασαν το σχεδιασμό του INTERREG II. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ιδιαίτερη έμφαση στη διασυνοριακή συνεργασία, η οποία πλέον αποτυπώνεται σε όλους τους άξονες του προγράμματος.

Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού είχαμε και μια σχετική επέκταση των επιλέξιμων περιοχών. Έτσι, εκτός από το σύνολο των περιοχών που βρίσκονται κατά μήκος των εσωτερικών και εξωτερικών χερσαίων συνόρων της Κοινότητας, επιλέξιμες θεωρούνται και ορισμένες θαλάσσιες περιοχές στα εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας.

Η πρωτοβουλία INTERREG II διακρίνεται σε δυο χωριστούς τομείς⁷¹: α) διασυνοριακή συνεργασία, β) συμπλήρωση ενεργειακών δικτύων. Στον πρώτο τομέα τα κράτη – μέλη και οι περιφερειακές και τοπικές αρχές ενθαρρύνονται να υποβάλλουν τις συμφωνηθείσες προτάσεις για διασυνοριακή συνεργασία, κατά το δυνατόν για του τρεις τύπους ενεργειών που ίσχυαν στο INTERREG I και να αναπτύσσουν τις στρατηγικές τους για συνεργασία σε σχέση με αυτές. Οι επιλέξιμες περιοχές επεκτείνονται και σε ορισμένες θαλάσσιες περιοχές όπως χαρακτηρίζονται στο διοικητικό επίπεδο III της Ονοματολογίας Εδαφικών και Στατιστικών Μονάδων (ΟΕΣΜ III ή NUTS III). Τα δε επιλέξιμα μέτρα για κοινοτική συνδρομή τα οποία τα κράτη – μέλη θα πρέπει να επιλέγουν, δε διαφέρουν από τα αντίστοιχα που ίσχυαν στο INTERREG I.

Ο δεύτερος τομέας αφορά τη συμπλήρωση ενεργειακών δικτύων. Οι στόχοι έχουν ως εξής: α) επιτάχυνση της δημιουργίας υποδομής για την

παραλαβή και μεταφορά φυσικού αερίου σε περιφερειακές περιοχές οι οποίες δεν διαθέτουν επί του παρόντος τέτοιες υποδομές, και β) επιτάχυνση της ολοκλήρωσης δικτύων σε κοινοτική κλίμακα για τη μεταφορά και τη διανομή αερίου και σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ηλεκτρισμού, έτσι ώστε να εξασφαλιστούν επαρκείς διασυνδέσεις μεταξύ των περιφερειακών περιοχών της Κοινότητας και των λοιπών εδαφών της Κοινότητας.

Με τις ενέργειες αυτές η πρωτοβουλία θα πρέπει να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων στις εν λόγω περιφέρειες και να επιτρέψει στις περιφέρειες αυτές να επωφεληθούν κατά πληρέστερο τρόπο από τη δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς στον τομέα της ενέργειας.

Στα πλαίσια της εν λόγω πρωτοβουλίας έχουν επισημανθεί για να τύχουν ενίσχυσης τα ακόλουθα σχέδια, ανάλογα με το βαθμό προόδου τους και τον υπολογισμό της δαπάνης που θα πρέπει να πραγματοποιηθεί κατά την περίοδο 1994 – 1999:

- Αποπεράτωση των εργασιών παραλαβής και των δικτύων μεταφοράς για την εισαγωγή φυσικού αερίου σε ορισμένες περιφέρειες της Πορτογαλίας και της Ελλάδας.
- Αποπεράτωση της διασύνδεσης μεταξύ των δικτύων διανομής ηλεκτρισμού της Ιταλίας και της Ελλάδας.
- Δημιουργία διασυνδέσεων μεταξύ των συστημάτων μεταφοράς αερίου της Πορτογαλίας και της Ισπανίας.

Σε ότι αφορά στην κοινοτική συνδρομή στη χρηματοδότηση του INTERREG II, τα επιχειρησιακά προγράμματα και σχέδια της πρωτοβουλίας θα χρηματοδοτούνται από κοινού από τα κράτη – μέλη και την Κοινότητα. Η συνολική συμβολή των διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο INTERREG II κατά τη διάρκεια της περιόδου 1994 – 1999 υπολογίζεται σε 2.900 εκ. ECU. Η χορήγηση κοινοτικών πόρων θα επικεντρωθεί κυρίως στις περιοχές του στόχου 1. είναι δυνατή Επίσης η χορήγηση δανείων από την ΕΚΕ και από την ΕΚΑΧ. Για τις περιφέρειες των χωρών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης που γειτνιάζουν με τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, οι διασυνοριακές δραστηριότητες μπορούν να τύχουν συνδρομής από το πρόγραμμα Phare. Σε συνολικό πόσο 2.900 εκ. ECU περίπου θα χορηγηθούν για τη “διασυνοριακή συνεργασία” και 500 εκ. ECU περίπου για τη φάση “συμπλήρωση ενεργειακών δικτύων”.

Η κοινοτική δαπάνη για τη “διασυνοριακή συνεργασία” σε περιφέρειες που δεν έχουν καταταγεί ως επιλέξιμες στα πλαίσια των στόχων 1, 2 και 5β, θα πρέπει να αποτελεί ένα περιορισμένο τμήμα της

συνολικής κοινοτικής συνδρομής των 2.400 εκ. ECU. Το 75% των διαθέσιμων πόρων θα διατεθεί για τις περιφέρειες του στόχου 1.

Σε ότι αφορά στη διασυνοριακή συνεργασία, κατά την αξιολόγηση της ποιότητας των προγραμμάτων που υποβάλλονται για ένταξη στο INTERREG II, λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη μιας συνεπούς περιφερειακής στρατηγικής για τις συγκεκριμένες παραμεθόριες περιοχές, οι πιθανές αναπτυξιακές επιπτώσεις των προτεινομένων μέτρων στις επιλέξιμες για την πρωτοβουλία αυτή περιοχές, καθώς και η συμβολή των προτεινομένων μέτρων στην προαγωγή της διασυνοριακής συνεργασίας σε όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς, τόσο σε ότι αφορά στις εσωτερικές παραμεθόριες περιοχές, εντός της Κοινότητας, όσο και σε ότι αφορά στα εξωτερικά σύνορα.

Τα κράτη – μέλη τα οποία επιθυμούν να επωφεληθούν από το INTERREG II καλούνται να υποβάλλουν λεπτομερείς προτάσεις για επιχειρησιακά προγράμματα ή τροποποιήσεις σε ήδη υφιστάμενα επιχειρησιακά προγράμματα ή σχέδια κατ' εφαρμογή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

Οι προτάσεις πρέπει να περιλαμβάνουν μια αξιολόγηση της κατάστασης και να υποδεικνύονται οι στόχοι που πρέπει να επιτύχουν. Είναι απαραίτητο επίσης να περιλαμβάνουν χρονοδιάγραμμα, κριτήρια και διαδικασίες για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση.

Τέλος, σε ότι αφορά στη φάση “συμπλήρωση ενεργειακών δικτύων”, για τα σχέδια τα οποία έχει ήδη χρηματοδοτήσει η Επιτροπή, τα κράτη – μέλη πρέπει να υποβάλλουν το συντομότερο δυνατόν λεπτομερές προτάσεις λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερθείσες απαιτήσεις.

ΤΟ INTERREG II ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι βασικές επιδιώξεις της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG II, για την ελληνική γεωγραφική ζώνη INTERREG, αφορούν:

A. Τη συμβολή προς εξομάλυνση των προβλημάτων και εμποδίων στην ανάπτυξη, που αντιμετωπίζουν οι ελληνικοί παραμεθόριοι νομοί. Συνεπακόλουθα, επιδιώκεται και η προώθηση της ανάπτυξης σε αυτούς.

B. Την ενθάρρυνση της διασυνοριακής συνεργασίας, τόσο με την Ιταλία όσο και με τις γειτονικές τρίτες χώρες.

Αν και η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG II αποτελεί συνέχεια του INTERREG, υπάρχουν ορισμένες βασικές διαφοροποιήσεις οι οποίες ελήφθησαν υπόψη στην κατάρτιση του ελληνικού προγράμματος INTERREG II, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του πλαισίου του. Αυτές είναι οι εξής⁷²:

1) Η επέκταση της γεωγραφικής επιλεξιμότητας του προγράμματος. Έτσι, ενώ στο INTERREG I εντάσσονται παραμεθόριες περιοχές στα εσωτερικά και εξωτερικά χερσαία σύνορα των κοινοτικών χωρών, στη νέα προγραμματική περίοδο θεωρούνται επιλέξιμες και ορισμένες περιπτώσεις θαλάσσιων συνόρων. Στις εν λόγω περιπτώσεις για την Ελλάδα, εντάσσονται επιπλέον περιοχές της δυτικής Ελλάδας (νόμοι Πρέβεζας, Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας, Ζακύνθου), για συνεργασία με αντίστοιχες περιοχές της περιφέρειας Puglia της Ιταλίας. Ένα κοινό πρόγραμμα Ελλάδας – Ιταλίας υποβάλλεται στα πλαίσια του INTERREG II. Συνεπώς, το INTERREG II έχει πεδίο εφαρμογών σε 28 νόμους της χώρας, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν ως συνοριακοί με διάφορα κριτήρια. Οι νόμοι αυτοί καλύπτουν συνολικά το 52% περίπου της επιφάνειας της χώρας και συγκεντρώνουν το 38% του πληθυσμού της. Από την άποψη των γεωγραφικών, δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων, οι συνθήκες διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από νόμο σε νόμο της ζώνης INTERREG. Στο ένα άκρο βρίσκεται ο νομός Θεσσαλονίκης, μια από τις ζωτικότερες περιοχές της χώρας με μεγάλη οικονομική και δημογραφική επιφάνεια και στο άλλο συνοριακοί νομοί που χαρακτηρίζονται από δημογραφική και οικονομική ατονία και ισχνές οικονομικές δομές. Η έντονη αυτή διαφοροποίηση μεταξύ περιοχών στο εσωτερικό της ζώνης INTERREG καθιστά τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου προγράμματος δυσχερή και πολύπλοκη υπόθεση. Όπως είναι φυσικό, περισσότερη

άμεση είναι η συνοριακότητα στους 14 νόμους που συνορεύουν με χώρες της Βαλκανικής, αφού πρόκειται για χερσαία σύνορα με δίκτυο συνεργασίας που ήδη είναι πυκνό και οι δυνατότητες περαιτέρω πύκνωσης στο οικονομικό πεδίο μεγάλες. Η συνοριακότητα είναι λιγότερο άμεση στην περίπτωση των νησιωτικών νομών είτε λόγω μεγαλύτερων φυσικών απαιτήσεων είτε γιατί παρεμβάλλονται αλλού είδους εμπόδια.

2) Η ψήφιση από το Ευρωκοινοβούλιο ειδικής γραμμής κοινοτικού προϋπολογισμού (B7 – 602) προς επιδότηση δράσεων διασυνοριακού χαρακτήρα στις γειτονικές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Είναι προφανές ότι η ανωτέρω απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου έχει ιδιαίτερη σημασία για την χώρα μας. Και αυτό γιατί η Ελλάδα λόγω γεωγραφικής θέσης αποτελεί την ακραία περιοχή του ενοποιημένου κοινοτικού χώρου στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και ταυτόχρονα τον πρεσβευτή της κοινοτικής πολιτικής. Η πολιτική αυτή είναι πολιτική φιλίας προς τους γείτονες παρά τις σοβαρές δυσκολίες που συναντώνται κυρίως από το μεταβαλλόμενο κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι της περιοχής. Έτσι, η χώρα μας προχώρησε σε προσδιορισμό προγραμμάτων κοινού ενδιαφέροντος με την Βουλγαρία και την Αλβανία. Προτίθεται επίσης, και εφ' όσον οι πολιτικές συνθήκες το επιτρέψουν μελλοντικά, να αυξήσει τους πόρους για ανάπτυξη νέων δράσεων διασυνοριακής συνεργασίας.

3) Η διατυπωθείσα στο Συμβούλιο της Κέρκυρας πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για προώθηση της συνεργασίας με τις χώρες της Μεσογειακής Λεκάνης αποτυπώνεται το παρόν πρόγραμμα. Οι μακράιωνοι δεσμοί συγγένειας και φιλίας που συνδέουν την Ελλάδα με την Κύπρο και με τις χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, οδήγησαν στη δημιουργία του προγράμματος κοινού ενδιαφέροντος Ελλάδας και Κύπρου – μέσης ανατολής. Το πρόγραμμα Ωστόσο στην παρούσα φάση είναι σε περιορισμένη κλίμακα.

4) Το από το 1992 άνοιγμα των εσωτερικών συνόρων είχε τα κάτωθι αποτελέσματα για τις εξωτερικές παραμεθόριες περιοχές του ενοποιημένου πλέων κοινοτικού χώρου.

Α. Δημιουργία προβλημάτων που απορρέουν από τη διπλή περιφερειακότητα τους σε σχέση με τα εθνικά αλλά και κοινοτικά κέντρα οικονομικής δραστηριότητας. Η εν λόγω περιφερειακότητα θα οδηγήσει σε αποψίλωση και περαιτέρω απόκλιση τις περιοχές αυτές, αν δεν λάβει χώρα γενναία στηρίζει μέτρων ενδογενούς ανάπτυξης.

Β. έντονες πιέσεις οφειλόμενες σε αύξηση λαθρομετανάστευσης και λαθρεμπορίου. Οι πιέσεις αυτές απαιτούν μεγαλύτερη στήριξη των εν λόγω περιοχών, ώστε να ανταποκριθούν στο ρόλο τους ως εξωτερικά σύνορα του κοινού ευρωπαϊκού χώρου.

Από την άποψη του μεγέθους των οικονομικών πόρων που διατίθενται, το INTERREG II αποτελεί για την Ελλάδα τη σημαντικότερη κοινοτική πρωτοβουλία. αφορά δαπάνες της τάξης των 150 δις. Δρ. – 492 εκ. ECU – για την περίοδο μέχρι το 1999. Από αυτά η κοινοτική χρηματοδότηση ανέρχεται στο 63% περίπου και μπορεί να συμβάλει, σε πολύ αξιόλογο βαθμό, στην ανάπτυξη των συνοριακών περιοχών, συμπληρωματικά προς τις παρεμβάσεις του ΚΠΣ – 1004 – 1999 και στην προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας στις περιοχές αυτές.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ INTERREG II ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα βασικά στοιχεία στρατηγικής του προγράμματος είναι:

1. Συμπληρωματικότητα προς το INTERREG I αλλά και ως προς το ΚΠΕ II και το Ταμείο Συνοχής. Η συμπληρωματικότητα είναι ιδιαίτερα εμφανής στον τομέα των βασικών υποδομών, εκεί όπου οι στόχοι που εγγράφονται στο μακροχρόνιο σχέδιο ανάπτυξης μεταφορών της χώρας, διαθέτουν εξωστρεφή χαρακτήρα.

Η βασική στρατηγική του INTERREG I, του ΚΠΣ II και του Ταμείου Συνοχής για κατασκευή της ΕΓΝΑΤΙΑΣ Οδού, αξιοποιείται περαιτέρω με βελτιώσεις στη διασύνδεση της με τις γειτονικές Βαλκανικές χώρες.

Η πολιτική τη διασυνοριακής συνεργασίας, που είχε εντελώς πιλοτικά λειτουργήσει στα πλαίσια του INTERREG I, διαχέεται τώρα σε όλα τα μέτρα προγράμματος αποτελώντας τη βασική συνιστώσα του.

2. Καινοτόμες παρεμβάσεις ορισμένων μέτρων του προγράμματος. Στα πλαίσια αυτά εντάσσονται η δημιουργία Ταμείου Επενδύσεων, η στήριξη συμβολαιακής γεωργίας, η προώθηση ειδικών επιδοτούμενων διασυνοριακών τουριστικών πακέτων, η δημιουργία εμπορικών κέντρων διασυνοριακής συνεργασίας, καθώς και χρηματιστηρίου εμπορευμάτων, η λειτουργία δικτύων μεταξύ κέντρων επιδημιολογίας, οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ενδογενούς ανάπτυξης κ.λπ.

3. Εξωστρεφής χαρακτήρας. Από τους κοινοτικούς πόρους του προγράμματος ποσοστό πάνω από το μισό στηρίζει φράσεις κοινού ενδιαφέροντος με γειτονικές χώρες. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη και το τμήμα των πόρων που στηρίζει δράσεις κοινού ενδιαφέροντος με την Ιταλία, το συνολικό ποσοστό των κοινοτικών πόρων που στηρίζουν διασυνοριακές δράσεις υπερβαίνει το 63,3% των συνολικών πόρων της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG για την Ελλάδα.

Ο έντονα εξωστρεφής προσανατολισμός του προγράμματος θα πρέπει να συνεκτιμηθεί με τις ανάγκες για άρση των εκ της απομόνωσης μειονεκτημάτων που παρουσιάζουν οι εξόχως απομακρυσμένες κυρίως νησιωτικές περιοχές της χώρας, οι οποίες αποτελούν και το εξωτερικό σύνορο του ευρωπαϊκού χώρου προς την Ασία.

4. Ύπαρξη ισορροπίας μεταξύ δράσεων ενίσχυσης των παρεμβάσεων για δημιουργία βασικών υποδομών και δράσεων για δημιουργία ανθρώπινου και οργανωτικού κεφαλαίου. Βασική επιδίωξη

η στήριξη δικτύων μεταφορών και επικοινωνιών να εδραιώσουν τη δημιουργία δικτύων ανθρώπινης συνεργασίας.

5. Ενίσχυση κατά το δυνατόν περισσότερων τομέων διασυνοριακής συνεργασίας. Οι συνεργασίες μεταξύ εμπορικών και παραγωγικών δράσεων ερευνητικών φορέων, φορέων για το περιβάλλον, για την ποιότητα των προϊόντων , για την ποιότητα της ζωής , μεταξύ τομέων ερευνάς, περιβάλλοντος, έλεγχου ποιότητας προϊόντων, μέριμνα για την ποιότητα ζωής, καθώς και οι συνεργασίες σε επίπεδο φορέων διοίκησης, συντελούν στη δημιουργία ενός πλέγματος συνεργασίας που ταιριάζει και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνικών παραμεθόριων περιοχών.

Είναι Ωστόσο προφανές ότι αποτελεσματική διεύρυνση και εμβάθυνση της συνεργασίας στην εκτεταμένη περιφερειακή ζώνη της χώρας που γειτνιάζει με τουλάχιστον 5 εκτός ΕΟΚ χώρες, απαιτεί πόρους πολλαπλάσιους εκείνων που διατίθενται από το INTERREG.

6. Προϊών συνεργασίας με τους περιφερειακούς φορείς οι οποίοι ενήργησαν ως ενδιάμεσοι κρίκοι μεταξύ επιλέξιμων νομών και ΥΠΕΘΟ. Οι προτάσεις των περιφερειών ελήφθησαν υπόψη στη σύνταξη του προγράμματος, εντασσόμενες στα πλαίσια της εθνικής και κοινοτικής πολιτικής. Τέλος, για τα τμήματα των προγραμμάτων κοινού ενδιαφέροντος με τις γειτνιάζουσες χώρες έλαβε χώρα συνεργασία σε επίπεδο διμερών επαφών ώστε να υπάρξει κατά το δυνατόν εναρμόνιση μεταξύ παρεμβάσεων INTERREG και PHARE CBC.

Με βάση τα παραπάνω βασικά στοιχεία στρατηγικής και την υπάρχουσα κατάσταση των επιλέξιμων περιοχών, το ελληνικό πρόγραμμα INTERREG επικεντρώνεται στους εξής στόχους:

- Ενίσχυση των παραμεθόριων περιοχών για να αίρονται τα μειονεκτήματα που γεννώνται από την απομόνωση τους.
- Ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας με την Αλβανία, τη Βουλγαρία, καθώς και την Κύπρο και τη Μέση ανατολή.
- Δημιουργία προϋποθέσεων ώστε οι εξωτερικές παραμεθόριες περιοχές να ανταποκριθούν στο ρόλο τους ως εξωτερικά σύνορα του ενοποιημένου ευρωπαϊκού χώρου.

Οι ανωτέρω στόχοι έχουν συνάφεια μεταξύ τους και συγκλίνουν τελικά στη δημιουργία πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων στις ελληνικές παραμεθόριες περιοχές προωθώντας ταυτόχρονα την πολιτική φιλίας και συνεργασίας πρωτίστως στο χώρο της Βαλκανικής.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, η πολιτική εστιάζεται α) σε παρεμβάσεις για τη δημιουργία υποδομών και β) σε παρεμβάσεις για

διερεύνηση της οικονομικής βάσης. Ειδικότερα επιδιώκεται η βελτίωση δικτύου μεταφορών και επικοινωνιών, το οποίο αφ' ενός συντελεί στην καλύτερη διασύνδεση των απομακρυσμένων περιοχών με κέντρα του εθνικού χώρου, αφ' εταίρου δε αξιοποιεί την κεντρική θέση του ως προς το σύστημα διανομής και μεταφορών του ευρύτερου Βαλκανικού χώρου κυρίως και της Ν.Α. Μεσόγειου δευτερευόντως.

Γίνεται Επίσης προσπάθεια για ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού. Προκείμενου να επιτευχθεί αυτό επιδιώκεται η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων μικροπεριφερειών ή ενοτήτων, η ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας με ενθάρρυνση παραγωγικών επενδύσεων, η ανάπτυξη διασυνοριακού εμπορίου, καθώς και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού μέσα από επαγγελματική κατάρτιση. Τέλος, ενισχύεται η αξιοποίηση τουριστικών πόρων και ενδυνάμωση πολιτιστικής ταυτότητας, η προστασία των Ευρωπαϊών πολιτών με ουσιαστικότερα μέτρα στα εξωτερικά σύνορα για περιορισμό μετάδοσης.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ INTERREG ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η επέκταση των προγραμμάτων INTERREG I και INTERREG II βασίζεται σε αιτήσεις και προτάσεις των χωρών – μελών. Το ίδιο συνέβη και με την Ελλάδα όπου διαχειρίστρια αρχή του προγράμματος είναι το ΥΠΕΘΟ. Συνεπώς το Υπουργείο Εθνικής οικονομίας έχει την εύθυνη μια την επίβλεψη για κάθε φάση του προγράμματος, όπως επίσης και των εμπλεκόμενων φορέων.

Οι χρηματοδοτήσεις του προγράμματος ενσωματώνονται στον Προϋπολογισμό Δημόσιων Επενδύσεων. Συνεπώς, η εθνική συμμετοχή είναι υποχρεωτική προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να χρηματοδοτεί τις δαπάνες.

Οι δαπάνες αυτές υποβάλλονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το ΥΠΕΘΟ μέσω ορισμένων διαδικασιών (Αποστολή τεχνικού δελτίου, καθορισμός φυσικού αντικείμενου στο έργο κ.λπ.) και αφού εγκριθούν από αυτήν, ενσωματώνονται στον κρατικό προϋπολογισμό. Το ίδιο ισχύει και όταν το ΥΠΕΘΟ επιλέγει φορείς υλοποιήσεις του έργου μέσω προκηρύξεις διαγωνισμού ή ανάθεσης. Η παρακολούθηση των φορέων από το ΥΠΕΘΟ είναι συνεχής μέσω ανταλλαγής πληροφοριών και Αποστολής τεχνικών δελτίων σ' αυτό.

Σε ορισμένες δράσεις, όπως η επαγγελματική κατάρτιση, η διαχείριση γίνεται από το Υπουργείο εργασίας.

Όταν υπάρχουν ιδιωτικοί φορείς έχουμε μια υπηρεσία η οποία παίζει το ρόλο διαμεσολαβητή ανάμεσα στη διαχειρίστρια αρχή και τον ιδιώτη έτσι ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα στη διαδικασία εφαρμογής των συγκεκριμένων έργων. Η υπηρεσία αυτή είναι συνήθως ιδιωτική εταιρία ανά περιφέρεια, η οποία σύμφωνα με Προεδρικά Διατάγματα αναλαμβάνει και την αξιολόγηση των έργων που διαχειρίζεται. Η αμοιβή ανέρχεται στο 4% των προβλεπόμενων ποσών που διαχειρίζεται.

Σε περιπτώσεις που δεν έχουμε ιδιώτες (π.χ. έργα υποδομής από ΥΠΕΧΩΔΕ), έχουμε εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους δημόσιους φορείς, αποστολή τεχνικού δελτίου και εφ' όσον εγκριθεί από το ΥΠΕΘΟ, έχουμε έγγραφη στο ΠΔΕ και τυπική έγκριση από τη γραμματεία του προγράμματος.

Σε περιπτώσεις εμπλοκής πολλών φορέων, το ΥΠΕΘΟ έχει την εύθυνη του συντονισμού των δράσεων.

Όπως και στην περίπτωση του ΚΠΣ, οι ενισχύσεις προς τις νομαρχίες (ή τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις από 1/1/95) που

συμμετέχουν σε έργο, γίνεται μέσα από τις ΣΑΕ (Συλλογικές Αποφάσεις Έργων) και ΣΑΝΤ (Συλλογικές Αποφάσεις Νομαρχιακών Ταμείων), τα οποία είναι τμήματα του ΠΔΕ.

Τέλος σε ότι αφορά το παράρτημα κοινών δράσεων με άλλες χώρες, το INTERREG χρηματοδοτεί το ελληνικό σκέλος αυτών, ενώ τα έργα στις χώρες αυτές χρηματοδοτούνται από συμπληρωματικά προγράμματα (π.χ. PHARE). Τα έργα αυτά προβλέπεται να παρακολουθηθούν από κοινή τεχνική ομάδα στήριξης με τη συμμετοχή τόσο Ελλήνων όσο και επιστημόνων των χωρών που συμμετέχουν⁷³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ – ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η διασυνοριακή – διαπεριφερειακή συνεργασία αποτελεί έναν ακόμη κρίκο στην αλυσίδα των αναδιανεμητικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο, τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των πολιτικών αυτών δεν μας επιτρέπουν να είμαστε αισιόδοξοι ως προς την αποτελεσματικότητα και του νέου αυτού μέσου.

Είναι προφανές ότι οι περιφερειακές ανισότητες εξακολουθούν να αποτελούν ένα σημαντικό πρόβλημα στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Με την μέχρι τώρα εμπειρία, η επίτευξη των στόχων της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας θα λέγαμε ότι κινείται σε ένα διττό πλαίσιο τόσο θετικών όσο και λιγότερο επιτυχημένων αποτελεσμάτων.

Σε ότι αφορά τα θετικά αποτελέσματα, θα πρέπει να πούμε ότι η εισροή πόρων στις παραμεθόριες περιοχές, κυρίως για την βελτίωση των υποδομών, καθώς και η ενθάρρυνση της συνεργασίας σε επίπεδο περιφερειών, έχουν βελτιώσει σε πολλές περιπτώσεις την κοινωνικοοικονομική κατάσταση προβληματικών περιφερειών. Επιπρόσθετα, η εν γενεί ενίσχυση τα τελευταία χρόνια, από την Ε.Ε., της σημασίας του τοπικού επιπέδου, έχει δραστηριοποιήσει τους τοπικούς φορείς και τους έχει οδηγήσει σε ανάληψη πρωτοβουλιών με θετικές επιπτώσεις για τις απομονωμένες και όχι μόνο περιοχές. Το στοιχείο αυτό, που είναι βασικό στη φιλοσοφία της πολιτικής που εξετάζουμε, επέφερε ευεργετικές επιδράσεις σε πολλούς τομείς συνεργασίας των συμμετεχόντων περιφερειών, όπως για παράδειγμα στην ενίσχυση των ΜΜΕ και την ανταλλαγή εμπειριών για θέματα καινοτομίας, κάτι που φάνηκε από την έρευνα μας (βλ. κεφαλαία 5, 6, 7). Όλες αυτές οι παράμετροι ενισχύονται σε σημαντικό βαθμό από την ανάπτυξη της πολιτικής διευρωπαϊκών δικτύων, η οποία έχει άμεση σχέση με τη διασυνοριακή συνεργασία.

Η λειτουργία λοιπόν όλων αυτών των παραγόντων συντελεί στην ενίσχυση της οικονομικής βάσης, στην άρση της απομόνωσης και εν γενεί στην καλύτερη αξιοποίηση του Ενιαίου Ευρωπαϊκού χώρου, η οποία είναι και ο βασικός στόχος της πολιτικής αυτής.

Επίσης, θεωρούνται θετικές και οι πρωτοβουλίες για ενίσχυση της συνεργασίας με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, καθώς και της Λεκάνης της Μεσόγειου. Και αυτό γιατί τίθενται οι βάσεις για μια περισσότερο ομαλή ένταξη κάποιων από τις χώρες αυτές στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από την άλλη πλευρά όμως, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το πλήθος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει μια τέτοια πολιτική και τα οποία την καθιστούν ανεπαρκή. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι πολλές παραμεθόριες περιοχές εξακολουθούν να βρίσκονται σε δυσμενή θέση, ενώ άλλες μη παραμεθόριες δεν έχουν καταφέρει, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, να βελτιώσουν την θέση τους στα πλαίσια της ενιαίας Αγοράς.

Βασικό αρνητικό στοιχείο της πολιτικής είναι ότι δεν έχει καταφέρει να ανταποκριθεί στην ποικιλομορφία των προβλημάτων που υπάρχουν στον Ευρωπαϊκό χώρο και την εξαναγκάζουν να δραστηριοποιείται σε ένα μεγάλο αριθμό τομέων προκαλώντας αδυναμία στην υλοποίηση των στόχων της. Η αδυναμία αυτή, πιο συγκεκριμένα, συνίσταται στη δυσκολία εναρμονισμού τόσο διαφορετικών τομέων δραστηριοτήτων (νομικές και διοικητικές ρυθμίσεις, πολιτιστικές διάφορες, χωροθέτηση οικονομικών δραστηριοτήτων κ.λπ.) που έχουν προκύψει και παγιωθεί μέσα από χρόνια εθνικά, κοινωνικά και πολιτιστικά μορφώματα που χαρακτηρίζουν τη διαφορετικότητα του ευρωπαϊκού χώρου. Έτσι, δεν είναι εύκολο να οδηγηθούμε - έστω και με την πιο "δυνατή" πολιτική - σε μια κατάσταση εξομοίωσης των διάφορων αυτών και συνεπακόλουθα σε άνοιγμα πεδίου για απρόσκοπτη συνεργασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δυσκολία υλοποίησης συνεργασίας με χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης λόγω της διαφορετικότητας των οικονομικών και κοινωνικών τους δομών.

Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε ίσως να αντιμετωπιστεί με μια πιο σαφή διάκριση τομέων παρέμβασης και στόχων, καθώς και μια ορθολογικότερη ιεράρχηση της σημασίας των τομέων συνεργασίας, αλλά και των στόχων ανάλογα με την περίπτωση. Κάτι τέτοιο θα συντελούσε στη μείωση της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει τις δράσεις της πολιτικής αυτής, διευκολύνοντας παράλληλα τις περιφέρειες να αξιοποιήσουν με καλύτερο τρόπο τα προγράμματα συνεργασίας, αφού θα έχουν μια πιο ξεκάθαρη εικόνα τόσο των στόχων όσο και των διαδικασιών συμμετοχής και υλοποίησης αυτών.

Μια άλλη αδυναμία που δυσχεραίνει την εφαρμογή της πολιτικής αυτής είναι ότι ενώ δίνει κυρίαρχο ρόλο στη συμμετοχή των τοπικών φορέων, σε πολλές περιπτώσεις αυτοί δεν διαθέτουν κατάρτιση,

εμπειρία και υποδομή, δηλαδή στοιχεία που είναι απαραίτητα προκείμενου να εκμεταλλευτούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα οφέλη των δράσεων. Αυτό ισχύει περισσότερο για τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, όπου οι τοπικοί φορείς τους δεν έχουν εμπειρία σε κοινοτικά προγράμματα και πολλές φορές αδυνατούν ακόμη και να συμμετάσχουν σε αυτά.

Ειδικότερα, το δυναμικό των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών είναι προφανές πως δεν επαρκεί, ενώ είναι δεδομένα και τα προβλήματα πληροφόρησης και βραδύτητας υλοποίησης που δυσχεραίνουν την αποτελεσματικότητα των δράσεων διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με την περαιτέρω συνεργασία εμπειρογνομόνων και τοπικών φορέων, έτσι ώστε τα στελέχη των τελευταίων να αποκτούν την κατάλληλη κατάρτιση. Η δημιουργία κατάλληλων κέντρων εκπαίδευσης και επαγγελματικών δικτύων με εξασφάλιση πόρων θα μπορούσε να συντελέσει προς αυτήν την κατεύθυνση, όπως και στην ενίσχυση της τεχνικής υποδομής.

Πέρα από αυτά, προβλήματα δημιουργούνται από τη συνεχιζόμενη σύγκρουση του εθνικού κράτους και των τοπικών φορέων στον τομέα των αρμοδιοτήτων. Η επιμονή του κράτους να διατηρήσει σημαντικό μέρος λειτουργιών και μηχανισμών λήψης αποφάσεων, μη εκχωρώντας μέρος αυτών σε κατώτερα επίπεδα εξουσίας – όπου η διαχείριση θα μπορούσε να γίνει πιο άμεσα και αποτελεσματικά, προκαλεί μια εξάρτηση του τοπικού από το κράτος, η οποία επιδρά αρνητικά στη δυνατότητα των τοπικών φορέων να ανταποκριθούν στους στόχους της πολιτικής που εξετάζουμε.

Για δράσεις υπερτοπικής σημασίας, όπως για παράδειγμα, τα δίκτυα, αυτό είναι εν μέρει δικαιολογημένο, μια και είναι προφανής η αδυναμία του τοπικού επιπέδου να αναλάβει τέτοιου είδους ενέργειες. Ωστόσο, σε ότι αφορά μικρότερης κλίμακας δράσεις με τοπικό χαρακτήρα, θα πρέπει να δοθούν μεγαλύτερα περιθώρια ελευθέριας σε τοπικούς φορείς, ώστε να αντιμετωπιστούν προβλήματα γραφειοκρατίας και καθυστέρησης χρηματοδοτήσεων που δυσχεραίνουν την εφαρμογή.

Τελειώνοντας θα πρέπει να επισημάνουμε την ανάγκη για επανεξέταση των επιλέξιμων περιοχών. Κατά την άποψη μας, το γεγονός πως υπάρχουν παραμεθόριες περιοχές που δεν είναι επιλέξιμες από τις δράσεις διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας αποτελεί μια σημαντική αδυναμία της πολιτικής αυτής, αφού τις

αφήνει έξω από την αναπτυξιακή προσπάθεια. Η ενίσχυση της διεύρυνσης της επιλεξιμότητας των ενισχυμένων περιφερειών από το INTERREG II και το άρθρο 10 του ΕΤΠΑ, είναι ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

Νοτίου Αιγαίου

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ.ΕΥΡ

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.19	Ε.Ο. ΡΟΔΟΥ - ΛΙΝΔΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1612	0	0	0	330	330	0	0
1.1.20	ΠΟΛΗ ΚΩ - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	967	516	0	516	0	516	0	0
1.4.02	ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΚΑΛΥΜΝΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1935	172	0	172	165	337	0	
1.4.03	ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΚΑΡΠΑΘΟΥ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	967	172	0	172	165	337	0	
3.3.01	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΠΑΤΜΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3000	0	0	0	360	360	0	
3.3.02	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΠΕΣΗ ΣΥΜΗΣ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3150	0	0	0	360	360	0	
3.3.03	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΑΓ.ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΗΛΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1500	0	0	0	160	160	0	
3.3.04	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΝΙΣΥΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	937	0	0	0	160	160	0	
3.3.05	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1130	0	0	0	157	157	0	
7.1.05	ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	567	370	353	25	218	596	47	
7.1.06	ΔΙΑΠΛΑΤΥΝΣΕΙΣ ΟΔΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΑ (ΑΜΦΙΠΟΛΗ) ΠΡΟΣ ΔΡΑΜΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1103	447	72	375	701	1148	9	
7.1.10	ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΡΔΑΜΑΙΝΑΣ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	603	299	0	299	330	629	97	
7.2.03	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΛΕΙΨΩΝ	ΥΠ.ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γ.Γ. ΕΓΓΥΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	16	6	0	6	9	15	16	
	ΣΥΝΟΛΟ			17488	1984	425	1565	3115	5105	169	

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ.ΕΥΡ.

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2)-(3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4)+(6)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1 1-30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.21	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ - ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΔΡΟΜΟΥ ΧΙΟΥ-ΒΟΛΙΣΣΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΧΙΟΥ	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	4.548	0	0	0	132	132	0	0
1.1.22	73η Ε.Ο. ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΦΕΡΜΑΣ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3.225	0	0	0	0	0	0	0
1.3.04	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΛΙΜΑΝΙ ΜΑΛΑΓΑΡΙΟΥ ΣΑΜΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΣΑΜΟΥ	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3.670	256	0	256	330	588	0	
5.2.04	ΙΔΡΥΣΗ 3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ ΣΤΟ Β. ΑΙΓΑΙΟ	ΥΠ. ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3.870	447	0	447	496	943	0	
5.2.05	ΜΕΛΕΤΗ - ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΣΤΟ Β. ΑΙΓΑΙΟ	Ε.Κ.Θ.Ε.	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	564	85	0	85	57	142	0	
7.2.04	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΣΤΟΥΣ ΘΑΝΟΥΣ ΛΗΜΝΟΥ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γ.Γ. ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	60	41	0	41	42	83	45	
	ΣΥΝΟΛΟ			15938	831	0	831	1057	1888	45	

ΚΡΗΤΗΣ

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ. ΕCΥ

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.16	ΠΑΡΑΚΑΜΨΗ ΣΗΤΕΙΑΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΡΗΤΗΣ	4193	1200	0	1288	165	1453	100	
1.1.17	ΠΑΡΑΚΑΜΨΗ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΡΗΤΗΣ	2258	609	0	689	661	1350	0	
1.1.18	ΓΑΛΑΤΑΣ ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΡΗΤΗΣ	9677	1161	0	1161	344	1505	564	
1.3.05	ΕΠΙΒΑΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΗΡΑΚΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΡΗΤΗΣ	1812	172	0	172	145	317	0	
1.5.01	ΕΙΔΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	ΚΡΗΤΗΣ	1716	620	595	25	1131	1751	1107	
1.5.03	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΣΟΥ ΔΙΩΣΗΣ (ΠΛΙΟΥ)	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	ΚΡΗΤΗΣ	387	0	0	0	347	347	0	
3.2.01	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΓΕΝΕΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΝΗΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΩΝ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΚΡΗΤΗΣ	1857	0	0	0	358	358	0	
7.1.04	ΣΥΝΘΕΣΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΜΕ ΝΕΑ Ε.Ο. ΚΡΗΤΗΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΡΗΤΗΣ	258	86	83	3	181	267	180	
7.1.09	ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ	ΟΡΟΦ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	ΚΡΗΤΗΣ	903	620	0	620	330	950	314	
7.1.11	ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΙΧ	ΜΑΙΧ	ΚΡΗΤΗΣ	1612	192	264	528	893	1685	444	
	ΣΥΝΟΛΟ			24474	4662	942	4486	4555	9983	2709	

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ. ΕCΥ

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.12	ΓΕΦΥΡΑ ΑΡΔΑ ΜΕ ΠΡΟΣΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	9677	723	0	723	0	723	0	
1.1.13	ΜΕΛΕΤΗ ΣΕΡΡΕΣ - ΑΡΔΑΝΙΟ - ΚΑΣΤΑΝΙΕΣ - ΟΡΜΕΝΙΟ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	3225	809	0	809	0	809	0	
1.1.14	ΑΡΔΑΣ - ΚΡΙΟΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	8064	0	0	0	0	0	0	
1.1.15	ΚΡΙΟΣ - ΟΡΜΕΝΙΟΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	9677	0	0	0	0	0	0	
1.2.01	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ - ΟΡΜΕΝΙΟ	ΟΕΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	322	344	0	344	0	344	0	
1.3.02	ΛΙΜΑΝΙ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	5258	344	0	344	330	674	191	
3.4.02	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΑΣΟΥΣ ΘΡΑΣΤΟΥ ΔΡΑΜΑΣ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	147	0	0	0	0	0	0	
4.1.02	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΞΑΝΘΗΣ	ΥΠ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	645	0	0	0	99	99	0	
4.6.02	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ 150 ΚV ΚΕΡΑΜΩΤΗ - ΙΑΣΜΟΣ	ΔΕΗ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	3064	172	0	172	330	502	0	
4.6.03	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ 150 ΚV ΚΕΡΑΜΩΤΗ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ	ΔΕΗ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	3548	413	0	413	330	743	0	
7.1.02	ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΑ ΚΑΒΑΛΑΣ	ΔΕΗ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	80	51	0	51	33	84	0	
	ΣΥΝΟΛΟ			43708	2858	0	2805	1089	3894	191	

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.07	ΛΕΥΚΩΝΑ - ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	2258	516	0	516	0	516	0	
1.1.08	ΚΟΜΒΟΣ ΠΕΤΡΙΤΣΙΟΥ ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ ΠΡΟΜΑΧΩΝΤΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	14516	1205	0	1205	0	1205	0	
1.1.09	ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΤΑΣ ΛΙΜΕΝΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	16129	1722	0	1722	0	1722	0	
1.1.10	Ε. Ο. ΚΙΑΚΙΣ - ΣΕΡΡΩΝ - ΠΡΟΜΑΧΩΝΤΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	1267	0	0	0	1299	1299	1144	
1.1.11	ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΗ ΣΕΡΡΩΝ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	1780	120	108	12	1488	1608	1385	
1.2.02	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΣΤΑΘΜΟΥ ΣΤΡΥΜΩΝΑ	ΟΣΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	1451	516	0	516	330	846	0	
1.2.03	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΓΡΑΜΜΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ - ΣΤΡΥΜΩΝΑ - ΠΡΟΜΑΧΩΝΤΑ	ΟΣΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	15645	749	0	749	1290	2039	0	
1.3.01	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΓΕΡΑΝΟΓΕΦΥΡΑΣ ΛΙΜΕΝΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	ΟΑΘ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	5612	344	0	344	330	674	0	
1.4.04	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΑΕΡΟΣΤΑΘΜΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	2903	0	0	0	0	0	0	
1.6.01	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΩΡΙΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	ΥΠ. ΜΑΚΕΔ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	967	0	0	0	198	198	49	
1.6.04	ΟΠΤΙΚΗ ΚΑΛΩΔΙΑΚΗ ΖΕΥΞΗ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ	ΟΤΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	806	437	0	437	291	728	0	
3.2.02	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΟΤΑΝΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	2286	0	0	0	358	358	0	
3.3.06	ΑΠΟΠΕΡΑΤΩΣΗ ΑΡΔΡΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΙ ΣΕΡΡΩΝ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	6500	0	0	0	797	797	0	
3.3.09	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΝΗΧΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΛΕΚΑΝΗ ΚΑΤΑΚΛΙΣΕΩΣ ΦΡΑΓΜΑΤΟΣ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	590	0	0	0	30	30	0	
4.1.01	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ ΠΕΛΛΑΣ	ΥΠ. ΠΟΛΙΤ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	322	0	0	0	66	66	0	
4.3.01	ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΔΕΘ	ΔΕΘ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	806	137	0	137	529	666	159	
4.6.01	ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ	ΔΕΗ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	180	0	0	0	56	56	0	
7.1.01	ΟΔΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ - ΣΤΡΥΜΩΝΑ - ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	974	51	49	2	949	1000	631	
7.1.07	ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ ΠΡΟΜΑΧΩΝΑ	ΥΠ. ΟΙΚΟΝ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	64	0	0	0	66	66	9	
7.2.05	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΝΩΤΙΚΗΣ ΔΙΩΡΥΓΑΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ - ΑΞΙΟΥ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓ.	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔΟΝ.	321	172	0	172	164	336	205	
	ΣΥΝΟΛΟ			75378	5971	157	5640	8011	13808	3368	

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.04	ΧΑΝΙ - ΜΑΙΡΙΚΙ - ΚΟΡΟΜΗΛΙΑ		ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	6451	1722	0	1722	0	1722	0	
1.1.04	ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΡΟΜΗΛΙΑ ΔΗΣΠΙΛΙΟ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	322	344	0	344	0	344	0	
1.1.05	ΚΟΡΟΜΗΛΙΑ - ΔΗΣΠΙΛΙΟ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	6129	0	0	0	0	0	0	
1.1.06	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΔΡΟΜΟΥ ΝΕΣΤΟΡΙΟ - ΠΕΥΚΟ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	774	310		310	496	806	478	
7.2.01	ΕΞΟΠΟΤΑΜΙΑ ΔΕΞΑΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΚΟΠΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γ.Γ. ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ	ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	40	24	0	24	26	50	17	
	ΣΥΝΟΛΟ			13724	2400	0	2400	522	2922	495	

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.3.03	ΛΙΜΑΝΙ ΚΑΣΣΙΩΠΗΣ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	2580	172	0	172	165	337	0	
7.1.08	ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1612	689	615	74	992	1681	964	
7.2.02	ΛΙΜΝΟΔΕΞΑΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΛΑΚΑ ΠΑΞΩΝ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γ.Γ. ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ	ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	176	93	0	93	92	185	81	
	ΣΥΝΟΛΟ			4368	954	615	339	1249	2203	1045	

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟ-ΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.01	ΒΕΛΤΙΩΣΗ - ΔΙΑΠΛΑΤΥΣΗ ΧΑΝΙ - ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ - ΚΑΚΑΒΙΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΗΠΕΙΡΟΥ	9677	344	0	344	165	509	48	
1.1.02	ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΗΠΕΙΡΟΥ	645	516	0	516	0	516	0	
1.1.03	ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ - ΚΑΛΠΑΚΙ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΗΠΕΙΡΟΥ	9677	0	0	0	0	0	0	
1.1.23	ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕΘΟΡΙΑΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΗΠΕΙΡΟΥ	6451	0	0	0	992	992	0	0
1.5.09	ΝΕΟΙ ΜΕΘΟΡΙΑΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ	ΕΟΤ	ΗΠΕΙΡΟΥ	4838	0	0	0	661	661	0	
1.5.10	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΟΜΒΩΝ ΜΕΘΟΡΙΑΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΚΑΚΑΒΙΑΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ	ΗΠΕΙΡΟΥ	367	241	203	38	165	406	151	
1.6.03	ΥΠΟΒΡΥΧΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΛΩΔΙΑΚΩΝ ΟΠΤΙΚΩΝ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	ΟΤΕ	ΗΠΕΙΡΟΥ	2903	689	0	689	330	1019	0	
7.1.12	ΣΗΡΑΓΓΑ ΚΑΤΑΡΑΣ	ΥΠΕΧΩΔΕ Γ.Γ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ	ΗΠΕΙΡΟΥ	2983	1826	1780	46	148	1974	0	
7.1.13	ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΣΤΟΜΙΟ ΣΗΡΑΓΓΑΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	ΥΠΕΧΩΔΕ Γ.Γ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ	Ηπείρου	1574	689	633	56	952	1641	0	
	ΣΥΝΟΛΟ			39135	4305	2616	1689	3413	7718	199	

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

ΑΚΑΤΑΝΕΜΗΤΑ

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ. ΕCΥ

ΚΩΔ. ΕΡΓΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ 94-99	ΕΤΟΣ 1994			ΕΤΟΣ 1995			ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ
					ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΥΠΟΛΟΙΠΟ (2) - (3)	ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ (4) + (5)	ΠΡΑΓΜ/ΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1.1 - 30.10.95	
				1	2	3	4	5	6	7	8
1.4.01	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΛΙΚΟΔΡΟΜΙΩΝ	ΥΠΕΧΩΔΕ		2864	726	667	59	747	1473	25	
1.5.02	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ ΜΕ ΜΕΣΑ ΔΙΩΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ		3119	0	0	0	3198	3198	2983	
1.5.04	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ ΜΕ NARR CONTROL	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ		1935	155	0	155	1819	1974	1	
1.5.05	ΤΗΛΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ		2258	344	0	344	661	1005	0	
1.5.06	ΜΕΘΩΠΡΙΑΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΟΡΜΕΝΙΟΥ - ΚΑΚΑΒΙΑΣ - ΠΡΟΜΑΧΩΝΑ	ΕΟΤ		8570	248	0	248	3307	3555	2956	
1.5.07	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΤΑΧΥΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ	ΥΠ. ΕΜΠΟΡΙΚ. ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ		3225	0	0	0	661	661		
1.5.08	ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ	ΥΠΟΥΡΓΙΟ ΛΙΜΕΝ. ΤΑΞΗΣ		1612	172	0	172	992	1164	0	
1.6.02	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΕΤΑΔΟΤΩΝ ΤΗΛΕΩΡΑΣΗΣ	Ε.Ρ.Τ.		3225	344	0	344	661	1005	0	
3.1.01	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΣΤΑΘΜΩΝ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ		2700	0	0	0	1219	1219	327	
3.1.02	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΩΝ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ		7500	0	0	0	0	0	0	
3.2.03	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΕΥΤΛΟΚΑΛΙΕΡΓΙΑΣ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ		6031	0	0	0	750	750	0	
3.2.04	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΕΞΠΛΙΣΜΟΣ ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ			3862	0	0	0	0	0	0	
3.2.05	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΦΑΡ.			667	0	0	0	0	0	0	
3.2.06	ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΝΕΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΩΝ (ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ)			1200	0	0	0	0	0	0	
3.4.01	ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΕΔΑΦΩΝ	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ		1286	0	0	0	383	383	0	
5.1.01	ΙΔΡΥΣΗ ΤΡΙΩΝ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ (ΔΙΚΕΔΥ)	ΥΠ. ΥΓΕΙΑΣ		4567	0	0	0	92	92	0	
5.2.01	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΛΕΚΑΝΩΝ	ΥΠΕΧΩΔΕ		8	0	0	0	0	0	0	
5.2.02	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΕΡΙΑΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΑΠΟ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΥΠΕΧΩΔΕ		4199	344	0	344	330	674	0	
5.2.03	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΡΑΔΙΟΕΝΕΡΓΩΝ ΡΥΠΩΝ	ΙΓΜΕ		806	103	0	103	99	202	0	
7.2.08	ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ (ΠΡΟΜΕΛΕΤΕΣ, ΜΕΛΕΤΕΣ)	ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ		322	68	135	68	66	134	395	
	ΣΥΝΟΛΟ			57895	2851	802	2049	18185	18185	6912	

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Η νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία. η πολιτική και οικονομική διάσταση της ολοκλήρωσης. Λ. Τσουκάλης 1993.
2. 1992. Η ΕΞΕΛΙΞΗ της εσωτερικής αγοράς και στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Π. κοζάκου 1989
3. EUROPOLITICS Institution and policymaking in the "New» European Community ΑΙ. SBRAGIA.
4. 1992 η εξέλιξη της εσωτερικής αγοράς στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Π. Καζάκου 1989.
5. KLAUS BUSCH η Ευρώπη μετά το 1992
6. Η εξέλιξη της εσωτερικής αγοράς στην Ευρώπη και την Ελλάδα 1989
7. KLAUS BUSCH. Η Ευρώπη μετά το 1992.
8. Οι περιφέρειες κατά την δεκαετία του 1990. τέταρτη περιοδική έκθεση των Ε.Κ. 1991
9. Οι περιφέρειες στην ευρωπαϊκή ένωση. Ελένη Ανδρικοπούλου 1995.
10. Οι περιφέρειες κατά την δεκαετία του 1990. τέταρτη περιοδική έκθεση των Ε.Κ. 1991.
11. Η νέα ευρωπαϊκή οικονομία. Η πολιτική και οικονομική διάσταση της ολοκλήρωσης Λ. Τσουκάλης 1993.
12. REPORT OF INTERNATIONAL AND CROSS – BORDE COOPERATION. SUMMARY OF STRUCTURAL POLICIES 1993 – 1999. Commission of E.K.
13. ΕΥΡΩΠΗ 2000 προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους. ΕΥΡ. ΕΠ. 1992
14. ΕΥΡΩΠΗ 2000 +Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη ΕΥΡ. ΑΠ. 1994
15. Το νέο πλαίσιο άσκησης χωροταξικής πολιτικής στην δεκαετία του 1990. θεσμικές ανακατατάξεις και αβεβαιότητες. Τζίνα Γιαννακούρου. Άρθρο στον τόπο επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών 8/94.
16. ΔΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ – ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ. Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Περιφερειακής Πολιτικής και Χωροταξίας. Κείμενο Προεδρίας. Κέρκυρα 1994.
17. ΕΥΡΩΠΗ 2000. Προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού Εδάφους. ΕΥΡ. ΕΠΙ. 1992
18. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠΙΤ. 1994
19. BORDER REGIONS AND INFRASTRUCTURE NETWORKS IN THE EUROPEAN INTERGRATION PROCES. Άρθρο του Ρ. ΝΙΚΑΡ στο περιοδικό ENVIRONMENT AND PLANNING C: GOVERNMENT AND POLICY 1993.
20. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους.
21. BORDER REGIONS AND INFRASTRUCTURE NETWORKS IN THE EUROPEAN INTERGRATION PROCES. Άρθρο του Ρ. ΝΙΚΑΡ στο περιοδικό ENVIRONMENT AND PLANNING C: GOVERNMENT AND POLICY 1993.
22. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
23. BORDER REGIONS AND INFRASTRUCTURE NETWORKS IN THE EUROPEAN INTERGRATION PROCES. Άρθρο του Ρ. ΝΙΚΑΡ στο περιοδικό ENVIRONMENT AND PLANNING C: GOVERNMENT AND POLICY 1993.
24. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
25. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
26. ΔΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ – ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Περιφερειακής Πολιτικής και Χωροταξίας. Κείμενο Προεδρίας. Κέρκυρα 1994.
27. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
28. INTERREGIONAL AND CROSSBOARDER COOPERATION. Πρακτικά διεθνούς Συνεδρίου της Ε.Ε. (ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ 1992).
29. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
30. Οδηγός καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995 – 1999 ΕΥΡ. ΕΠ. 1995.
31. Λ. ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ. Η νέα ευρωπαϊκή οικονομία
32. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
33. Οδηγός καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995 – 1999. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995.
34. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
35. Οδηγός καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995 – 1999 ΕΥΡ. ΕΠ. 1995.
36. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995

37. Οδηγός καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995 – 1999. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995.
38. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
39. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
40. ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ. ευρωπαϊκή Επιτροπή (υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ε.Κ. 1994)
41. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
42. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
43. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
44. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
45. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
46. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
47. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
48. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
49. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
50. ΕΥΡΩΠΗ 2000. προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους
51. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
52. THE EUROPEAN OBSERVATORY FOR SME (1995). THIRD ANNUAL REPORT. EUROPEAN NETWORK FOR SME RESEARCH.
53. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
54. THE EUROPEAN OBSERVATORY FOR SME (1995). THIRD ANNUAL REPORT. EUROPEAN NETWORK FOR SME RESEARCH.
55. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
56. “ COMPETITION POLICY IN THE TELECOMS SECTOR” Άρθρο του ALEXANDER SCHAUB στο περιοδικό COMPETITION POLICY NEWSLETTER. Άνοιξη του 1996.
57. 1994 Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης. ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
58. Πηγες: I. Οδηγός καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) 1995 – 1999 ΕΥΡ. ΕΠ. 1995.
 II. Οδηγός των κοινοτικών πρωτοβουλιών 1994 – 1999 ΕΥΡ. ΕΠ. 1995
 III INERREGIONAL AND CROSSBORDER OPERATION. Πρακτικά διεθνούς Συνεδρίου της ευρωπαϊκής Ένωσης. (Βρυξέλλες 1990).
 IV Οι περιφέρειες κατά τη δεκαετία του '90. τέταρτη περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της κοινότητας. Επιτροπή των Ε.Κ. 1991
59. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ. Το μέλλον της διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας στο πλαίσιο του νέου Βαλκανικού χώρου. Διεθνές Συνέδριο ΣΕΠ 1995
60. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ. Αυτοδιοίκηση, επιχειρηματικότητα και διασυνοριακή Συνεργασία στα Βαλκάνια. ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΕΠ 1995
61. ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ . ΕΤΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Ο ρόλος της Ελλάδας. ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΕΠ 1995/
62. BORDER REGIONS AND INFRASTRUCTURE NETWORKS IN THE EUROPEAN INTERGRATION PROCES. Άρθρο του P. NIJKAP στο περιοδικό ENVIROMENT AND PLANNING C: GOVERNMENT AND POLICY 1993.
63. ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. ΕΥΡ. ΕΠ. 1994
64. OFFICIAL JOYRNAL OF EUROPEAN COMMUNITY: SER 0215 90/08/30 (INERREG II)
65. INTERREG I. Λειτουργικό πρόγραμμα για την Ελλάδα.
66. ΜΙΡΑΝΤΑ ΚΩΝΣΤΑΡΑ. ΥΠΕΘΟ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG. Διεθνές Συνέδριο ΣΕΠ 1995
67. INTERREG I. Λειτουργικό πρόγραμμα για την Ελλάδα
68. ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΔΕΜΑΘΑΣ. Η νέα χωροταξική της Ευρώπης και οι συνοριακές περιοχές των νότιων Βαλκανίων. Διεθνές Συνέδριο ΣΕΠ 1995.
69. ΜΙΡΑΝΤΑ ΚΩΝΣΤΑΡΑ. ΥΠΕΘΟ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG. Διεθνές Συνέδριο ΣΕΠ 1995
70. Διαχείριση προγράμματος INTERREG I. τέταρτη έκθεση διαχείρισης. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 1994.
71. OFFICIAL JOYRNAL OF EUROPEAN COMMUNITY: SER 0180 94/07/01 (INERREG I).
72. INTERREG II. Λειτουργικό πρόγραμμα για την Ελλάδα
73. ΠΗΓΗ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΥΠΕΘΟ

- Λ. Τσουκαλης “ Η νέα ευρωπαϊκή οικονομία – Η πολιτική και οικονομική διάσταση της ολοκλήρωσης” (1993).
- KLAUS BUSCH: «Η Ευρώπη μετά το 1992. Οικονομικές, Οικολογικές και Κοινωνικές προοπτικές της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς»
- ”THE SINGLE EUROPEAN MARKET AND BEYOND” , EDITED BY D SWANN (1992)
- “Παραμεθόριες περιοχές. ανάπτυξη – Δημιουργία Απασχόλησης – διασυνοριακή Συνεργασία”, Πρακτικά διεθνούς Συνεδρίου της Ε.Ε. (Βρυξέλλες 1992)
- REPORT FO INTERREGIONAL AND CROSSBOARDER COOPERATION. SUMMARY OF STRUCTUAL POLICIES 1993 – 1999 “COMMISSION OF THE E C
- TRANSEUROPEAN TRANSPORT NETWORKS AND SPATIAL DEVELOPMENT. (GREECE IN EUROPE – SPATIAL PLANNING AND REGIONAL POLICY TOWARDS THE YEAR 2000) E C. 1993
- “Η εξέλιξη της Εσωτερικής Αγοράς στην Ευρώπη και την Ελλάδα” (επιμέλεια Π. ΚΑΖΑΚΟΣ) (1989)
- EYROPOLITICS: INSTITUTION AND POLICY – MAKING IN THE “NEW” EUROPEAN COMMUNITY – EDITED BY AL SKRAGIA (1992)
- ARMSTRONG, TAYLOR “REGIONAL ECONOMICS AND POLICY” (1993)
- “ Ευρώπη 2000 – προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους” Γενική διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής (1992)
- Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της ευρωπαϊκής Ένωσης 1994. ευρωπαϊκή Επιτροπή (Βρυξέλλες – Λουξεμβούργο 1995)
- THE EUROPEAN OBSERVATORY FOR SME (1995) – THIRD ANNUAL REPORT (EUROPEAN NETWORK FOR SME RESEARCH)
- ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ - Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Περιφερειακής Πολιτικής και Χωροταξίας (Κέρκυρα 3 – 4 Ιουνίου 1994) – Κείμενο Προεδρίας.
- Οι πρόσφατες εξελίξεις των κοινοτικών περιφερειακών πολιτικών Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Επιφορτισμένων με την περιφερειακή πολιτική (σημείωμα του BRUCE MILLAN) – Κέρκυρα 3 – 4 Ιουνίου 1994
- Η Συνθήκη του Μάαστριχ, – Συνθετική Θεώρηση, επιμέλεια – Εισαγωγή: Θ. Χριστοδουλιδης – Κ. Στεφάνου (1993)
- ΕΥΡΩΠΗ 2000 + Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη (περιφερειακή πολιτική της Ε.Κ. – ευρωπαϊκή Επιτροπή) (1994)
- BORDER REGIONS AND INFRASTRUCTURE NETWORKS IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS. Άρθρο του P. NIJKAMP στα: ENVIROMENT AND PLANNING C: GOVERNMENT AND POLICY, 1993 (VOL. 1114)
- Οδηγίες καινοτόμων δράσεων της Περιφερειακής ανάπτυξης (Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ 1995 –1999) ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995)
- “THE DYMANICS OF EUROPEAN INTEGRATION” WILLIAM WALLACE (1990)
- “E C.: THE BUILDING OF A UNION” J. PINDER (1995)
- Λ.Κ. Ιωακειμίδης “ευρωπαϊκή πολιτική Ένωση: Θεωρεία – Διαπραγμάτευση – Θεσμοί και Πολιτικές” (1993)
- “ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Θεωρεία και πολιτική” επιμέλεια Ν. Μαραβεγιάς – Μ. Τσινισιζέλης (1991)
- Στεφάνου κ. “ ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση” (1993)
- “Οι περιφέρειες κατά τη δεκαετία του ’90 – 4” περιοδική έκθεση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της κοινότητας” (Επιτροπή των Ε.Κ. – 1991)
- Οδηγός των κοινοτικών πρωτοβουλιών 1994 – 1999 (ευρωπαϊκή Επιτροπή – 1994)
- “Οι περιφέρειες στην ευρωπαϊκή Ένωση” Ε. Ανδρικοπούλου (1995)
- “COMPETITION POLICY IN THE TELECOMS SECTOR” – ARTICLE BY AL. SCHAUB, DIRECTOR GENERAL FOR COMPETITION, E C. AT COMPETITION POLICY NEWS LETTER (SPRING 1996)

- “THE APPLICATION OF COMPETITION RULES IN THE TELECOMMUNICATIONS SECTOR, STRATEGIC ALLIANCES” BY MIGUEL ANGEL. COMPETITION POLICY NEWS LETTER (SPRING 1995)
- ΤΟΠΟΣ: Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών (8/94).
- INTERREG I. Λειτουργικό Πρόγραμμα για την Ελλάδα.
- INTERREG II. Λειτουργικό Πρόγραμμα της Ελλάδας και Παράρτημα Κοινών Δράσεων με τρίτες χώρες
- Διαχείριση προγράμματος INTERREG I: Τέταρτη Έκθεση Διαχείρισης Παράρτημα Α – Περιφερειακή Δομή του Προγράμματος (Νοέμβριος 1994)
- Διαχείριση Προγράμματος INTERREG II : 1^η Επιτροπή Παρακολούθησης (Νοέμβριος 1995)
- Διευρωπαϊκά Δίκτυα – Ευρωπαϊκή Επιτροπή (φυλλάδιο της Υπηρεσίας Επισήμων Εκδόσεων των Ε.Κ.) (1994)
- OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN COMMUNITY: SER. C 180 94/07/01 (INTERREG II)
- “Οι μεταφορές στη Δεκαετία του ’90 (φυλλάδιο της Υπηρεσίας Επισήμων Εκδόσεων των Ε.Κ.) (1993)
- “Οι περιφέρειες, οι ΜΜΕ και η Ευρώπη” (στο: “Ευρώπη χωρίς Σύνορα – Ευρωπαϊκή Επιτροπή”) άρθρο του JACQUES BLANC, Προέδρου της Επιτροπής των Περιφερειών της Ε.Ε.